

Gorski kotar je nova velika turistička priča Hrvatske

2-3 **90 dana**

4-9 **razgovor**
Mons. Mate Uzinić, riječki nadbiskup i metropolit
*Kako našu uspavanu Crkvu
probuditi i učiniti živom*

10-11 **na kafe**
Matej Mostarac, gradonačelnik Kastva
*Kastav je zaslužio referencu
grada poželjnog za život*

12-15 **vizitka**
Dalmont d.o.o.
Kraljevičko brodogradilište zelenih brodova

16-17 **oko nas**
Udruga Muzika u koracima
Glazba je u srcu malih mjesta i velikih ljudi

18-19 **oko nas**
Katja Brnabić, turistička djelatnica No.1
*Studentica ekonomije s najboljim
„pogledom iz ureda“*

20-25 **kartulina**
Razvojne mogućnosti Gorskog kotara
*Gorski kotar je nova velika
turistička priča Hrvatske*

26-28 **reportaža**
Poljoprivredna zadruga Loznati, Cres
*Povratak života u podneblju
janjetine, ovčjeg i kozjeg sira*

29-31 **projekti**
Kuća halubajškoga zvončara
Zvončarska tradicija ovog kraja dobija svoj dom

32-35 **portret**
Danijel Frka, istraživač podmorja
*Kustos zbirke potonulih brodova
i zrakoplova Jadrana*

36-37 **oko nas**
Vedran Vukotić, znanstvenik i speleolog
*Doktor umjetne inteligencije
istražuje otoke iznutra*

38-41 **reportaža**
Tunolov s obale nekad i sad
Kako je Tira, tira vratila tunu u Bakarac

42-43 **tradicija**
Povijest i simbolika skulpture „Addio“
Posveta ženama lošinjskih pomoraca

44-45 **pet pitanja**
Gordana Gržetić, Dobrinj
*Libra o hihmiću Hlapiću
veće ni naki za medijinu*

46-47 **pijat**
Grill Konoba Belveder
Kuhinja kao u vlastitom domu

48 **nagradna križaljka**
Gorski kotar

49 **impressum**
Dobitnici nagradne križaljke

50-51 **info zip**
Županijski info

52 **zelenoplava...**
Život u doseg morske pjene

Zabilježeno i zaustavljeno vrijeme u kojem živimo

SPECIJAL MAGAZINA ZELENO I PLAVO SADRŽI 30 NAJBOLJIH REPORTAŽA OBJAVLJENIH KROZ PROTEKLIH 19 GODINA KOLIKO MAGAZIN IZLAZI, KAO NAJDUGOVJEČNIJI IZDAVAČKI PROJEKT PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE

U povodu 30. obljetnice Primorsko-goranske županije izdano je specijal izdanje županijskog magazina "Zeleno i plavo" koje sadrži 30 najboljih reportaža i putopisa objavljenih kroz proteklih 19 godina koliko izlazi magazin, kao najdugovječniji izdavački projekt Primorsko-goranske županije.

Posebno tiskano izdanje predstavio je župan Zlatko Komadina, inicijator ovog projekta, u društvu glavnog urednika Dragana Ogurlića, autora objavljenih reportaža te suradnika u ime Županije, pročelnika Gorana Petrcu, zamjenice pročelnika Ermine Duraj i savjetnice za odnose s javnošću Nevenke Horvat Brazzoduro.

„Ideja je bila zabilježiti vrijeme u kojem živimo, događaje i ljude, našu prekrasnu baštinu, kako prirodnu tako i kulturnu, razne događaje. Imamo što pokazati i treba ostaviti trag u vremenu kroz riječ i sliku. Magazin sadrži krasne reportaže o našoj županiji, o njezinoj gastronomiji, prirodi, gradovima i općinama, jer je i sama neiscrpan izvor priča i mogućnosti. Vidi se da je magazin rađen s ljubavlju“, istaknuo je župan.

„U ovom izdanju ponajbolji putopisi novinara i fotoreportera slave posebnosti, ljude i ljepotu Primorsko-goranske županije“, rekao je Ogurlić

podsjetivši da je u njemu od 2005. godine, od kada magazin izlazi, objavljeno više od 1800 tekstova na preko 4000 stranica, a doprinos je dalo 70-ak autora tekstova, fotografija i priloga, kojima je ovim putem zahvalio. Sve brojeve, uključujući i ovo revijalno izdanje, dizajnirao je Ivica Oreb koji je bitan faktor u težnji da magazin bude vizualno atraktivan, dodao je Ogurlić posebno zahvalivši županu što podržava ovu ideju i pruža mu potpunu kreativnu slobodu kao uredniku.

Na predstavljanju su prisustvovali i neki od autora, kako ih je nazvao sam urednik, nositelji tekstova kojima se povjeravaju glavne teme, Anto Ravlić, Zdravko Kleva i Walter Salković.

Istaknuli su da je Zeleno i plavo jedna je od najljepših prilika i mogućnosti za ispričati priču o Primorsko-goranskoj županiji, jednoj od najraznovrsnijih hrvatskih regija, a sami tekstovi često su motiv za daljnje otkrivanje njezinih ljepota.

Zanimljiva je i činjenica da Zeleno i plavo izlazi u nakladi od 15 tisuća primjeraka, a besplatni primjerci dostavljaju se na više od 10 tisuća adresa u sve krajeve svijeta, od Korza do Kine te da do sada nitko nije otkazao primanje.

Župan Zlatko Komadina s urednicima i novinarima magazina Zeleno i plavo

Pogled u atraktivno 200-stranično izdanje Specijala

Pri završetku novi ulaz u Županiju s Korza

Pri završetku su radovi na rekonstrukciji dijela zgrade na adresi Korzo 7 za potrebe novog ulaza u sjedište Primorsko-goranske županije. Radovima u vrijednosti od 355 tisuća eura obuhvaćeno je uklanjanje cjelokupne međukatne konstrukcije između prizemlja i prvog kata, uklanjanje svih trošnih elemenata u prostoru, izvedba hidroizolacije prizemlja kao i izvedba nove čelične međukatne konstrukcije koja se oblaže kamenim pločama i drvenom oblogom, sanacija svih zidova i stropova, izvedba cjelokupne

nove strojarske i elektro-instalacije, uključujući osiguranje svih elemenata neophodnih za sigurno korištenje prostora u skladu s propisima zaštite na radu i zaštite od požara. Prostor će se opremiti i novim uredskim namještajem u vrijednosti od otprilike osam tisuća eura.

Nakon tehničkog pregleda do kraja godine bit će osiguran ulazak u sjedište Županije s Korza. Pristup za osobe s invaliditetom i dalje ostaje osiguran iz ulaza u Adamićevoj 10, koji se i dosad koristio.

OBLJETNICA ŽUPANIJSKOG SAVJETA ZA SIGURNOST PROMETA NA CESTAMA PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE

Savjet ispunio svoju misiju

Svečano je obilježena 25. obljetnica Županijskog savjeta za sigurnost prometa na cestama Primorsko-goranske županije. Na svečanosti u Mramornoj dvorani Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci predstavljena je i prigodna brošura s naslovom Retrospektiva 1998. – 2023. Spomenute su brojne inicijative i aktivnosti koje je Županijski savjet u četvrt stoljeća inicirao u području sigurnosti prometa. Zamjenica primorsko-goranskog župana Marina Medarić uručila je priznanja njegovim zaslužnim članovima, a to su: prof.dr.sc. Darko Ledić, doc. dr.sc. Suzana Janković, Josip Šarlija, Zdravko Lisac, prof.dr.sc. Hrvoje Baričević, dr.sc. Ivica Barišić, Livio Hubička, Goran Gračanin, Stjepan Jandrić, dr.sc. Mile Perić, Jure Jurković, Krešimir Erdec Kec, Anto Ravlić i Silvana Sorić.

Predsjednik Savjeta prof.dr.sc. Hrvoje Baričević istaknuo je da je Savjet prepoznat kao subjekt i primjer kako tijela regionalne i lokalne samouprave mogu efikasno djelovati na području sigurnosti prometa zahvaljujući znanju, entuzijazmu, te poznavanju i razumijevanju lokalnih specifičnosti. U proteklih 25 godina Županijski savjet izradio je brojne elaborate, projekte i studije kojima su rješavani problemi, radio je na izradi i emitiranju TV video-spotova s porukama o potrebi povećanog opreza u prometu, a članovi su sudjelovali na raznim konferencijama i savjetovanjima na temu podizanja razine stanja sigurnosti cestovnog prometa. Posebno je istaknut časopis Žmigavac, zajednički medijski projekt Županije i Autokluba Rijeka, koji se javnosti prezentira u formi tiskanog izdanja i web portala.

– U relevantnim dokumentima EU na temu prometne sigurnosti godina 2050. spominje se u kontekstu tzv. vizije nula, prema kojoj neće biti poginulih u prometu. Optimizam se u tolikoj mjeri teško može opravdati jer koliko god djelujemo,

promet ne možemo dovesti na razinu idealne sigurnosti, previše je kompleksan, smatra prof.dr.sc. Hrvoje Baričević. Istaknuo je da je promet višeslojan i stigmatiziran u našoj svakodnevici izražavajući i dozu nezadovoljstva jer se unatoč silnim naporima Savjeta i svih drugih subjekata nikako ne može doći do zadovoljavajuće razine sigurnosti prometa.

Uspješnost rada Županijskog savjeta i njegovog izravnog utjecaja na smanjenju broja prometnih nesreća teško je jednoznačno odrediti. No, u prosjeku, broj poginulih u Primorsko-goranskoj

županiji kontinuirano se smanjuje i već je dostigao ciljani pokazatelj tj. manje od 5 poginulih osoba/100.000 stanovnika. Navedeni kriterij je u svojim projekcijama za razdoblje do 2030. donijela Vlada Republike Hrvatske usvajanjem Nacionalnog programa sigurnosti cestovnog prometa 2021–2030.

U proteklih četvrt stoljeća bilo je sedam mandata Savjeta s ukupno 52 člana, s tri predsjednika (Baričević, Mišan, Skeledžić), devet dopredsjednika i jednim tajnikom.

Priznanja zaslužnim članovima Županijskog savjeta za sigurnost prometa

Primorsko-goranska županija među vodećima po ulaganju u kulturu

Primorsko-goranska, uz Istarsku, Osječko-baranjsku, Zadarsku, Međimursku i Splitsko-dalmatinsku, među vodećim je po izdvajanjima za kulturu u Republici Hrvatskoj, pokazala je analiza portala Župan.hr napravljena iz podataka konsolidiranih proračuna, ujedno i podataka o izvršenju proračuna.

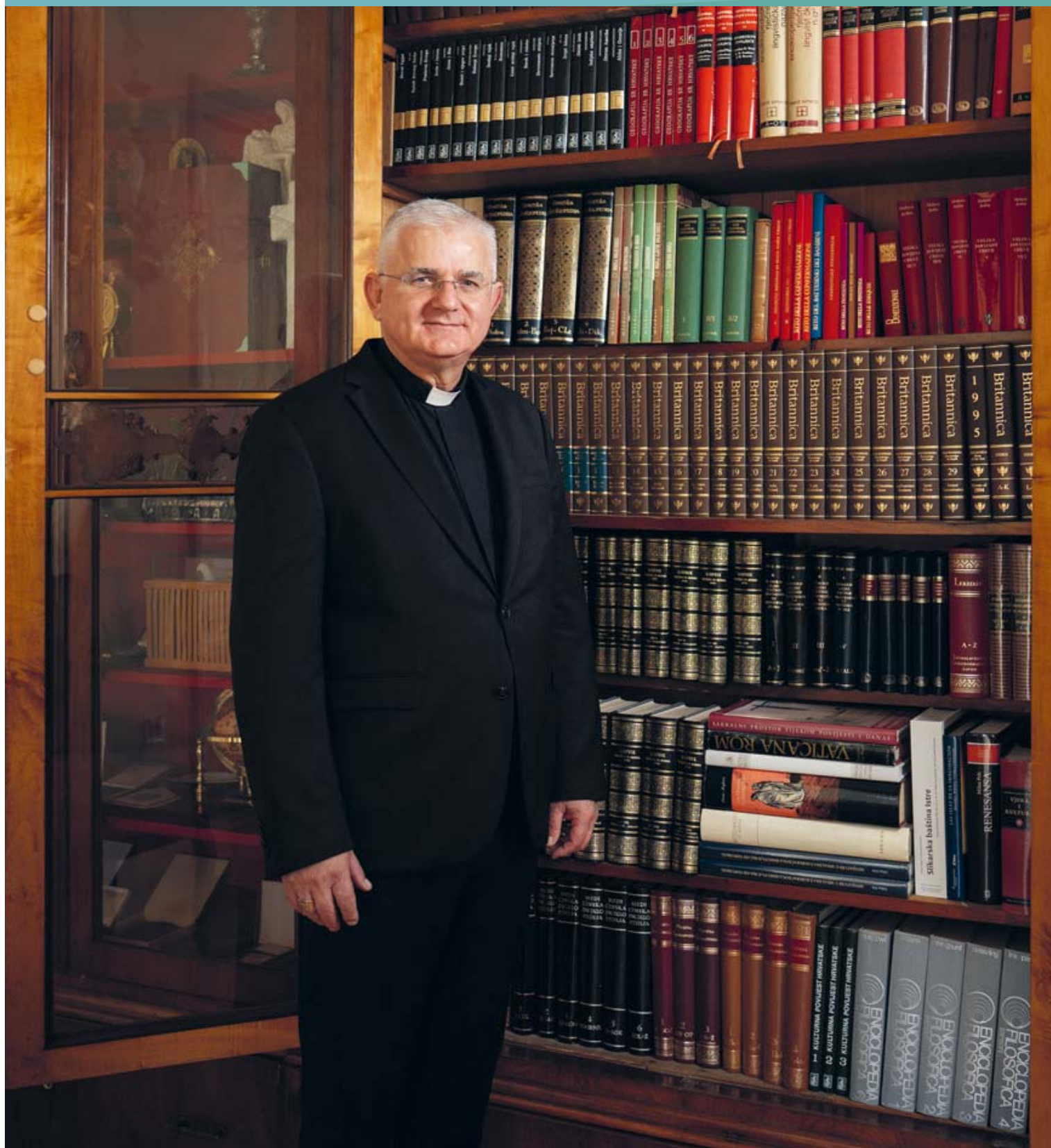
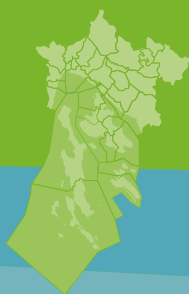
Primorsko-goranska županija izdvojila je lani za kulturu 71,34 kune po stanovniku, odnosno 1,25 posto proračunskog udjela te je povećala sredstva na godišnjoj razini za 2,6 milijuna kuna.

Putem javnih potreba u kulturi Županija sufinancira programe ustanova u kulturi kojima nije osnivač, ali programskom djelatnošću imaju značenje za cijelu Županiju i šire (HNK I. pl. Zajca, Gradsko kazalište lutaka, Muzej grada Rijeke, Gradska knjižnica Rijeka, Art kino...) te sadržaje koji su od posebnog značaja za Županiju ili lokalnu zajednicu. Sufinanciraju se i kulturne manifestacije u funkciji promocije lokalne zajednice i turizma, kao što su Ljetne priredbe

Krk, Goranovo proljeće, Kastafsko kulturno leto, Lubičke glazbene večeri, Osorske glazbene večeri, Rapske glazbene večeri, Međunarodni festival malih scena, Liburnia jazz, i sl.

Praćeni su i muzejski, galerijski i likovni programi u realizaciji strukovnih i drugih udruga, pomagani su razni glazbeni programi i sufinancirani kazališno-scenski programi amaterskih kazališta i udruga, posebno katedri čakavskih sabora. Primorsko-goranska županija bila je i vodeći partner u realizaciji projekta Kulturno-turistička ruta Putovima Frankopana čija je provedba završila u svibnju 2021. Kroz Projekt je stvoren kulturno-turistički proizvod koji daje novu društveno-ekonomsku vrijednost kroz turističku valorizaciju a obuhvaća 17 frankopanskih kaštela i dvoraca te tri sakralna zdanja. U osam objekata smješteni su novouređeni interpretacijski centri – u Kraljevici, Krku, Bakru, Bribiru, Čabru, Brodu na Kupi te na Trsatu i Grobniku, a Ruta je povezana prometnom i pješačkom signalizacijom.

Tražimo odgovor kako našu uspavanu Crkvu probuditi i učiniti živom

Ne bih rekao da je problem s kojim se susreću naši župnici tradicija. Mislim da je na ovom području poteškoća to što je nema dovoljno. Povijesni lomovi koji su se događali na ovom našem prostoru su na tom planu ostavili jednu prazninu.

Razgovarao: Dragan OGURLIĆ

Snimio: Petar FABIJAN

Službu riječkog nadbiskupa preuzeli ste u prosincu 2020. Vrijeme pandemije, prvi izazov. No, u protekle tri godine upoznali ste prostor i ljude. Kako biste opisali Vašu, Riječku Nadbiskupiju?

– Da, vrijeme pandemije je bilo dosta izazovno. Moja služba je usmjerena na ljude i vrši se u kontaktu s ljudima, a takvi su nam kontakti u to vrijeme bili ili potpuno zabranjeni ili poprilično ograničeni. Ipak i u tim sam okolnostima uspio već kroz prvu godinu upoznati dosta ljudi i mjesta, doći gotovo u sve župe. Sad je to nakon pandemije sve puno lakše iako je pandemija, moramo to priznati, ostavila poprilično traga na život Crkve. Vratile su nam se starije osobe i ponovno se uključile u onu redovitost vjerničkog života, ali ne i oni srednje životne dobi, osobito mlađi i djeca. Izuzetak su oni koji se pripremaju za prvu pričest i krizmu i njihovi roditelji, ali sve to je nekako kratkoga daha. Tražimo, ali ne nalazimo odgovor na pitanje kako se pokrenuti, kako našu uspavanu Crkvu probuditi i učiniti živom Crkvom. Nadali smo se da će nam u tome

moći pomoći sinodalni procesi, koji od svih kršćana traže više zajedništva i sudjelovanja u istom poslanju koje imamo kao Crkva i kršćani, ali teško se to probija.

Primjećujem, da je nekima dosta govora o sinodi, čak i među vjernicima laicima. A riječ o samo o tome da zajednički hodimo međusobno se slušajući i poštujući kako bismo Duhu Svetome dozvolili da nam progovori i da nas ponovno povede naprijed onako kako to Bog želi i ondje gdje on to želi. Mislim da sam ovim opisao i našu Riječku nadbiskupiju. Postoje, naravno, i oni drugi opisi, kao što je na primjer onaj geografski, ali mislim da su to manje važne stvari. Rekao bih da je to nadbiskupija po mjeri čovjeka. Nije prevelika, a ni premala. I sve je blizu.

Tradiciju je potrebno nadograđivati

S kojim se problemima najčešće susreću župnici u župama? Često se ističe i problem vjernika koji su to samo po tradiciji. Kako izlazite na kraj s nedostatkom mlađih svećenika?

– Riječka nadbiskupija zapravo nema toliko velike probleme s nedostatkom mlađih svećenika. Prije nekoliko tjedana smo zaredili šestoricu đakona koji bi se sljedeće ljeto trebali zarediti za svećenike. Kažu mi da se ne sjećaju u Rijeci tako brojne generacije. Ne bih rekao da je problem s kojim se susreću naši župnici tradicija. Mislim da je na ovom području poteškoća to što je nema dovoljno. Povijesni lomovi koji su se događali na ovom našem prostoru su na tom planu ostavili jednu prazninu. Tradicija nije nešto po sebi loše. Ona je dobar temelj za nadogradnju, ali nije dobra ako se na njoj zaustavimo. Postaje

Uzinić: Uvijek nam je primjer Isus na kojega se zlo oborilo sa svom svojom silinom, ali on nije odgovorio istim, nego dobrom i ljubavlju. Njegova osveta je bila oprost.

loša kad postane ideologija, odnosno kada se pretvori u tradicionalizam.

U bivšem sustavu, zahvaljujući ponajviše tradiciji, u mnogim našim obiteljima i sredinama vjera je očuvana. Kad tradicija ima neprijatelja, u odnosu na njega pretvara se u inat. Međutim, kada pred sobom nema neprijatelja nego različite ponude koje nas sile na izbor, nije dovoljna. Zato je tradiciju potrebno nadograđivati. Samo tako će vjerska ponuda, koja je u današnjem svijetu jedna od mnogih ponuda, moći biti i prihvaćena kao

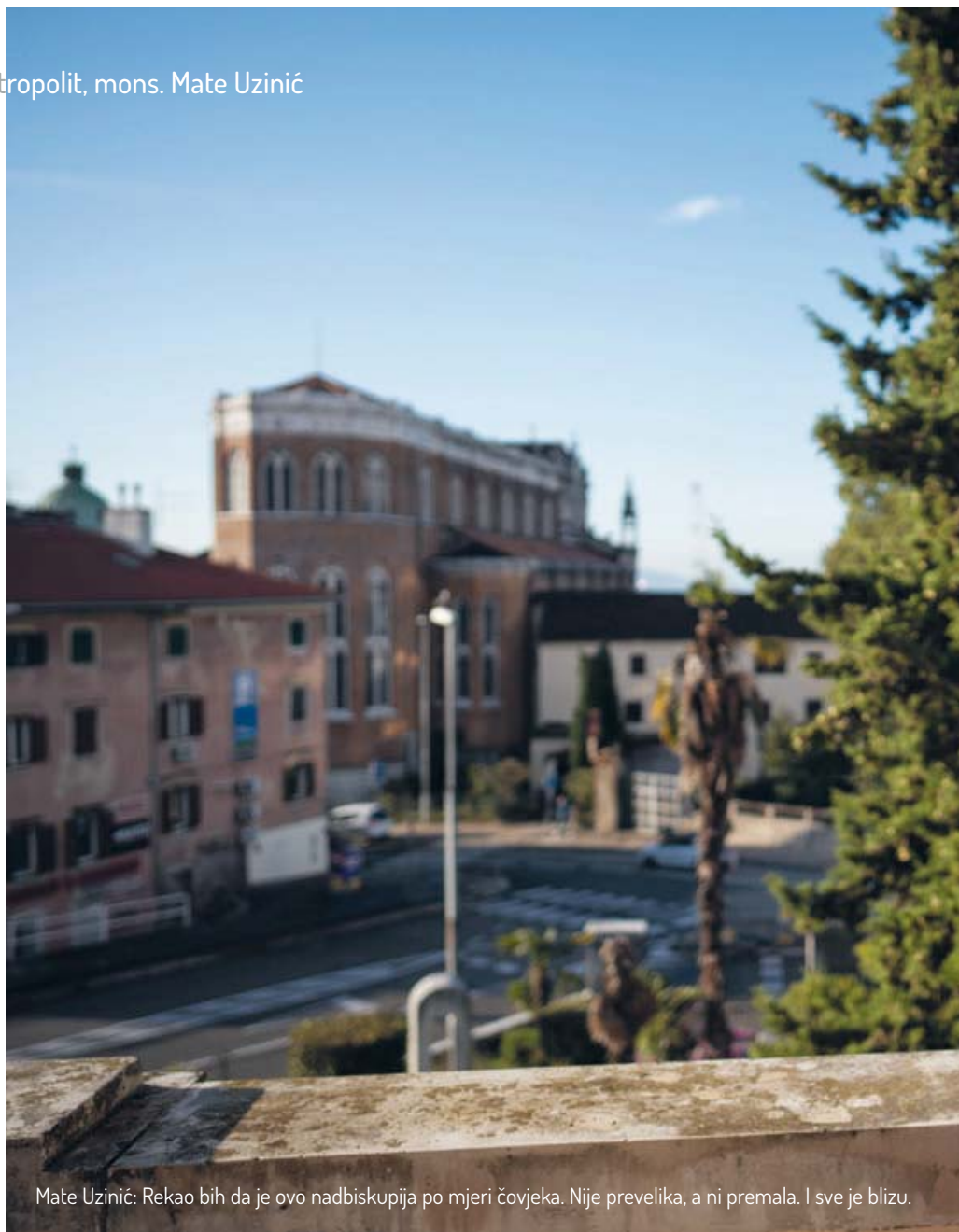
Onima koji se okupljaju na trgovima preporučujem da preispitaju svoje nakane i to koliko su u duhu evanđelja. A one koji mole pred bolnicama pozivam da, uz nerođene, u svoje zalaganje za život od začeća do prirodne smrti uključe i druge kategorije osoba čiji je život ugrožen: zlostavljane žene, migrante, beskućnike i ostale

najbolja ponuda. No da bi se to dogodilo, vlastitu se vjeru treba dobro upoznati i živjeti. Vjera nam treba postati povjerenje u Boga i u njegov plan s nama. Tada vjera postaje i poslanje, nešto što imamo potrebu riječima i životom podijeliti sa svima do kojih nam je stalo, sa svima koje volimo. Za nas kršćane su to svi ljudi, jer svi smo mi braća i sestre. No, dalek je put do toga. Neki su ga prešli. Neki su na putu. Ne smijemo odustati. Naše je, riječima sv. Pavla, sijati i zalijevati, a Bog je onaj koji daje rasti.

Velika je moć medija, uz koju ide i velika odgovornost

Gospodine Nadbiskupe, novinarima ste interesantni jer ste posebno otvoreni za aktualna pitanja, ne libite se reći što mislite. Svojim medijskim istupima pokazujete odmak od uobičajene komunikacije Crkvenih predstavnika. A Vaš prethodnik nadbiskup dr. Ivan Devčić bio je predsjednik Odbora za medije Hrvatske biskupske konferencije, također interesantan medijima. On je govorio da bi između poslanja Crkve i poslanja medija trebala postojati svojevrsna povezanost, jer oboje imaju poslanje širenja istine.

– Slažem se. Vjerujem i da možemo učiti jedni od drugih, mi ljudi Crkve i vi ljudi medija. Mediji su oruđe. I kao oruđe bi trebali služiti dobru, istini. Vi nas možete naučiti služiti se tim oruđem za prenošenje istina naše vjere, ali i za služenje dobru ljudima. A možda od nas vi možete naučiti da tako vrijedno oruđe ne pretvarate u oružje. Jer mediji mogu postati i oružje. Velika je to moć, uz koju ide i velika odgovornost. Mislim da u tom pogledu Crkva ima što ponuditi. Upravo zbog snage medija i

Mate Uzinić: Rekao bih da je ovo nadbiskupija po mjeri čovjeka. Nije prevelika, a ni premala. I sve je blizu.

odgovornosti koja je potrebna da se ta snaga ne bi zloupotrijebila, Crkva je ustanovila i posebni dan posvećen medijima, a imamo i sveca zaštitnika medija i ljudi u medijima sv. Franju Saleškog. Spomenuti dan posvećen medijima je dobra prilika da se objavi prigodna poruka u kojoj iznosi i moralna načela za odgovorno služenje medijima, kako bi oni ostali oruđe i ne bi postali oružje. U svojoj ovogodišnjoj poruci za 57. svjetski dan sredstava društvene komunikacije naslovljenoj Govoriti srcem „Istinujući u ljubavi“ (Ef 4,15), papa Franjo je upozorio upravo na opasnost da medijska i druga komunikacija prestane biti oruđe mira, istine, dobra i postane oružje rata i mržnje. Ponudio je i neke dobre primjere komunikacije koji su pomogli svijetu da bar na trenutak prevlada međusobne podjele i postane bolji. Posebno je za ovaj naš

povijesni trenutak ponovno vrlo aktualno izdvojio primjer Dobrog pape, sv. Ivana XXIII. i njegovu encikliku Pacem in terris u kojoj je on tadašnji svijet uvjeravao da se čvrsti mir ne gradi snagom oružja nego međusobnim povjerenjem.

O moliteljima na trgovima i pred bolnicama

* Kako komentirate pojave molitelja na trgovima. Gradonačelnik Zagreba kaže da nisu u njegovoj nadležnosti, u čijoj su? U ime koje vjere i ideologije nastupaju molitelji po trgovima, a u čije ime se provode „sačekuše“ pred bolnicama i rodilištima? Što biste im Vi poručili?

– Nisam siguran mogu li se te dvije kategorije, oni na trgovima i oni pred bolnicama, staviti u istu kategoriju. Mislim da bi se o tome moglo raspravljati. Ono što

Važno je što je Katolička crkva u posljednjih dvadesetak godina poduzela po pitanju zlostavljanja. Osobito je važno što smo promijenili naglaske i što smo u središte stavili žrtve i njihovo dobro, umjesto dobrog glasa i ugleda institucije Crkve. I što smo shvatili da se s tom pojavom ne možemo nositi sami, nego nam je potrebna i pomoć društveno-političke zajednice.

– To je dosta složeno pitanje o kojemu se općenito šutjelo i šuti, a ne samo u Crkvi. Ipak, za Crkvu je ono posebno bolno jer se takvo što protivilo i protivi se svemu što kao Crkva jesmo i trebamo biti. Mislim da je uzrok tome što nam se dogodilo bio više u tome što se s tom pojavom nismo znali adekvatno nositi, negoli u želji da se stvari zataškaju. Zato je važno što je Katolička crkva u posljednjih dvadesetak godina poduzela po ovome pitanju. Osobito je važno što smo promijenili naglaske i što smo u središte stavili žrtve i njihovo dobro, umjesto dobrog glasa i ugleda institucije Crkve. I što smo shvatili da se s tom pojavom ne možemo nositi sami, nego nam je potrebna i pomoć društveno-političke zajednice. Zato zakonsku obvezu prijavljivanja zlostavljača ne vidim kao teret, nego kao neophodnu pomoć u utvrđivanju istine.

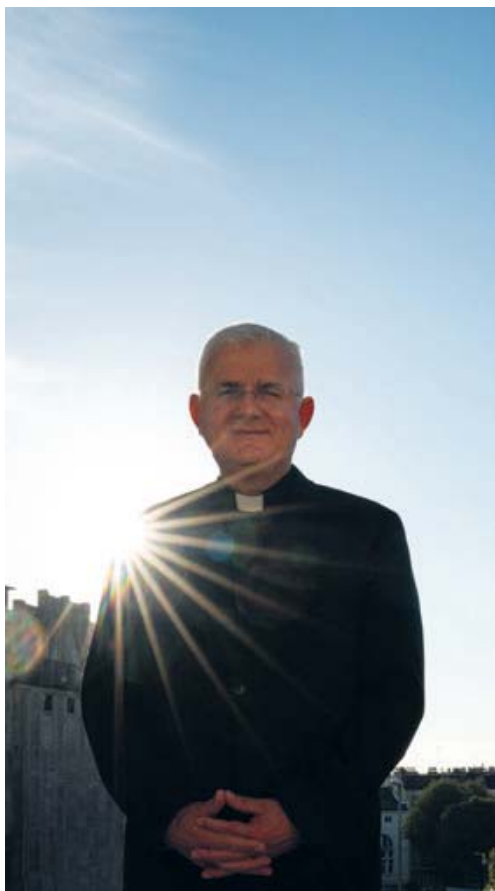
Dosta smo poradili i na prevenciji, iako na tome treba raditi još i više, s posebnom pozornošću na podijeljivanje službi u Crkvi. Želio bih, nastavno i na ranije pitanje o medijima i tome da jedni drugima možemo biti od pomoći, zahvaliti medijima koji su nam pomogli suočiti se s istinom o zločinima koja su počinjena, bilo da je riječ o počinjenju zločina kao takvih bilo da je riječ o njihovom zataškavanju ili neadekvatnom i pogrešnom postupanju. Istina je da u novinskim izvještavanjima ima ponekad i senzacionalizma i neprovjerenih informacija zbog kojih su s krivima ponekad olako optuženi i oni koji nisu krivi. Toga je bilo i u našem riječkom slučaju. Ali to ipak ne umanjuje važnost pisanja i izvješćivanja i o tim temama i onog dobra koje je to, uz

držim je da molitva ne može i ne smije biti sredstvo političkih pritisaka. Poštujem i branim pravo da u pluralno društvu iznose i tako svoje stavove, ali mi je žao što ne vide ili barem olako prelaze preko toga da takva molitva provocira, da izaziva negodovanje, pa i mržnju. Vjernici imaju pravo na iznošenje svojih stavova i na javna okupljanja, jednako kao i svi drugi i dok god tim ne ugrožavaju druge. U našem društvu treba biti mjesta za svakoga tko ne ugrožava temeljne vrijednosti tog društva i druge ljude, pa tako treba biti mjesta i za one s kojima se ne slažemo. Zato se ne mogu složiti s onima koji im to pokušavaju zabraniti. S kojim pravom to čine? To što branim njihovo pravo, ne znači da sam ja za takvo što. Ne. Onima koji se okupljaju na trgovima stoga preporučujem da preispitaju svoje nakane i to koliko su one u duhu

evanđelja. A one koji mole pred bolnicama pozivam da, uz nerođene, u svoje zalaganje za život od začeca do prirodne smrti uključe i druge kategorije osoba čiji je život ugrožen: zlostavljane žene, migrante, beskućnike i dr. A i jedne i druge pozivam da svoju molitvu s trgova i ispred bolnica prenesu u svoje obitelji i župne zajednice te da se aktivnije uključe u život Crkve i njezino poslanje. To bi mogao biti početak promjene i za njih i za sve nas.

Suočenje s istinom o zločinima koja su počinjena

Vezano uz otkrivena seksualna zlostavljanja u Riječkoj nadbiskupiji, i Crkvi općenito, postoji vrlo neugodna spoznaja da su se radnje događale godinama uz šutnju klera. Onda se pojave pojedinci poput Vas i preuzmu sram na sebe. Zašto je Crkva oko toga nejasna?

Susrećemo se u suradnji na brojnim projektima

Kako je poznato, Primorsko-goranska županija u velikoj mjeri pomaže obnovu i izgradnju crkvenih objekata, naročito spomeničku baštinu poput projekta obnove dvoraca Putevima Frankopana itd. Kako uopće vidite suradnju sa Županijom, čime ste zadovoljni i gdje bi suradnja mogla biti bolja?

– Zadovoljan sam našom suradnjom koja je iznimno dobra. Ona se, kako ste spomenuli, odnosi na očuvanje spomeničke baštine, koja je možda u vlasništvu crkvenih pravnih osoba, ali nije samo crkvena nego je zajednička, pripada svima nama i svi se s njom ponosimo i za nju se moramo brinuti. Ali kad je riječ izravno o Riječkoj nadbiskupiji onda se ta suradnja još više odnosi na brojne socijalne projekte Riječke nadbiskupije koje Primorsko-goranska županija velikodušno potpomaže i podržava, kao što su Dom sv. Ane za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja, Hospicij „Marije Krucifikse Kozulić“, Dom za osobe s demencijom i sl. Nadam se da ćemo na isti način nastaviti i u budućnosti zbog dobrobiti ljudi na ovom našem području, osobito onih u posebnim potrebama.

sve neugodnosti, donijelo ne samo žrtvama, nego i Crkvi, a i cijelom društvu koje danas ipak gleda drugačije na ovu pojavu. I više vjeruje žrtvama, negoli zlostavljačima koji se na prvi pogled najčešće i ne čine takvima.

Ne smije postojati stranačka Crkva

S druge strane, Crkvi se često predbacuje da se miješa u mnoga društvena pitanja. Ima svećenika koji Božju službu koriste za stvari koje su izvan okvira te misije. Slijedi nam superizborna godina, a znamo da propovjedaonica ponekad postaje mjesto za političke govore i propagandu. Umjesto „nadstranačja“, moguće je svrstavanje uz političku opciju i favoriziranje pojedinih stranaka i opcija. Kako to spriječiti?

– Crkva ima što reći i društveno-političkoj zajednici. I treba to govoriti. Uvijek imamo pravo iznositi principe ispravnog političkog i društvenog djelovanja, zalagati se za opće dobro, ali i za zaštitu svakog pojedinca, osobito onih koji su na bilo koji način ugroženi. Crkva u svakom društvu treba biti glas onih koji nemaju glasa. Za to se Crkva može koristiti svim sredstvima, pa i propovjedaonicom. Ali Crkva ne smije postati sredstvo političkog nadmetanja i

biti stranački opredijeljena. Iako se neke političke stranke koriste kršćanskim imenom da bi time posvjedočile kršćansko nadahnuće svoje politike – bojim se da je to danas više populizam ili tradicija negoli znak kršćanskog nadahnuća – nema i ne može biti stranke koju Crkva podržava i iza koje stoji Crkva. Kršćana ima u svim strankama. I dobro je da je tako. Još manje smije postojati stranačka Crkva. A to se dogodi kad se propovjedaonica koristi za političke govore i propagandu, a ne za navještaj i tumačenje evanđelja koje nije društveno-politički indiferentno, ali jest političko-stranački neopredijeljeno i upućeno svima, bez obzira na stranačku pripadnost.

Kanonsko pravo ne brani svećenicima pravo da se osobno politički opredjeljuju, iako bi se i od toga trebali suzdržati ako to komprimira njihovo poslanje, ali im izričito zabranjuje bavljenje stranačkom politikom i članstvom u političkim strankama. Možda bi se toga češće trebalo prisjećati, a ako je potrebno i posegnuti i za sankcijama protiv onih koji se ne drže tog pravila.

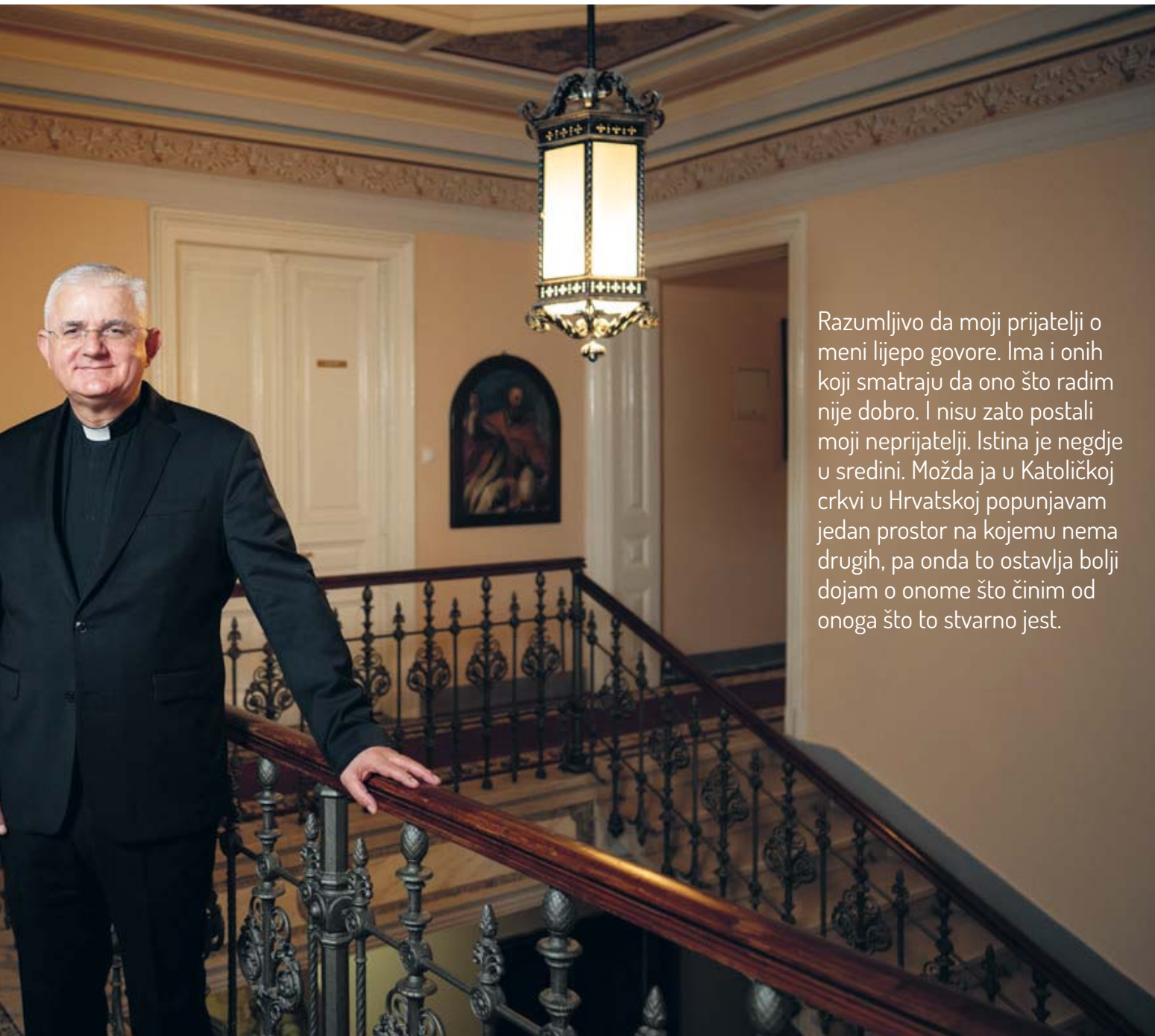

Uoči superizborne godine: Crkva u svakom društvu treba biti glas onih koji nemaju glasa, ali Crkva ne smije postati sredstvo političkog nadmetanja

Drago mi je biti s ljudima ali i nije mi problem biti sam

Za 2017. godinu dobili ste nagradu Hrvatskog helsinškog odbora za ljudska prava, za doprinos u međureligijskom dijalogu, ekumenizmu i vjerskoj toleranciji. Hvali se i Vaša skromnost i jednostavnost, Vaši prijatelji kažu da se trudite živjeti svoje biskupsko geslo: „Od ljudi za ljude“. Čime se rukovodite?

– Prijatelji uvijek lijepo govore o prijateljima, tako da je razumljivo da i moji prijatelji tako o meni govore. Ima i onih koji smatraju da ono što radim nije dobro. I nisu zato postali moji neprijatelji. Istina je negdje u sredini. Možda ja u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj popunjavam jedan prostor

Razumljivo da moji prijatelji o meni lijepo govore. Ima i onih koji smatraju da ono što radim nije dobro. I nisu zato postali moji neprijatelji. Istina je negdje u sredini. Možda ja u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj popunjavam jedan prostor na kojemu nema drugih, pa onda to ostavlja bolji dojam o onome što činim od onoga što to stvarno jest.

na kojemu nema drugih, pa onda to ostavlja bolji dojam o onome što činim od onoga što to stvarno jest. Odatle, valjda, i te nagrade. Ne mislim da sam to nešto posebno zaslužio. Svakako ne činim to što činim zbog toga da dobijem nagrade, iako su nagrade poticaj da nastavim truditi se i zalagati se za dobro. To geslo mi se nekako milosno ponudilo i ja sam ga prihvatio. I trudim se u skladu s tim živjeti.

Ipak, nema svatko dara za kontakte s ljudima. Imate li uvijek vremena za ljude?

– Ljudi su moje poslanje i za njih uvijek imam vremena. Primam dosta ljudi na pojedinačne razgovore i susrete, a i javno nastupam pred dosta ljudi. Ipak, moram priznati da mi nije problem niti biti sam. Tad se nekako osjećam povezani s Bogom.

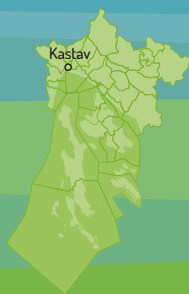
Ona samoća postane molitva, ali i nadahnuće za ono biti i imati vremena za ljude.

Budimo mirotvorci u svojoj sredini

U Božićno vrijeme očito ući ćemo globalno opterećeni ratovima. Znam da ne možemo utjecati na sukobe i ratove, prošli smo na ovim prostorima krvavi rat, ali čini se da ovdje ni molitve ne pomažu. Osvajanje ratovima, raseljavanja, spirala nasilja kojoj nema kraja...

– Ne slažem se s vama da ne možemo utjecati. Možemo. I ne mislim pritom toliko samo na molitvu koja će promijeniti gospodare rata – nažalost vidimo da to baš i ne funkcionira onako kako bismo mi htjeli, a i ne može jer nas je Bog stvorio slobodne i ne može nam oduzeti našu slobodu jer bi poništio sebe i svoj plan s

nama – nego na sve ono što činimo da bismo promijenili sami sebe i učinili se mirotvorcima u svojoj sredini. Isus na jednom mjestu kaže da svo zlo koje čovjek čini izlazi iz čovjekovog srca. Naša je zadaća, a to je i poslanje Crkve, promijeniti čovjekovo srce. U onoj mjeri u kojoj u tome uspijemo – napominjem da ta promjena uvijek treba početi s našim vlastitim srcem – u toj ćemo mjeri uspjeti zaustaviti spiralu zla koju spominjete i biti poticaj i drugima. Primjer nam je Isus na kojega se zlo oborilo sa svom svojom silinom, ali ga nije zahvatilo i uvuklo u svoju putanju jer on na zlo i mržnju nije odgovorio zlom i mržnjom, nego dobrom i ljubavlju. Njegova osveta je bila oprost, kako je to reinterpreтирао bl. Miroslav Bulešić, kršćanski mučenik dvadesetog stoljeća s naših prostora.

Napisao: Zdravko KLEVA

Fotografije: Arhiva ZiP

Kada je zakoračio u politiku Matej Mostarac, gradonačelnik Grada Kastva, djelovao je u mnogim forumima mladih SDP-a gdje je glasno ukazivao na potrebu veće uključenosti mladih u politički život date sredine. Danas je jedan od najmlađih gradonačelnika u Hrvatskoj, a obnaša već drugi mandat.

Kako je biti mlad i prvi operativac gradske uprave? Sad već imate iskustvo i uvid što znači donositi odluke u interesu lokalne zajednice?

– Ja bih rekao da postoje dva svijeta, dva viđenja i da sam to prvo iskustvo polako izgubio, a to je ono kad si izvan politike i kad si promatrač događanja u društvu. Kada

Matej Mostarac: Država se mora uključiti u temu stanovanja

Kastav ima zasluženu referencu grada pož

sam ulazio u politiku mislio sam da će mnoge stvari biti brže, da će se rezultat vidjeti jasnije, da će se promjene događati automatski, a onda kada uđeš u taj sustav i svijet vidiš svu tu birokraciju, vidiš da uvijek priča ima dvije strane, dvije medalje i da nikada ne možeš donositi odluke na temelju jednog razgovora. Kada mi recimo dođu građani i predstave

Kastav – primjer zbrinjavanja otpada

Sustavom odvajanja otpada u poluukopne spremnike s mjeracima težine u višestambenim područjima osigurava se pristup samo stanarima zgrada. Svaki stanar ključem otvara spremnik i u njega odlaže odvojeni komunalni otpad. Umjesto zapremnine od 60 kg zakonski propisane, u Kastvu odvajaju 30 kg komunalnog otpada, a ostatak plastiku, papir i ostalo odvajaju u druge spremnike. Troškovi odvajanja ravnomjernije se dijele pa oni koji manje „bacaju“, a više odvajaju, manje i plaćaju uslugu odvoženja otpada. Gradonačelnik će reći: „To je nešto zbog čega nas stalno zovu, posjećuju iz Zagreba, Varaždina, Koprivnice, Hvara. S jednom lokalnom tvrtkom smo uspjeli doći do tog rješenja, koje naravno nije idealno, ali funkcionira“.

svoj problem onda moraš pozvati i prvog susjeda da vidiš što on misli o tome, jer u biti često imaju suprotno mišljenje. I samim tim ne možeš donijeti odluku već moraš malo istražiti, dublje sagledati i već to pomiče donošenje odluke i krajnji rezultat. Ali je činjenica da bez nekih desetak odluka u danu, neće se ništa ni dogoditi. No ako si unutra, ako se daš u taj posao, onda ide, rezultati se vide. Moj glavni kontrolni mehanizam radi li se dobro je razgovor je s ljudima u danu kada primamo građane. Kroz to najviše dobijem informacije koliko je gradska uprava dobra i na usluzi građanima.

Radost oko škole i strpljenje za kanalizaciju

Koji su danas aktualni problemi ili izazovi koji stoje pred gradskom upravom?

– Najveći izazov je definitivno nova osnovna škola u Gradu Kastvu. Možda se tome osobno nekako najviše posvećujem. U današnje vrijeme u Kastvu vidim koliko problema za svakodnevnicu čini to kad djeca moraju ostajati u školi do 8 sati navečer. To remeti cijeli koncept obitelji, obiteljskog života

Najveći izazov je definitivno nova osnovna škola u Gradu Kastvu, kaže gradonačelnik Mostarac. Vidim koliko problema za svakodnevnicu čini to kad djeca moraju ostajati u školi do 8 sati navečer. To remeti cijeli koncept obitelji i obiteljskog života. Škola, u čiju će se izgradnju krenuti 2024., bit će velika promjena za oko 800 učenika i priličan broj građana grada Kastva.

Zeleni Kastav

Grad Kastav prošao je na natječaju Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti o dodjeli bespovratnih sredstava za ozelenjivanje urbanih površina. U dva prijavljena projekta vrijedna po 350.000 eura uložiti će se ozelenjivanje parkovnih površina i navodnjavanje stabala. Gradonačelnik Mostarac smatra da će se time puno učiniti na ozelenjivanju što je, naglašava, bitno za Kastav u kojeg se sve više želi useljivati.

Manifestacijama stvoren brend – Bela nedeja

Kastav je uspio jer ima vlastiti budžet

Na pitanje može li lokalna samouprava još bolje, gradonačelnik Mostarac odgovara da može, ali potrebna je financijska decentralizacija.

– S jedne strane nije potrebno da imate 560 gradova i općina ali je vrlo važno i da je to trenutno jedini način kako da sva ta područja dobiju neka financijska sredstva. Siguran sam, da je Kastav ostao kao još jedan mjesni odbor grada Rijeke, nikad ne bi uspjeli ostvariti i dostići ovo što smo dostigli danas. S te se strane pokazuje da se jedino kroz funkciju grada i općine dobiva budžet kojeg se onda na svom području raspoređuje. Mi ne trebamo 560 izbora i toliko gradova i općina ali moramo imati način kako da svako područje dobiva ona sredstva koja se stvaraju, koja se uprihode na tom području. I često kažem: Ličko-senjska županija je problem. Ali ako samo ono što uprihode Plitvička jezera ostane u županiji, problema ne bi bilo.

Konotacije koje se vežu uz Kastav su ugodne

Kastav je grad privlačan za život. Mnoge mlade obitelji, rekli ste, privlači doseljenje ovamo. Što je privlačno u Kastvu?

– Konotacije koje se vežu uz Grad Kastav su jako ugodne. Mislim da smo najviše učinili u toj nekoj atmosferi, dojmu grada. Na poziciji smo koja je stvarno fantastična. Osamdeset posto grada ima pogled prema moru. Vidikovci koje imamo, stara jezgra koja čini neki centar daje dojam ljepote, tradicije, povijesti. Tu je opet činjenica da smo uspjeli kroz naša naselja, najviše Rešetare, privući velik broj ljudi, da imamo školu i vrtić koji potiču izvrsnost. Kao grad do sad nismo imali prirez, što je često razlog da mladi donesu odluku preseljenju u Kastav. Kultura u gradu, sport, sportska dvorana mislim da smo za zajednicu od oko 12.000 ljudi koji na ovom području živi, ponudili sve što treba. I mislim da je to glavni razlog zbog čega mnogo ljudi k nama želi doći jer ovdje imaju sve potrebno za život, a Rijeka i Zagreb opet nisu daleko.

Pomažete poduzetništvo, mladim obiteljima u i rješavanju stambenih potreba, koliko u tome uspijevate?

– Kastav je imao tu sreću da je dobro prostorno planiran i da raspolaže gradskom imovinom. Mi smo, rekao bih do prije tri godine lijepo balansirali tu cijenu gradnje i cijenu kvadrata stambenog prostora tako da je tad to bilo oko 1.200 do 1.400 eura po kvadratu. Međutim, sad u ovom, rekao bih kaosu koji se događa oko cijena nekretnina ni mi više nemamo gradskih zemljišta koja prodajemo direktno izvođačima, a da bi onda znali hoće li na kraju cijena kvadrata biti korektna, jer su te cijene otišle u nebo. Tu se mora nešto početi mijenjati. Ovo subvencioniranje dijela stanarine za 10 obitelji je malo vatrogasno rješenje onima koji su u najmu. Zato je tu ključno, što promoviram i na nacionalnoj razini, da se država uključi u temu stanovanja jer ovako kad se to prepustiti samom tržištu – to ne možete kontrolirati. Što se poticanja gospodarskih i poduzetničkih aktivnosti, ljudi ovdje rado otvaraju obrt. Mi imamo

Obnovljena Crekvinu je među najljepšim pozornicama u regiji

jako puno mikro i malog poduzetništva, srednjih možda jednog ili dva. Njih smo nekad poticali subvencioniranjem kredita, imamo danas poticaj za bespovratna sredstva. Razvijamo našu radnu zonu u Šegotima prema kojoj ide nova cesta i otvaramo novo područje za deset, petnaest poduzetnika. Kroz poslovni inkubator mladim poduzetnicima najviše pomažemo u ostvarivanju kontakata, razgovorom i pomoći kod nekih natječaja oko otvaranja nekih vrata, uglavnom savjetom, a tako imamo i uvid u njihov razvoj.

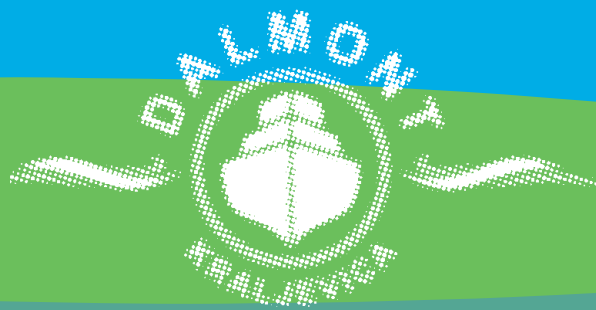
Izletnička destinacija

Kastav je poznat i po javnim i kulturnim događajima koji privlače iznimno velik broj poklonika. Prednjačite u tome u odnosu na susjedne gradove, u čemu je tajna?

– Mi smo se jasno opredijelili da smo izletnička destinacija. U krugu od 50 kilometara oko Kastva ima milijun noćenja ako uzmemo Opatiju i Crikvenicu. Nama je cilj da svaki od tih ljudi dođe bar jedan do dva dana u Kastav. Zato smo se usmjerili ka manifestacijama, na koje su građani, entuzijasti, dobro reagirali. I mi kroz Kastavsko kulturno leto, kroz Belu nedeju, kroz Pust i maškare, stvaramo taj jedan dojam o gradu, jednu prepoznatljivost. Kada dođu u Kastav, ljudi dolaze vezani za neku ugodu, neki dobar osjećaj. Zato smo i investirali u Crekvinu kako bi dobili pozornicu, koja je sada među najljepšim u regiji, koja ni izvođače, a ni posjetitelje ne ostavljaju ravnodušnima. Svaku ideju, program, događaj, nešto što vidimo da ima smisla, u pravilu podržimo. Tako da smo s tim manifestacijama napravili brend po čemu najviše ljudi Kastav i prepoznaju.

eljnog za život

i svega ostaloga. Tako da je ta škola u čiju će se izgradnju napokon krenuti iduće godine, nešto što će biti velika promjena za oko 800 učenika i priličan broj građana grada Kastva. Broj upisanih u naš vrtić svake godine raste. Sva ta djeca trebaju sutra doći u modernu školu. Drugi veliki izazov, nastavlja Mostarac, koji će tražiti jako puno razumijevanja od građana je kanalizacija. U proteklih 30 godina koliko Kastav kao grad postoji, takvog velikog projekta nije bilo. Tu govorimo o desecima milijuna eura vrijednoj investiciji. Taj je projekt počeo, utjecat će na komociju života ali to je nešto što u 21. stoljeću ne bi smjelo biti tema. Kastav je mali, jako gusto naseljen grad, što je naš najveći izazov. U pet kilometara kvadratnih otprilike je 12.000 stanovnika, to je ozbiljna gustoća. To nosi izazov kod gradnje kanalizacije. Morate proći svugdje, priključaka je puno. Morate ulaziti u male uske ulice, tu je i stara jezgra, naselja koja su se dogodila prije a nisu imala širinu infrastrukture kao danas i tu će trebati strpljenja.

Napisao: Zdravko KLEVA

Snimio: Petar FABIJAN

Kada bi jednom poduzeću htjeli pripisati ljudske osobine, u tom slučaju tvrtki Dalmont d.o.o. pripalo bi sve ono što resi njezinog osnivača i vlasnika Ivana Ivića. Tako bi mogli ukratko reći da poduzeće Dalmont, na prostoru nekadašnjeg Brodogradilišta Kraljevica, stručno, pouzdano, inovativno i samozatajno gradi nove brodove, različite plovne objekte te obavlja remonte raznih tipova brodova.

Dogodine će desetljeće od kada je Ivanu Iviću pošlo za rukom da u dogovoru s državom naslijedi koncesiju na škveru u Kraljevici nakon što je dotadašnje Brodogradilište „Kraljevica“, s tradicijom brodogradnje od 1729. godine otišlo u stečaj.

Objektivno gledajući, pitamo predsjednika Uprave brodogradilišta Ivan Ivića, preuzimajući škver, jeste li zapravo krenuli otpočetka?

– Upravo tako. Kada smo mi 2014. godine preuzeli koncesiju i ušli u prostor brodogradilišta nismo zatekli niti jedan aparat za varenje. Sva pokretna imovina brodogradilišta, lavandini, bojleri, ormari, da ne govorim o dizalicama i dokovima, sve je prodano u stečajnoj masi.

Drama u škveru

Dalmont je, treba spomenuti, do tada bila istaknuta kooperantska tvrtka angažirana u Brodogradilištu Kraljevica u stečaju, a kao kooperant pružala je usluge u brodogradilištima Viktor Lenac i Lošinjska plovidba u Malom Lošinj. I kako kaže Ivić, ulaskom u kraljevički škver počeli su se polako „kućiti“, kupovati dizalice, strojeve, opremu, koliko su mogli. A jedan od motiva zašto se odlučio ulagati i ponovno oživljavati brodograđevnu djelatnost u Kraljevici, kako sam kaže, bio je očuvanje radnih mjesta mnogobrojnih svojih djelatnika.

– Ja sam u Brodogradilištu Kraljevica radio od 1972. godine. Čitav radni vijek sam proveo u „Kraljevici“. Prvo sam kao zaposlenik

Projekt optimizacije gradnje brodova kroz energetske uštede dao je konkretne rezultate

Kada smo mi 2014. godine preuzeli koncesiju i ušli u prostor brodogradilišta nismo zatekli niti jedan aparat za varenje. Sva pokretna imovina brodogradilišta, lavandini, bojleri, ormari, da ne govorim o dizalicama i dokovima, sve je prodano u stečajnoj masi, sjeća se Ivan Ivić.

Industromontaže radio u brodogradilištu. Kada je Industromontaža krajem osamdesetih otišla u stečaj, ja sam 1992. godine osnovao tvrtku Dalmont i ostao kao kooperant u brodogradilištu. Dakle, tek tako izbrisati ta tri desetljeća provedena ovdje sa svojim zaposlenicima nije bilo lako. Gledao sam ljude u škveru, kada su odvozili dokove i dizalice, oni su plakali.

Ivan Ivić: Brodogradilište je kao kuća. S tom razlikom da je kuća jedna, a ovdje u škveru je masu tih „kuća“ koje morate održavati

Dalmont je preživio nekoliko stečajeva svojih partnera a danas upravlja kraljevičkim škverom s koncesijom do 2050. godine

Dalmont obnavlja trajekt „Sveti Duje“ koji je Jadrolinija kupila u Grčkoj a koji će povezivati Split i otok Brač

Dalmont – brodogradilište zelenih brodova

Krenuli smo u svijet gradnje električnih brodova i hibrida, a prva dva broda izgrađena su za Nacionalni park Krka. Taj nam je projekt dobrodošao za buduću referencu i to je definitivno budućnost brodogradnje. I sama Europa i svi sofisticiraniji brodari i brodovi se definitivno okreću ka toj tehnologiji, kaže Robert Miletić.

Bez ičega krenuli u izgradnju prvog trajekta

Naš sugovornik, danas nagrađivani poduzetnik, preživio je kao zaposlenik spomenuti stečaj Industromontaže. Njegova tvrtka Dalmont preživjela je stečaj brodogradilišta Viktor Lenac 2003. godine, gdje je kao kooperant ostao s pozamašnim nenaplaćenim potraživanjem. Isto se dogodilo 2012./2013. kada je Kraljevica otišla u stečaj. Dalmont je pretrpio gubitak od oko 5 milijuna kuna. I po onoj poznatoj: "Što te ne ubije, to te ojača" Ivić u Kraljevici pokreće brodogradnju.

– Prvo, korak po korak, jer osim obale u škveru nismo imali ništa, išli smo s remontom. Jer to nam je osnovna djelatnost, to radimo i u Lencu i Lošinju i po svim škverovima u Hrvatskoj. Prvi veći posao bila je izgradnja trajekta „Četiri zvonika“ za Rapsku plovidbu. Znači imali smo hrabrosti bez ičega krenuti u gradnju „Četiri zvonika“. I vrlo uspješno, na zadovoljstvo i brodovlasnika i nas, to smo

napravili. Inače sva tri broda Rapske plovidbe održavamo, svake godine su tu u remontu.

Ulaganje u razvoj opravdanje za produženje koncesije

Dalmont je 2017. godine ishodio od Vlade odobrenje za produljenje koncesije u brodogradilištu Kraljevica. Preuzeta koncesiju na pomorskom dobru za brodograđevnu djelatnost na 32 godine, bilo je nedovoljna za povrat dugoročnih ulaganja u brodogradilištu u visini 18 milijuna eura, u što bi u Dalmontu otvorio još 50 radnih mjesta. Produljenjem koncesije do 2050. godine Vlada je uvažila opravdanost zahtjeva jer su ulaganja u brodograđevnoj industriji vrlo visoka, a Dalmont je s njima odmah započeo.

– Brodogradilište je kao kuća. Ali kuća je jedna, a ovdje u škveru je masu tih prostora koje morate održavati. Morali smo jedno po jedno sva rješavati. Lani smo uredili brodograđevnu halu koja je bila bez krova. Napravili smo joj krov, kupovali smo nove plazme, dizalice, ugradili nove trafostanice, išli u investiciju od 3 milijuna eura. Omogućili smo bolje uvjete rada za 150 zaposlenih. Stvorili uvjete za nove pothvate. Išli smo i u gradnju dva broda na elektro-pogon za Nacionalni park Krka i nedavno za Lokrum.

Dalmontov iskorak u zelenu brodogradnju

Voditelj tehničkog odjela brodogradilišta Dalmont Robert Miletić objašnjava što za Dalmont znače brodovi s kojima su se predstavili na tržištu brodogradnje.

– Krenuli smo u taj svijet gradnje električnih brodova i hibrida. Prva dva broda izgradili smo za Nacionalni park Krka. Riječ

je o dva aluminijska putnička katamarana kapaciteta 50 putnika s kompletnom elektro-propulzijom, visoko razvijenim elektro baterijama i instaliranim fotonaponskim elektranama na krovu. To je definitivno bilo nešto novo u što smo mi zakoračili i taj nam je projekt dobrodošao za nekakvu buduću referencu. Naime prepoznali smo da je definitivno to budućnost brodogradnje. I sama Europa i svi sofisticiraniji brodari i brodovi se definitivno okreću ka toj tehnologiji. To je sve na tržištu još u fazi ispitivanja tako da nisu sve komponente na broju ali tu je brodogradilište koji je nekakav sistem integrator koji će te komponente postavljati i napraviti dobar funkcionalni brod.

Robert Miletić: Krenuli smo u svijet gradnje električnih brodova i hibrida

U Dalmont brodogradilištu nisu napravili prvi električni brod ali su, istaknuo je Miletić, napravili prvi hibridni brod za hrvatskog broдача i pod Hrvatskim registrom brodova.

– To je bilo nešto za nas sasvim novo jer i sama pravila putničkih brodova nisu još definirana tako da smo skupa u partnerstvu s registrom brodova tek počeli otpetljivati nekakve situacije i evo, na obostrano zadovoljstvo smo ih riješili. Tako da danas imamo definiran projekt za gradnju odobren od Hrvatskog registra brodova.

U brodogradilištu Dalmont u Kraljevici drže da je orijentacija na ovakvu buduću proizvodnju za njih jedino tržišno isplativa i konkurentna. S brodovima manjih dimenzija, pogonjenih strujom iz električnih baterija ili hibridnim pogonom moguće je natjecati se. S većim gradnjama pored kineskih i drugih

Katamarani za NP Krka

Katamarani za NP Krka dugi su 14 i široki 4,7 metara. Izgrađeni su od visoko kvalitetnog aluminija otpornog na more i teški 7,5 tona. Svaki ima dva suvremena elektromotora *Danfoss* bez četkica snage po 12,5 kilovata, te set od 8 litij-ionskih baterija *Mastervolt* od 24 volta ukupne snage 40 kW/h. S napunjenim baterijama katamaran može ploviti 8 sati putnom brzinom od 5 čvorova, dok je maksimalna 7,5 čvorova. Kako svaki na krovu ima 26 solarnih panela ukupne snage 8 kilovata, vrijeme plovidbe može im se produljiti za još deset sati.

Pogled na kraljevički škver koji je opstao i u četvrtom stoljeću

istočnih brodogradilišta ne može se dobiti bitka.

Potrebna nam je mlada radna snaga

U Dalmontu vjeruju u uspjeh i budućnost, investicijama u razvoj nije kraj, u svakom slučaju su isplative. Naime kako svojom razvojnom strategijom i fondovima Europska unija snažno potiče ekološka rješenja za gradnju zelenih trajekata i za potrebne prilagodbe energetske infrastrukture u lukama, s time u vezi luke i brodari, mogla bi povući značajna sredstva. Istodobno, zahtjevima naručitelja kraljevički Dalmont mogao bi odgovoriti. Svojedobno se na tu temu u Dalmontu razgovaralo s Jadrolinijom

Ni prosjek plaće u Dalmontu, od 1.400 eura, ne privlači nove radnike u škver

Elektrobrod „Miljevci“ u upotrebi je u Nacionalnom parku Krka

A evo i „Galeba“

Povukli EU sredstva za energetske uštede plovila

U prosincu 2021. godine Društvo Dalmont d.o.o. započelo je s provedbom projekta „Optimizacija gradnje i remonta brodova kroz energetske uštede i povećanje korištenja obnovljivih izvora energije u brodogradilištu Dalmont d.o.o.“ koji je sufinancirala Europska unija iz Mehanizma za oporavak i otpornost (NextGenerationEU), a završava do kraja 2023. godine. Ukupna vrijednost projekta je 1.349.915,46 eura, a EU je sufinancirala projekt u iznosu od 865.457,87 eura.

Svrha projekta je smanjiti potrošnju energije u proizvodnom pogonu u odnosu na energiju isporučenu prije provedbe projekta za 61,35% godišnje, povećati udio korištenja obnovljivih izvora energije i smanjiti emisije CO2. Projekt će doprinijeti povećanju korištenja OIE i uštedama energije u proizvodnim industrijama u Republici Hrvatskoj. Ciljna skupina projekta su djelatnici kojima će se poboljšati radni uvjeti te iz ostvarenih ušteda financirati nova ulaganja za rast i razvoj, partneri (dobavljači i kupci) te građani koji će u dugom roku imati čišći okoliš.

Projekt se realizirao kroz više aktivnosti:

Fotonaponska elektrana u industrijskom sektoru; zamjena, poboljšanje ili instalacija novih rasvjetnih sustava i njegovih komponenti u zgradama uslužnog i industrijskog sektora; zamjena strojeva; učinkoviti elektromotori u industriji; uvođenje sustava za upravljanje energijom i kompenzacija jalove energije.

Ukratko, realizacija projekta omogućila je pružanje jednake količine rezultata korištenjem manje količine isporučene energije i smanjenje udjela konvencionalnih (fosilnih) goriva u ukupnoj potrošnji energije uvođenjem novih sustava (prebacivanjem na nove sustave) za korištenje energije iz obnovljivih izvora.

Ivan Ivić

i Rapskom plovidbom, no realizacije zasad još nema.

Nažalost, postoji i još jedan aktualan problem što izaziva veliku zabrinutost u škveru u Kraljevici. Riječ je o nedostatku radne snage koja je manje-više problem svih gospodarskih sektora kod nas. Koliko god se trudili privući mlađu radnu snagu, ističu u

Katamaran za Rezervat Lokrum

Dalmontov prvi u Hrvatskoj izgrađen i isporučen brod za komercijalnu plovidbu na hibridni pogon je Lacroma. 15-metarski aluminijski katamaran pogonjen dizel-elektro propulzijom. Dvotrupaško plovilo, širine je 5,2 metara s kapacitetom prijevoza 50 osoba te trima članovima posade. U Kraljevici su ga izgradili za Javnu ustanovu Rezervat Lokrum. U funkciji je prijevoza putnika između Arboretuma Trsteno i otoka Lokruma i tamošnjeg Botaničkog vrta.

Brojne nagrade u rukama Ivana Ivića

O vitalnosti Dalmonta i njegovim zaslugama u hrvatskoj brodogradnji govore mnogobrojne nagrade i priznanja dodijeljene poduzeću i njegovom vlasniku i direktoru Ivanu Iviću. Nagrade i priznanja nižu se od 2002. godine. Ivić je tada dobio priznaje Najuspješniji poduzetnik. Godinu kasnije Dalmont je nagrađen od HGK Zlatnom kunom u kategoriji srednjih poduzeća. Godine 2004. ovjenčan je Dalmont zlatnom medaljom HGK, a deset godina nakon, plakatom Zlatna kuna. Godišnja nagrada Grada Kraljevice pripala je Dalmontu 2017. godine. Ivan Ivić 2022. godine proglašen je najuspješnijim poduzetnikom Grada Kraljevice, a godinu ranije 2021. Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Rijeka, dodijelila mu je nagradu za životno djelo.

Dalmontu, na poziv da dođu da ih se ovdje nauči raditi i pritom bez ikakvih posebnih kvalifikacijskih uvjeta, odaziva gotovo nema. Ni prosjek plaće u Dalmontu, od 1.400 eura, ne privlači nove radnike u škver. To je ujedno i odgovor na naše pitanje kakvi su planovi za dalje. Ivić je i dalje spreman za nastavak investiranja u novo, za nove poslovne izazove ali, teško je naći onog tko će raditi. Svoje proizvodne kapacitete Dalmont će i dalje uspješno kao i do sada u najvećem obimu zapošljavati na remontu brodova, a ostaje opcija i izgradnja „unikata“ s ekološkim predznakom poput brodova na Krki i u akvatoriju Dubrovnika. Ta niša njihov je „know how“ i iskorak s kojim brodogradnja u Kraljevici omogućavaju nastavak i svoje postojanje i u četvrtom stoljeću.

Lacroma povezuje Arboretum Trsteno s otokom Lokrumom

Glazba je u srcu malih mjesta i velikih ljudi

Napisala i snimila: Martina FRKA MILOTIĆ

Jezik glazbe univerzalan je i blizak svima, bez obzira na godine, spol, životne izbore i afinitete – ili lokaciju. Pa ipak, vrlo često stanovnici otoka i manjih mjesta nemaju mogućnosti educirati se i uživati u glazbi kako to imaju njihovi vršnjaci u većim urbanim sredinama i tako ostaju zakinuti za životnu glazbenu avanturu. Zahvaljujući skupini stručnjaka i glazbenih entuzijasta, otok Krk srećom nije jedna od takvih sredina – među ostalima, u posljednje tri godine svoje mjesto pod suncem na Zlatnom otoku pronašla je Udruga Muzika u koracima – MooK.

Ideja je bila vrlo jednostavna: približiti glazbu svakom pojedincu, bez obzira na predznanje i dob; osjetiti glazbu raznim osjetilima; prilagoditi se svakom polazniku prema njegovim afinitetima, kompetencijama i sposobnostima. Počelo je kao ideja o kampu, a preraslo u nešto mnogo više, priča nam Slađana Čolović, akademska glazbenica i dugogodišnja profesorica gitare.

MooK u Milohničima i Dražicama

“Eni Molnar i ja smo 2020. godine, u vrijeme korone, došle na ideju o glazbenom kampu koji bi bio posvećen upravo posebno talentiranoj djeci. Biti drugačiji, biti nečemu jako posvećen često znači biti i usamljen, stoga je naša želja bila pružiti priliku za učenje i druženje upravo djeci koja traže i mogu više i bolje – i to upravo u jednoj manjoj sredini, budući da i same znamo kako je biti dislociran iz većeg grada. Krenule smo od nule, u vrlo teškom trenutku kada je svijet bio izuzetno zatvoren u sebe zbog pandemije, ali danas je MooK izrastao u prepoznatljivu udrugu koja nudi brojne radionice i vrlo kvalitetno, stručno i suvremeno obrazovanje djeci, mladima i odraslima bez obzira na dob i predznanje”, pojašnjava Slađana. MooK danas djeluje na dvije lokacije,

Stanovnici otoka i manjih mjesta najčešće nemaju mogućnosti educirati se i uživati u glazbi kako to imaju njihovi vršnjaci u većim urbanim sredinama i tako ostaju zakinuti za životnu glazbenu avanturu. Zahvaljujući skupini stručnjaka i glazbenih entuzijasta, otok Krk srećom nije jedna od takvih sredina – zahvaljujući Udruzi Muzika u koracima – MooK

obje u manjim sredinama: na otoku Krku to su Milohnići, a s druge strane mosta Dražice, općina Jelenje. Glazbene radionice obuhvaćaju redom: Music star(t), Gitara je zakon!, Crno bijeli svijet, Mandolina, Uхвати ritam, Nikad nije kasno, Harmonika na najjače, Vokalni ansambl “MOOK”, Ukulele, Moderno pjevanje i Violina za početnike; plesne radionice namijenjene svima od 4 do 99 godina obuhvaćaju Individualnu radionicu Plešem!, Baletnu čaroliju i Korake u muzici, a tu je i dodatna grupna radionica za rekreaciju Pokreni se uz glazbu by Tina Bajčić. “Moram istaknuti da MooK ne čini jedna

Slađana Čolović, akademska glazbenica i profesorica gitare

osoba, nego tim izuzetno kvalitetnih ljudi koji se maksimalno trude i cijelim srcem prenose svoje znanje. Veliku ulogu pritom imaju i sami polaznici. Jako sam ponosna na sve njih, na one najmanje, ali posebno i na naše najstarije polaznike. Oni me svaki put iznova inspiriraju, jer treba zaista imati volje i želje u dobi nakon pedesete posvetiti se instrumentu i glazbi. To nije mala stvar i nije uvijek lako, kraj svih ostalih izazova i obaveza koje svi znamo da život nosi”, kaže Slađana.

Djeca su svugdje ista, i na selu i u gradu

MooK danas okuplja 13 mentora koji vode radionice, ne računajući svu ostalu “mašineriju” koja prati organizaciju i realizaciju svih MooK-ovih zamisli ideja. Kako ističu, svaka njihova komponenta odrađuje se na visokoj razini i traži maksimalnu posvećenost, s ciljem prenijeti djeci jednostavnu, ali važnu poruku: sve što radiš, radi najbolje što možeš. “Djeca su svugdje ista, i na selu i u gradu. I sama sam djetinjstvo provela u manjoj

Zahvala na potpori

Rok prijava za Međunarodno gitarističko natjecanje je do 15. ožujka 2024. godine u ponoć, putem on line prijavnice na web stranici udruge www.muzikaukoracima.hr.

„Zahvalni smo na velikoj potpori Turističke zajednice općine Punat i svih ostalih partnera i sponzora koji su prepoznali našu viziju i kvalitetu i spremni su s nama mijenjati svijet koliko je u našoj moći na bolje. Veliko hvala Područnoj školi Punat u kojoj će se održati Glazbeni kamp 2024. i međunarodno gitarističko natjecanje kao i matičnoj školi „Fran Krsto Frankopan“ Krk, te TZ grada Krka, Gradu Krku i PGŽ na suradnji i potpori“, ističe Slađana Čolović ispred MooK-a.

Ideja je približiti glazbu svakom pojedincu

sredini i da nije moj učitelj dolazio k meni podučavati me, tko zna bih li se danas bavila glazbom. Možda je to bio temelj da pokrenemo radionice upravo u manjem mjestu, ali moram reći da je prostor stare škole u Milohničima i sam po sebi jako dobar i tu se širi jedna odlična kulturna priča. Pritom valja reći da i ja i mnogi moji kolege radimo u glazbenoj školi i naravno cijenimo i tu, formalnu vrstu glazbenog obrazovanja. No radionice pružaju mogućnost i onima koji možda nisu u pravom trenutku uhvatili taj vlak ili traže drukčiju vrstu ili ritam obrazovanja. Trenutno imamo oko 70 polaznika u svim radionicama i zahvalna sam na svim našim suradnicima koji su u ovoj lijepoj priči ostavili svoj trag. Poanta je svega da djeca i ljudi budu sretni i ispunjeni onim čime se bave“, zaključuje Slađana.

Nakon tri Glazbena kampa – međunarodno natjecanje

Nakon niza uspješnih radionica te organiziranja tri Glazbena kampa za mlade i perspektivne glazbenike, MooK-ovci su upravo napravili i sljedeći korak.

“Ono što je trenutno najveća novost jest naše prvo Međunarodno gitarističko natjecanje koje će se održati u sklopu Glazbenog kampa, u Puntu na otoku Krku, 5. i 6. travnja odnosno za vrijeme uskrasnih praznika 2024. Nakon tri Glazbena kampa, organiziranje natjecanja činilo se kao prirodan slijed događaja. Kao i sve projekte koje organiziramo i u ovome nas vodi entuzijazam i velika ljubav za promicanjem glazbe, razvijanjem gitarističke scene na

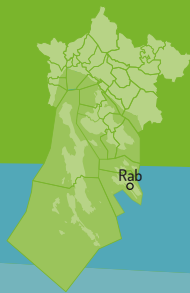

U prostoru stare škole u Milohničima širi se jedna odlična kulturna priča

našem području te pružanje prilike novim naraštajima da se razvijaju u društvu najboljih, kaže Slađana.

Žiri natjecanja također će biti međunarodnog karaktera i činit će ga vrhunski glazbeni eksperti: Antonio Rumenović, akademski glazbenik gitarist i profesor gitare; Neno Munitić, magistar glazbene umjetnosti i profesor gitare; Monika Krajnc Štih, predavačica u glazbenoj školi i srednjoj umjetničkoj školi u Velenju, u Sloveniji; Anđela Jerkunica, profesorica i pročelnica odjela za gitaru, mandolinu i harfu u Glazbenoj školi Josipa Hatzea u Splitu; Matija Kučić, višestruko nagrađivani gitarist i nastavnik klasične gitare; Petar Čulić, jedan je od najboljih predstavnika mlađe hrvatske generacije gitarista i Nataša Črnugelj, nagrađivana gitaristica i profesorica sa slovenskom adresom.

Kako ističu MooK-ovci, natjecanje će se održati u predsezoni upravo kako bi se mladi glazbenici mogli u potpunosti maksimalno posvetiti glazbi, neometani od ljetnih vrućina. Najbolji mladi glazbenici će se birati u 7 kategorija, a natjecatelj ili natjecateljica s najviše osvojenih bodova u svim kategorijama za soliste osvojiti će majstorsku gitaru graditelja Željka Jelića. Natjecatelji u kategorijama za soliste po izboru članova ocjenjivačkog suda za posebne vještine dobit će pak dva vaučera u iznosu od 1.000 eura za kupnju Majstorske gitare graditelja Željka Jelića, a nagrađeni će biti i mentori najboljih mladih glazbenika te ponajbolji u pojedinačnim kategorijama.

Studentica ekonomije s najboljim „o

Napisao: Hrvoje HODAK

Snimili: Hrvoje HODAK i Hrvoje VRTODUŠIĆ

Biti mlada, a opet tako odgovorna, tek je nemušt pokušaj sažimanja svih vrijednosti koje tako lijepo i kvalitetno opisuju mladu i nedavno, na Danima hrvatskog turizma u Rovinju, nagrađenu Katju Brnabić.

U vrijeme kada mladi ne samo da napuštaju otoke već i rodnu im grudu, mlada studentica ekonomije promišlja svoj egzistencijalni izlaz u ostanku. U teškim ekonomskim (ne) prilikama koje poput hladnog vala pritišću stari kontinent, ova mlada žena se uključila u obiteljski posao brodarskog prijevoza na rapskoj plovidbenoj liniji od Barbata do Grada Raba.

Kao buduća ekonomistica zasigurno je mogla predvidjeti uspješnost novopokrenute linije. No, kako Katji, tako i obitelji, ovaj posao je puno više od pukog brodarskog preživljavanja. Inicijalna premisa plovnog prijevoza bilo je, zapravo, očuvanje tradicijskog prijevoza na otoku kao i posla kojim se dugo godina sezonski bavio i Katjin otac Denis.

Nekome bi, možda, brodsko taksiranje Barbatskim kanalom izgledao kao obični, prozaični posao. Katji je to bio dio odrastanja i vertikalni pravac u formativnim godinama. S ponosom ističe da je kao djevojčica odlazila s ocem na barku kojom je godinama prevozio putnike kao barkarijol.

Mlada kapetanica

Ljubav prema moru i prema ovom tipičnom sezonskom zanimanju na Jadranu prerasla je u nešto više i svima nama svrsishodnije. Obitelj Brnabić odlučila je pokrenuti svoj vlastiti brodograditeljski obrt. U sjeni svjetski odavno priznatih brodograditelja na Rabu; od obitelji Pičuljan do obitelji Španjol i

Katja, studentica za kormilom

Krstinić, novopokrenuta Brodomehanika Brnabić pronašla je svoje mjesto pokrenuvši radionicu u garaži pored obiteljske kuće u Banjolu.

Igrajući se u dvorištu, promatrajući kako vješte ruke njezinog oca oživljavaju davno otpisane brodove, motore, popravljajući nepopravljivo, pronašla je novi smisao i novu motivaciju, ali naučila i ono najvažnije: ništa nije nepopravljivo, neizvedivo i uvijek ima posla za onoga koji je voljan raditi. O toj obiteljskoj dimenziji i odrastanju uz brodove i more Katja nam je kazala:

- Za vrijeme mojeg osnovnoškolskog, a i srednjoškolskog obrazovanja, skupa s majkom, ocem i mlađim bratom, gledala sam u prototipe tadašnje Sampe 740, Sampe 6, kao i još javnosti nepredstavljenih modela brodice Sampa 8 i Sampa 8 HD, te bi svi

zajedno donosili odluke o konačnom izgledu broda. Od malih nogu se osjećam uključeno u njihov posao, a samim time sam i u stalnom kontaktu s morem.

Brodograditeljstvo pokrenuto još 2007. tako je dodatno oplemenilo i mladu djevojku kojoj su more, sol i vjetar upisani u genetski kod darivan od njenih radišnih roditelja. Željna učiniti više, postići više i to više pozlatiti kvalitetnom i profesionalnom uslugom, Katja je, uz sve položene dozvole, postala mladom kapetanicom Rab Line-a gdje upravlja brodicama Bora 3 (9m, 315ks) i Bora 4 (10.40m, 250ks), obje brodice prekonstruirane i prilagođene u obiteljskoj brodogradnji za prijevoz putnika, a na relaciji od prve ukrcajne stanice na Kaštelu u Barbatu

Na Danima turizma u Rovinju – Katja (prva lijevo) s diplomom

Obiteljska brodogradnja – brodovi, kupljeni u Italiji, preuređeni su rukama Katjina oca Denisa

Office view-om” na svijetu

Katja Brnabić dobitnica je nagrade za najboljeg turističkog djelatnika/djelatnicu u prijevozu na ovogodišnjim Danima hrvatskog turizma u Rovinju. Brodsko taksiranje Barbatskim kanalom sačuvano je tako kao oblik tradicijskog prijevoza na otoku kao i posla kojim se dugo godina sezonski bavio i Katjin otac Denis

do luke Rab mora zastati na još 3 lokacije – Hotel Barbat, Barbat 1, Restoran Banjol.

Najmlađa dobitnica nagrade za turistički prijevoz

Bez obzira na vremenske uvjete, plovidba traje cca 35 minuta, a kod jako lošeg vremena radi sigurnosti putnika plovidbe ionako nema. Sama je na brodu i obavlja sve dužnosti (vožnja, naplaćivanje karata, održavanje brodice), osim u slučaju velikih gužvi kada je potreban dodatan mornar na brodu (za naplaćivanje karata). Odgovorna i željna kvalitetnog odnosa prema svom zanimanju,

s ocem je učila pristajanje uz ukrcajne postaje poradi sigurnosti putnika i same plovidbe.

Na pitanje što joj nje ploveći ove sezone bilo najzahtjevnije, a što ćeš pamtiti po lijepom, Katja odgovara:

– Prije svega lijepo se osjećati dijelom rapske tradicije kako u pomorstvu tako i u turizmu, jer čitava brodska linija od Barbata do luke Rab, koja je nakon mnogo godina, na poticaj i uz sufinanciranje Grada Raba obnovljena, ima i veliko povijesno-turističko značenje za otok. Protekle sezone svakako su najzahtjevnije bile vremenske neprilike, no ponekad, moram priznati, i ljudi. U svakom slučaju bogatija sam za puno novih pozitivnih iskustava i u potpunosti sam sigurna da nitko nije imao bolji “office view od mene.”

Brodovi, kupljeni u Italiji, a preuređeni rukama njezinog oca, mogu primiti 12 putnika, a bilo kakav skepticizam u korisnika glede mlade kapetanice, Katja razbija srdačnošću te ozbiljnim i stručnim upravljanjem brodom.

Uz svu prijevoznčku ponudu, Katja i njezina obitelj aplicirali su na brodove i QR-kod kojim se putnici na ruti mogu uključiti u Virtualni muzej JUXTA MARE, hvaljeni

projekt TZ grada Raba koji progovara o povijesti i tradiciji kraja, brodograditeljima, ribarima i njihovim obiteljima, te tako doživjeti i oživjeti vrijeme koje se skrilo u pličaku barbatskog i banjolskog priobalja.

Takav dodatni sadržaj te informiranost u mlade buduće ekonomistice rezultirali su i dobivanjem, u Hrvatskoj, jedne od najvećih nagrada u turizmu, za najbolju turističku djelatnika/djelatnicu u prijevozu. Ujedno, Katja je i najmlađa dobitnica nagrade kojom se, ova izuzetno skromna djevojka, može još i više ponositi. O svom priznanju nerado govori pa će na pitanje o reakcijama drugih na to postignuće tek kratko odgovoriti: „Reakcije su bile dobre”. Kao da je to nešto normalno i kao da se događa na svakodnevnoj bazi.

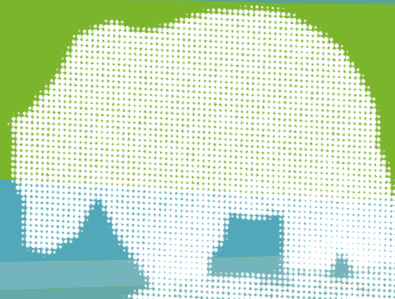
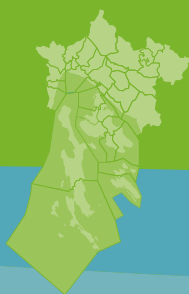
Obitelj je najvažnija

Obitelj Brnabić, nepovodljiva za nekim velikim novčanim zaradama, svoje “bogatstvo” mjere kompaktnošću obitelji, očuvanjem tradicionalnog te sljubljuvanjem prošlog i modernog u izradi novih brodova pod nazivom “Sampa” koji potječe od Katjinog pradjeda kojem nadjenuše taj nadimak još za malena jer je umjesto „sipa” crnilom ispunjenog morskog glavonošca nazivao «sampa”.

Sampa je sad svjetski poznato ime koje je, prije četiri godine, proslavila i reklama za Audi čija je marketinška agencija “Sampu 6”, kao idealan spoj modernog i tradicionalnog dizajna, ukomponirala u Audijev kratki videospot, smjestivši je na prikolicu koju poslovni čovjek svojim moćnim terencem odvodi iz grada u prirodu. Ni ta svjetska pozornost, ni povećani interes za barkom nije promijenila tu mladu obitelj. I nadalje Brodomehanika gradi tri broda godišnje, a Katja i nadalje studira ekonomiju te pomaže svojoj obitelji sezonski ili kad god joj se za to ukaže prilika. Iako je ovoga ljeta dokazala da obitelj i u poslovnom smislu može računati na nju, Katja je, uz sigurno sezonsko radno mjesto, sada prioritet završiti fakultet, a za planiranje dalje budućnosti još ima više nego dovoljno vremena.

Katja na jedrenju s ocem 2016. godine

Gorski kotar je nova velika turistička priča Hrvatske

Na Gorski kotar otpada 36 posto površine Primorsko-goranske županije – na vrhu Risnjaka

Napisao: Anto RAVLIĆ

Fotografije: Petar FABIJAN i Arhiva ZiP

Nema uopće spora da Gorski kotar svojim ljepotama i položajem ima potencijal da bude biser i adut Hrvatske. Autocestom tek pola sata od mora, 45 minuta od glavnog grada. No, potencijal je jedno, a stvarnost drugo. Gorski kotar gubi stanovništvo. U devet gradova i općina danas živi manje od 20 tisuća stanovnika. U Gorskom kotaru se u razdoblju od 1991. do 2021. godine bilježi konstantan pad broja stanovnika. Broj stanovnika 2021. godine u odnosu na 1991. godinu manji je za 38 posto.

No, depopulacija nije specifičnost samo Gorskog kotara. Primorsko-goranska županija i Republika Hrvatska u razdoblju od 1991.

do 2021. godine također bilježe pad broja stanovnika. Broj stanovnika 2021. godine u Primorsko-goranskoj županiji je u odnosu na 1991. godinu manji za 17 posto, a u Republici Hrvatskoj 19 posto.

Jasno je da jedino radna mjesta i poboljšanje životnog standarda jamče demografsku i svaku drugu revitalizaciju Gorskog kotara. Stoga Primorsko-goranska županija veliku pozornost pridaje kraju koji plijeni svojom ljepotom. U aktualnom mandatu Primorsko-goranska županija uložila je u Gorski kotar 16,5 milijuna eura. Što za proračunske korisnike (škole i domove zdravlja), što direktno prema jedinicama lokalne samouprave,

Godinama je Gorski kotar bio neotkriven, ali turističke brojke iz godine u godinu svjedoče o buđenju turizma. Uz to, Gorski kotar je magnet za mnoge kojima je masovni turizam neprihvatljiv, koji preferiraju odmor s popriličnom dozom opuštenosti.

a što prema udrugama i poduzetnicima. – Možda će netko reći da se ne radi o pretjerano značajnim sredstvima, no ako uzmemo u obzir visinu proračuna gradova i općina u Gorskom kotaru, radi se o dobrom poticaju i koji je, što je vrlo bitno, usmjeren ne samo prema općinama i gradovima već i svima koji žive, rade i provode projekte na tom području,

Velika sredstva ulažu se u redovito održavanje cesta

objašnjava zamjenik primorsko-goranskog župana Petar Mamula.

Čitav niz investicija

Kako bi konkretno podržala razvoj Gorskog kotara, Primorsko-goranska županija osnovala je Fond za Gorski kotar na koji jedinice lokalne samouprave prijavljuju svoje projekte. Uglavnom se radi o prometnicama i infrastrukturi.

– Velik demografski pad sigurno je otegotna okolnost u pokušajima revitalizacije Gorskog kotara. Na Gorski kotar otpada 36 posto površine naše županije. Istovremeno, Gorski kotar u ukupnom broju stanovnika Primorsko-goranske županije sudjeluje s tek šest posto. Lokalne samouprave nisu u mogućnosti iz svojih izvornih prihoda financirati sve potrebe na svom području, osigurati da infrastruktura bude na zadovoljavajućoj razini. Samo Vrbovsko ima 65 naselja, a do svakog tog naselja vodi neka cesta koju je potrebno održavati. A znamo da je održavanje prometnica u gorskom području specifično i zahtjevno. Zato je tu Primorsko-goranska županija da podrži Gorski kotar i jedinice lokalne samouprave. Naravno, kod održavanja infrastrukture Fond za Gorski kotar nije jedini alat. Tu je

i Upravni odjel za pomorsko dobro, promet i veze Primorsko-goranske županije koji također ulaže znatna sredstva u goransku infrastrukturu. Tu su i investicije u školstvo i zdravstvo, dvije najbitnije ingerencije pod županijom. Velika sredstva ulažu se u energetska obnova objekata koji su u nižem energetska razredu, a znamo kakva

Velik demografski pad: Na Gorski kotar otpada 36 posto površine naše županije. Istovremeno, Gorski kotar u ukupnom broju stanovnika Primorsko-goranske županije sudjeluje s tek šest posto.

Petar Mamula: Najviše se ulaže u goransku infrastrukturu

Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ u sklopu kojega bi u Staroj Sušici trebao niknuti Goranski centar gljiva

je klima u Gorskom kotaru. Nedavno je obnovljen dom u Vrbovskom, prijavljen je dom u Čabru, u fazi ocjenjivanja je projekt energetske obnova doma zdravlja u Ravnoj Gori, objašnjava zamjenik župana Mamula.

Kad je riječ o školstvu i zdravstvu, od 2013. do 2022. godine u osnovne škole Primorsko-goranska županija uložila je četiri milijuna eura, a u srednje pola milijuna eura. U istom razdoblju, za zdravstvo na području Gorskog kotara putem programa temeljenog na zakonskoj obvezi (decentralizirana sredstva) te programa iznad zakonskog standarda Primorsko-goranska županija osigurala je sredstva u iznosu od 1,7 milijuna eura.

– To su direktne županijske investicije, vežu se uz imovinu i osnivačka prava, ali tu je i čitav niz investicija koje se tiču jedinica lokalne samouprave u kojima kao županija sudjelujemo, kaže zamjenik primorsko-goranskog župana.

Najveća atrakcija je očuvana priroda

Školstvo i zdravstvo su temelji standarda, ali poznato je da ceste život znače. Županijska uprava za ceste Primorsko-goranske županije u razdoblju od 2013. do 2021. godine investirala je više od 20 milijuna eura u redovito (bez zimске službe) i izvanredno održavanje cesta na području Gorskog kotara. Od navedenog iznosa, polovica (bez zimskog održavanja cesta) je uložena u redovito održavanje cesta, a polovica u izvanredno održavanje cesta.

Turizam je prilika Gorskog kotara i jedan od njegovih aduta je Centar za velike zvijeri u Staroj Sušici. Radi se o projektu vrijednom milijun eura. EU sredstva pokrila su 665 tisuća eura, a Ministarstvo regionalnog

Najveća atrakcija i razlog dolaska u Gorski kotar je očuvana priroda

Kako bi konkretno podržala razvoj Gorskog kotara, Primorsko-goranska županija osnovala je Fond za Gorski kotar na koji jedinice lokalne samouprave prijavljuju svoje projekte. Uglavnom se radi o prometnicama i infrastrukturi.

razvoja i fondova EU izdvojilo je 140 tisuća eura. Sredstva su uložena u obnovu zgrade Centra za posjetitelje u samom susjedstvu dvorca u Staroj Sušici te u uređenje stalnog izložbenog postava o velikim zvijerima.

– Najveća atrakcija i razlog dolaska u Gorski kotar je očuvana priroda. Toga smo svjesni u Primorsko-goranskoj županiji, kao i u općinama i gradovima i na temelju te činjenice, stvaramo sadržaje koji će privlačiti posjetitelje u Gorski kotar. Jedno smo od rijetkih područja u kojem obitavaju vuk, ris i medvjed. Na toj privilegiji razvijali smo projekt u Staroj Sušici. Centar za velike zvijeri pokazao se punim pogotkom. Centar je magnet za posjetitelje, a lijepa i privlačna priča u Staroj Sušici trebala bi dobiti nove sadržaje. U samom susjedstvu Centra za velike zvijeri nalazi se Centar za poljoprivredu i

ruralni razvoj Primorsko-goranske županije. U sklopu kompleksa u Staroj Sušici trebao bi niknuti Goranski centar gljiva koji je prijavljen na Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026. Općina Ravna Gora preko puta kompleksa planira izgraditi park sa šetnicom interpretacijskog karaktera. Možemo se pohvaliti izvrsnim sadržajima u Staroj Sušici, a u budućnosti planiramo ponudu podići na još višu razinu.

Zanimljiv je projekt razvoja malih sanjkalista. Jedinicama koje pokazuju interes osiguravamo financijska sredstva za pokretne trake ili ratrake. Od 2021. do danas financirali smo mala sanjkalista u svih devet jedinica lokalne samouprave u Gorskom kotaru. U svako od sanjkalista uložili smo po 100 tisuća eura.

Velik interes za kupnjom nekretnina

Gorski kotar magnet je za mnoge kojima je masovni turizam neprihvatljiv koji preferiraju odmor s popriličnom dozom opuštenosti.

– Dokazuje se iz dana u dan da vlada ogroman interes za kupnjom nekretnina u Gorskom kotaru. Velik broj nekretnina se uređuje za iznajmljivanje. Smatramo da će Gorski kotar biti sljedeća velika turistička

priča u Hrvatskoj. Godinama je Gorski kotar bio neotkriven, ali turističke brojke iz godine u godinu svjedoče o buđenju turizma.

Turistička zajednica Kvarnera aktivno je uključena u turističko oživljavanje Gorskog kotara i ulaže napore u razvoj gastronomije karakteristične za goranski kraj. Znamo da je danas gastronomija čest motiv dolaska. Koliko god smatramo da Gorski kotar nema svoju specifičnu gastronomiju, ipak se pokazuje da imamo svoj autohtone namirnice. To su svakako krumpir, kupus, proizvodi od

Centar za velike zvijeri u Staroj Sušici pokazao se punim pogotkom

svinjskog mesa. Možda sve spomenuto ljudi više vežu uz Slavoniju, ali činjenica je da se radi o autohtonim jelima Gorskog kotara. Uz pomoć vrhunskih gastro stručnjaka sigurno se može podići razina gastronomske ponude i na taj način privući goste.

Da se turizam u Gorskom kotaru razvija, svjedoče i brojke. Smještajna ponuda obiteljskih domaćinstava bilježi pozitivan trend rasta u razdoblju od 2015. do 2021. godine, u broju kreveta, smještajnih jedinica i objekata. Broj kreveta u objektima obiteljskih domaćinstava u 2021. godini iznosi 1.784, te se bilježi rast od 42 posto u odnosu na 2015. godinu. Također, evidentan je porast i broja smještajnih jedinica (za 30 posto), kao i objekata obiteljskih domaćinstava (za 50 posto) u odnosu na 2015. godinu.

Moglo bi se reći da razvoj turizma u Gorskom kotaru nadmašuje očekivanja. U operativnom marketing planu turizma Kvarnera postavljen je cilj povećanja dolazaka gostiju u Gorski kotar za 20 posto. U razdoblju od 2016. do 2021. godine, zadani

cilj je značajno premašen jer porast dolazaka iznosi čak 30 posto, a porast noćenja 29 posto.

Magnet za jednodnevne izlete

Uz turizam, veže se i potrebna infrastruktura. Neće dovesti goste, ali ih može "potjerati".

– Uviđamo nedostatak parkirališnih mjesta i sanitarnih čvorova uz goranske šetnice i atrakcije poput Golubinjaka, Zelenog vira ili Kamačnika. Cilj nam je u narednom razdoblju urediti punktove, polazišne točke za sve one koji žele istražiti Gorski kotar. Činjenica je da je Gorski kotar magnet za jednodnevne izlete. Blizu je Zagrebu iz kojeg nam dolazi najveći broj gostiju i relativno blizu Dalmaciji. Novi magnet je i nova lokacija Cinehill festivala koji se k nama preselio iz Motovuna. Tako da moramo stvoriti uvjete da jednodnevni izletnici imaju potreban komfor kad dođu u Gorski kotar.

Dobar dio ulaganja u Gorski kotar vezan je uz projekt Putovima Frankopana. Projekt je težak 8,5 milijuna eura i velik dio uloženog,

Glumac Zdenko Jelčić pali krijes na otvorenju Cinehilla na Petehovcu

Gorski kotar je magnet za mnoge kojima je masovni turizam neprihvatljiv

Za Platak – privlačan cijelu godinu

Pročelnik Upravnog odjela za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima dr. Ljudevit Krpan ističe da je u sustav zasnježenja staza Radeševo 1 i 2, baby lifta i Pribeniša uloženo 3,3 milijuna eura te da je investicija u novu četverosjedežnu žičaru Radeševo "teška" četiri i pol milijuna eura.

Nastavlja se s implementacijom dodatnih sadržaja u izletište Platak kao što su uređenje tematskih parkova i staza te uređenje i opremanje popratnih ugostiteljskih i sportskih sadržaja radi omogućavanja rada Regionalnog sportsko rekreacijskog i turističkog centra Platak tijekom cijele godine i unapređenje sporta i rekreacije uz optimalno korištenje raspoloživih prirodnih resursa.

završio je u Gorskom kotaru. Ulaganje u kaštele, dvorce i sakralne objekte u sklopu projekta je završeno, no Putovi Frankopana otvaraju nove putove i mogućnosti.

– Projekt nastavljamo putem Upravnog odjela za kulturu, sport i tehničku kulturu Primorsko-goranske županije. Pružamo podršku općinama, gradovima i udrugama koji razvijaju manifestacije vezane uz frankopansku ostavštinu koja je izuzetno dobra osnova za razvoj turističkih proizvoda.

Primorsko-goranska županija čitavo desetljeće kontinuirano ulaže u Platak. Kad se podvuče crta, stiže se do iznosa od 13 milijuna eura. Najveći dio ulaganja odnosi se na velike infrastrukturne zahvate, uređenje ceste, izgradnju parkirališta i na izgradnju akumulacijskog jezera sa sustavom zasnježenja. Tu su i ostali sadržaji poput trim staza, tubinga, dječjeg igrališta, bočališta, roštilj i piknik zone, disk golfa, odbojke na pijesku... Ulaganjima u Platak treba pribrojiti i gotovo tri milijuna eura, koliko je Županijska uprava za ceste Primorsko-goranske županije uložila u cestu koja vodi prema Platku. Sljedeće godine ŽUC planira u cestu uložiti dodatnih 450 tisuća eura.

Ulaganje Primorsko-goranske županije i potencijal Platka prepoznala je i država proglašivši izgradnju "Regionalnog sportsko rekreacijskog i turističkog centra Platak" interesom Republike Hrvatske. Značaj Platka prepoznali su i Ministarstvo turizma i sporta koje je Platak uvrstilo u strategiju razvoja te Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije koje je sufinanciralo više aktivnosti u sklopu razvoja Platka. U trogodišnjem razdoblju 2021-2023. dovršena

Preduvjet zimske sezone na Platku bila je izgradnja akumulacijskog jezera sa sustavom zasnježenja

je gradnja sustava zasnježenja i nove žičare Radeševo.

Hrg: Raste kvaliteta privatnog smještaja

Direktor Turističke zajednice Gorskog kotara Petar Hrg naglašava važnost kvalitete u razvoju turizma kao jamca napretka Gorskog kotara.

– Jako je bitno istaknuti da se u posljednje tri godine broj visokokategoriziranih kapaciteta, s četiri i pet zvjezdica, povećao za 100 posto. U tri godine smo stigli s 500 do tisuću visokokvalitetnih kreveta. Kvaliteta privatnog smještaja definitivno raste, a to je

jednako značajno, rekao bi i značajnije od samog rasta turističkog prometa.

Kvalitetni objekti su prilično ravnomjerno raspoređeni po cijelom Gorskom kotaru, što govori u prilog tome da je kompletan Gorski kotar zanimljiv, uz uvjet da se radi o kvalitetnom smještaju. Prekrasna priroda je motiv dolaska u Gorski kotar, a sve više motiv dolaska postaje i gastronomija. Postoji želja za dolaskom u Gorski kotar, a mi moramo učiniti sve da posjet Gorskom kotaru bude doživljaj.

Pohvalno je da iznajmljivači s područja Gorskog kotara osluškuju tržište i ulažu u kvalitetu. I kad je riječ o samom objektu, ali

Uređena sanjkališta danas imaju sve
goranske jedinice lokalne samouprave

Petar Hrg: U tri godine broj smještajnih kapaciteta
s 4 i 5 zvjezdica povećan je za 100 posto

i o dodatnim sadržajima. Vjerujemo da je to
trend koji će se nastaviti jer je to jedini put
razvoja turizma. Kvaliteta i održivost osnovni
su preduvjeti za kvalitetno poslovanje u
turizmu budućnosti.

Kad spominjemo dodatne sadržaje,
nastavlja Hrg, vrlo je značajno ulaganje koje
će se uskoro privesti kraju, a to je ulaganje
u mrežu malih obiteljskih sanjkališta na
području Gorskog kotara. To je projekt koji
se provodi uz podršku Primorsko-goranske
županije, projekt koji će pomoći da se Gorski
kotar na kontinentalnom tržištu pozicionira
kao obiteljska destinacija i destinacija
cjelogodišnjeg turizma. Već realizirana
ulaganja u sanjkališta pokazuju kako se radi
o izuzetno kvalitetnoj inicijativi.

Gotovo svi prijavili projekte za NP00

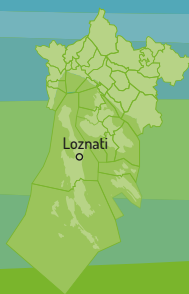
Što se tiče većih infrastrukturnih ulaganja,
vrijedi spomenuti kako su gotovo sve jedinice
lokalne samouprave s područja Gorskog kotara
imale spremnu tehničku i prostorno-plansku
dokumentaciju za prijavu projekata na Nacionalni
plan oporavka i otpornosti (NP00) 2021.-2026.
Rezultati se iščekuju do konca godine i nadamo se
da će država prepoznati potrebu Gorskog kotara
za kapitalnim ulaganjima te kvalitetu prijavljenih
projekata. Radi se o većim infrastrukturnim
projektima općina i gradova. Na popisu su
alpine coaster u Fužinama, sportska dvorana u
Lokvama, izgradnja i uređenje vidikovca u Skradu,
uređenje posjetiteljske infrastrukture u Ravnoj
Gori, uređenje multimedijalnog interpretacijskog
centra za posjetitelje u Vrbovskom te sportskoj
infrastrukturi u Mrkoplju i Delnicama.

Investicija u novu četverosjedežnu žičaru Radeševo "teška" je četiri i pol milijuna eura

Delnice – Dom sportova

Povratak života u podneblju janjetine,

Napisao i snimio: Walter SALKOVIĆ

Loznati su malo mjesto s jedva četrdesetak stanovnika, svega šest kilometara udaljeno od Cresa, poznato prije svega po gostionici Bukaleta koja nudi najbolju cresku janjetinu. Ugostiteljski objekt su 1980. godine pokrenuli Antica Kučica i njen suprug Bruno, a prije desetak godina preuzeli su ga sinovi Danijel i Kristijan. Roditelji im još uvijek pomažu koliko mogu, u restoranu i u kuhinji, jer svi stari gosti znaju za „gazdaricu“ Anticu.

Za domaću atmosferu u Bukaleti, osim domaćina, zaslužan je prisno i toplo uređen interijer u kojem dominira *ognjišće*, karirani stolnjaci i zavjese, vunene dekoracije na zidovima, mala etnografska zbirka starih alata, narodne nošnje i, naravno, mnoštvo *bukaleta*, tradicionalnih vrčeva za vino. Gostionica je poznata po janječim specijalitetima koje pripravlja na razne načine, u krušnoj peći, na roštilju, pohane ili kao gulaš s njokima. U Bukaleti možete pojesti pravu domaću janječju juhu, jetrica i tripice, a jedan je od rijetkih ugostiteljskih objekata koji poslužuje skutu, bilo kao predjelo, bilo u palačinkama preliveanim domaćim medom od kadulje. Nude čak i janjeći desert, tradicionalno *olito* te grašnjake.

– Jela koja nudimo u gostionici su isključivo od janjaca s otoka Cresa i trudimo se pripremati ih na izvoran, autohton način, kako su janjetinu pripremali naši stari. Možda postoje bolji, moderniji načini, ali mi se držimo tradicije, uvijek ističe Danijel Kučić koji je s bratom Kristijanom suvlasnik Bukaleta.

Obnovljena proizvodnja sira – nakon zaštite od divljih svinja

Za razliku od većine ostalih manjih sela na otoku koja polako izumiru, Loznati se šire i napreduju, uređuju se stare i grade nove obiteljske kuće, pa čak i doseljavaju mlade obitelji. Loznati su i jedino mjesto na

Osnivači PZ Loznati: Kristijan i Danijel Kučica te Željko i Bruno Žic

Za razliku od većine ostalih manjih sela na otoku koja polako izumiru, Loznati se šire i napreduju, uređuju se stare i grade nove obiteljske kuće, pa čak i doseljavaju mlade obitelji. Loznati su i jedino mjesto na otoku, osim samog Cresa, koje ima svoju poduzetničku zonu u kojoj je prije četiri godine otvorena suvremena sirana tako da, osim zbog janjetine, gurmani sada u selo dolaze i zbog ovčjeg i kozjeg sira.

otoku, osim samog Cresa, koje ima svoju poduzetničku zonu u kojoj je prije četiri godine otvorena suvremena sirana tako da, osim zbog janjetine, gurmani sada u selo dolaze i zbog ovčjeg i kozjeg sira.

Nekada je na otoku bilo više sirana, a čak je i gostionica Bukaleta smještena

u zgradi nekadašnje sirane koja je u Loznom proizvodila ovčji sir do prije šezdesetak godina. Od tada nije bilo službene proizvodnje domaćeg sira, već se on mogao, uz malo sreće, nabaviti od starijih otočana koji su ga proizvodili za vlastite potrebe. Posljednjih godina i toga je bilo sve manje, te je postojala opasnost da creski ovčji sir u potpunosti nestane.

Braća Kučica udružili su se sa svojim rođacima, braćom Brunom i Željkom Žicom, te su zajedno osnovali Poljoprivrednu zadrugu Loznati. Osnovni ciljevi zadrugara bili su okrupniti i zaštititi pašnjake i stada, te obnoviti proizvodnju sira.

– Prije dvadesetak godina eskalirao je problem s divljim svinjama i zaključili smo da treba ozbiljno poraditi na tome da zaštitimo naše ovce. Ovčarstvo gotovo da više nije imalo smisla. Svake godine su štete bile sve veće i jedne godine smo ostali bez 50 posto janjaca. Tada smo uzeli u najam od Krčke biskupije pastirski stan, popravili kilometre

Bruno s ovčama na ispaši. Jedan od naših ciljeva je potaknuti otočane da ne odustaju od ovčarstva

Sirana u Loznatima na otoku Cresu

ovčjeg i kozjeg sira

gromača, te očistili i uredili pašnjake. Ogradili smo s električnim pastiom dvije zimske ograjice uz more gdje su ovce kobile i prije. Jedna strana je zaštićena morem, s tri strane su gromača, struja i mreža, postavljeni tako da se spriječi ulazak divljači. Od kad smo to napravili unutar tog područja nismo imali nikakve štete. Povremeno bi stradao neki janjac ili ovca koji bi ostali izvan tih ograjica ili ako bismo slabije janjce odveli bliže kući i tu ih je ulovila divlja svinja, ali za to smo sami krivi. Ako promatram širu sliku i preko udruge Pramenka, oni koji su se zaštitili prošli su dobro, oni koji nisu su nastradali, neki više, a neki manje. Neki su ostali bez svih janjaca, kaže Danijel Kućica, ujedno i predsjednik udruge ovčara Pramenka koja se bavi i lovom jer bez toga nije bilo moguće zaštititi ovce. Kućica kaže da se u posljednje vrijeme ipak nešto događa jer su se angažirali Primorsko-goranska županija te gradovi Cres i Mali Lošinj, određena je osoba koja će koordinirati aktivnosti između lovačkih društava i Županije koja je osigurala dodatna sredstva ovčarima za zaštitu od divljih svinja.

Tri ministra na otvorenju sirane

Obnova sirarstva u Loznatom nije bio nimalo jednostavan poduhvat. Prvo je trebalo pripremiti prostorno-plansku dokumentaciju i osigurati financije, dok je tehnološko-tehnički projekt sirane izradio prof. dr. Samir Kalit sa Zavoda za mljekarstvo Agronomskog fakulteta u Zagrebu, jedan od najvećih hrvatskih stručnjaka za sirarstvo.

Investicija izgradnje sirane ukupno je iznosila oko 5,5 milijuna kuna koji su osigurani iz više izvora: 2 milijuna kuna bespovratnih europskih sredstava kroz Program ruralnog razvoja, 2 i pol milijuna kuna kreditom HBOR-a, dok su preostali milijun bila vlastita sredstva Poljoprivredne zadruge.

Koliko je važan taj projekt za malo selo Loznati pokazuje činjenica da su na svečano otvorenje radova došla čak tri ministra –

tadašnji potpredsjednik Vlade i ministar poljoprivrede Tomislav Tolušić, ministar turizma Gari Cappelli te ministar prometa i infrastrukture Oleg Butković. Priključili su im se gradski čelnici te predstavnici otočnog gospodarstva, a Božji blagoslov nad poduhvatom izmolio je creski župnik don Mario Kosić.

Nakon što je prošla fešta, braća Kućica i Žic polako su pokrenuli i uspješno održali proizvodnju ovčjeg i kozjeg sira. Prvu sezonu su, uz pomoć stručnjaka s Agronomskog fakulteta, razvijali svoje proizvode te ih nakon toga stavili na tržište. Za sada proizvode ovčji i kozji sir te skutu, a u budućnosti bi mogli proizvoditi i jogurt. Kako bi osigurali dovoljno sirovine za siranu planiraju širiti osnovno stado, a nadaju se suradnji s drugim otočnim uzgajivačima ovaca.

– Maksimalni kapacitet sirane je prerada 500 litara mlijeka u jednoj smjeni, što znači da bi se dnevno moglo proizvesti oko 80 kg sira, ali ne želimo industrijsku proizvodnju, već tradicionalni izvorni proizvod. U skladištu imamo 2.000 kilograma sira koji je spreman za konzumaciju pa možemo sa zadovoljstvom zaključiti da smo spremni za tržište. U sklopu sirane planiran je i svojevrsan centar za posjetitelje s kušaonicom i trgovinom, u blizini će se nalaziti ovce u prirodnom okruženju, tako da će grupe gostiju moći doživjeti selo, vidjeti ovce i janjad, te kušati i kupiti sir i druge mliječne proizvode, objasnio je Bruno Žic, upravitelj PZ Loznati.

– Za sada nam u posjet gosti dolaze organizirano, preko tvrtke Jadranka, odnosno gosti iz hotela Aurora, Punta, Alhambra i Bellevue kao i gosti koji dolaze preko turističkih agencija. Vrlo smo zadovoljni reakcijama posjetitelja što nam potvrđuje da smo na pravom putu i daje nam dodatnu motivaciju da nastavimo sa sadašnjim načinom proizvodnje mlijeka koji se temelji na ekološkom načinu držanja i uzgoja životinja, kaže Bruno Žic, a plan je

Sirana u Loznatom i cijeli njihov koncept bavljenja ovčarstvom mogli bi biti poticaj drugima na otoku, jer pokazuje kako se i danas može dobro živjeti od tradicionalnih djelatnosti, npr. ovčarstva koje je i othranilo generacije otočana

Sirevi u zrioni – za kilogram ovčjeg sira treba oko 5 litara mlijeka, a za kilogram kozjeg sira i više od 10 litara

da kušaonica ima svoje radno vrijeme tako da gosti, pojedinačno ili grupno, mogu doći kad žele i bez obaveze degustirati proizvode, te, ako se na to odluče, kupiti ono što im se sviđa.

Koze dnevno naprave oko deset kilometara

– Jedan od naših ciljeva je potaknuti otočane da ne odustaju od ovčarstva jer je to naš identitet. Treba se puno truditi oko ovaca, težak je to posao, ali ja nalazim ljepotu u svemu tome. Sretan sam kada se brinem o ovčama jer si na zraku, radiš fizički, a na kraju imaš i financijske koristi. Pašnjaka ima sasvim dovoljno, naš otok je praktički pust, ako uzmemo u obzir koliko je ovaca nekad na njemu bilo, a koliko ih je sada, objašnjava Bruno Žic čari ovčarstva.

Iako se njihove obitelji, kao gotovo svi stanovnici Loznatog, ovčarstvom bave

Ovčja i kozja skuta

„oduvijek“, Željko Žic krenuo je u novom smjeru i osnovao farmu koza. Danas je i njegova tvrtka kooperant Poljoprivredne zadruge Loznati u kojoj je Željko stečeno iskustvo mužnje koza prenio na ovce.

– Kod mužnje koza i ovaca nema velike razlike, samo što koza daje puno više mlijeka. Naše koze prosječno daju oko dvije litre mlijeka dnevno, iako bi mogle i četiri. Međutim, one su cijeli dan u prirodi, hrane se onime što popasu, uz nešto malo zrnja koje dobiju tijekom mužnje. Pratim ih pomoću GPS ogrlica i vidim da dnevno naprave oko deset kilometara, a na raspolaganju imaju područje od gotovo 120 hektara. Da su stalno na farmi, zatvorene i da ih mi hranimo, davale bi više mlijeka, ali ne bi bilo ovako kvalitetno. Tako je teže raditi, ali to je koncept koji smo odabrali. Dugoročno smatram da smo na pravom putu, kaže Željko Žic čija farma koza ima stotinjak grla, a osim njih u zadrugi se muze još oko 150 ovaca.

Koze noć provode na farmi i nakon jutarnje mužnje ih se pušta na pašu, a popodne ih se ponovno okuplja na izmuzište, muze te sprema na počinak. Za razliku od koza ovce su slobodne, ima ih nekoliko stada i zahtjevnije ih je okupiti za mužnju, ali jednom kad se naviknu same dolaze.

Creski kozji sir ima posebnu aromu, ali ja nisam objektivan – Željko Žic

Ne trebaju brinuti za plasman svojih proizvoda

Dok je Željko imao već prethodno iskustvo mužnje koza, Danijel se tek morao naučiti, kao i njihove ovce.

– Jedno je kad to vidiš kod drugih, a drugo kad sam to moraš raditi. Bilo je to kao da starog tovara učiš nositi teret. Kako ćeš staru ovcu koja nikad nije bila mužena dovesti u prostor za mužnju i pomusti? Dva je drže, a jedan muze. Trebalo je 10-15 dana dok smo ovcu naučili na mužnju. Uskoro su se navikle, dobiju malo hrane i same uđu u prostor, tako da je sada gotovo veći problem zadržati ih vani dok ne dođu na red, dodaje Danijel.

– Razlika je i u tome što se ovce mužu tri mjeseca godišnje, a koze od ožujka do

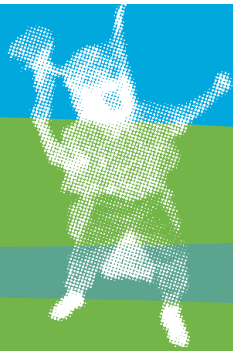
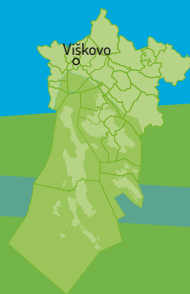
studenog. Slijedi faza mirovanja i početkom veljače se jare. Tu je još jedna velika razlika između ovaca i koza jer ovce sve same odrade, a kozama treba pomoć kod jarenja, objašnjava Željko Žic koji gdje god stigne isprobava sireve i uspoređuje.

– Ovaj naš je stvarno drugačiji, meni puno bolji. Ima neku posebnu aromu, ali ja nisam objektivan. Čak i gosti koji kažu da inače ne vole kozji sir, kad probaju ovaj priznaju da je drugačiji, zaključuje Željko, dok Danijel ističe da su tek počeli i da ima puno prostora za napredak sirane i svega vezanog uz nju. No, iako rade tek tri godine, reakcije gostiju su pozitivne.

Obitelji Kučica i Žic ne trebaju se brinuti ni za plasman svojih proizvoda. Najveći dio prodaju kroz gostionicu Bukaleta, dio u samoj sirani, uključio se i poneki otočni ugostitelj, više na Lošinju nego na Cresu. U zadrugi su svjesni da je sustav prodaje treba dalje razrađivati razvijati kako bi pratio proizvodnju.

Sirana i cijeli njihov koncept bavljenja ovčarstvom mogli bi biti poticaj drugima na otoku, jer pokazuje kako se i danas može dobro živjeti od tradicionalnih djelatnosti, a za ovčarstvo se kaže da je othranilo generacije otočana. Uz malu prilagodbu suvremenim uvjetima poslovanja i života, te korištenje adekvatne opreme za zaštitu od divljih svinja, cresko ovčarstvo moglo bi opstati kao jedna od najvažnijih gospodarskih grana na otoku.

Ovca pramenka se danas službeno zove creska ovca, a radi se o staroj pasmini sitne građe, izvrsno prilagođenoj lokalnom terenu

Napisao: Zdravko KLEVA

Snimio: Petar FABIJAN

Temeljem Strateškog okvira razvoja turizma Općine Viškovo, u proljeće 2024. godine trebao bi zaživjeti projekt valorizacije kulturne baštine te sredine s ciljem da se ono što je nematerijalno učini živim i prenosivim budućim generacijama na jednom mjestu. Riječ je o Kući halubajškoga zvončara, muzeju koji će svojim volumenom, izložbeno-muzejskim prostorom i interaktivnim postavom biti jedan od najvećih u Primorsko-goranskoj županiji.

Govoreći o projektu, načelnica općine Viškovo Sanja Udović kaže kako su u općini svojedobno sustavno tragali za definiranjem smjera razvoja turizma u budućem razvoju općine.

– S tim u vezi, istražili smo koji su to turistički proizvodi s kojima je moguće izaći na tržište. U konzultacijama sa strukom te nositeljima društvenog, gospodarskog i kulturnog života u općini, uz definiranje nekoliko turističkih proizvoda, u prvi plan je izbila zvončarska tradicija ovog kraja koja će biti predstavljena u Kući halubajškoga zvončara. Činjenica je da se zvončare kao dio nematerijalne kulturne baštine može doživjeti samo u kratkom periodu od tri dana ophoda. Međutim, tu priču treba pričati kroz cijelu godinu. Na način da netko može doći i mimo ta tri dana shvatiti gdje je došao. Upiti našu tradiciju, stopiti se s našim zavičajem i zapravo naučiti nešto više o halubajskim zvončarima i općenito o ophodu zvončara s područja Kastavštine, koji je prije više od 10 godina uvršten na popis svjetske nematerijalne kulturne baštine UNESCO-a. I upravo u sklopu Javne ustanove u kulturi Kuća halubajškoga zvončara, kroz redovne programe prezentirat će se sva četiri nematerijalna kulturna dobra pod zaštitom UNESCO-a po kojima je Viškovo prepoznatljivo. To su, osim ophoda zvončara još umijeće suhozidne gradnje, dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja te mediteranska prehrana na hrvatskom

Sanja Udović: Kuća halubajškoga zvončara postat će neizostavna točka na mapi događanja ovog kraja i mjesto okupljanja ljudi i ideja

Zvončarska tradicija ovog kraja dobija svoj dom

Kuća halubajškoga zvončara u Viškovu predstavlja javnu ustanovu u kulturi koja će svojim volumenom, izložbeno-muzejskim prostorom i interaktivnim postavom biti jedna od najvećih u Primorsko-goranskoj županiji

Jadrano, njegovoj obali, otocima i dijelu zaleđa.

Mjesto upoznavanja i čuvanja tradicije

– Kuća halubajškoga zvončara postat će neizostavna točka na mapi događanja ovog kraja i mjesto okupljanja ljudi i ideja. Objekt se prostire na 1.500 četvornih metara. Sagrađen je iz tri izdužena volumena koja prate i nagib terena s glavnim ulaznim trgom. U prvom dijelu nalazit će se glavni ulazni ostakljeni prostor, suvenirnica, interaktivni kutak za istraživanje, galerijski prostor. Taj prostor, napominje načelnica Udović, moći će se sa sjedećim mjestima koristiti i za različite

konferencije te manje izvedbene programe. Nakon toga prostor se spušta u dio gdje je sam postav, a iz tog prostora dominira pogled na Čičariju i Učku. Taj prostor namijenjen je stalnom izložbenom postavu i podijeljen je u dvije cjeline – Zvončari i priroda, te Zvončari i društvo. Krajnji prostor rezerviran je za restoran i multifunkcionalnu dvoranu te radionice i prostori za rad Udruga Halubajski zvončari. Iz restorana se izlazi u dvorište, na terasu gdje je dječje igralište.

Ono je, prema riječima načelnice Udović, zamišljeno urediti vizualnim elementima u stilu zvončara. I iz tog prostora jednom šetnicom u dužini od 200 metara izgrađenoj u tehnici suhozida, ulazit će se u Park skulptura površine 3.500 četvornih metara za čije je uređenje izdvojeno 1,1 milijun kuna. Kako nam je rekla načelnica, skulpture će izrađivati lokalni obrtnici koji se bave kamenom i metalom uz učešće i mladih talenata, studenata Akademije primijenjene umjetnosti iz Rijeke. U dijelu parka postoji krug koji simbolizira zvončarsko kolo, a u

Građani prikupili i darovali etno fundus

– U Općini Viškovo prikupljeno je oko 140 etnografskih predmeta, sa zadovoljstvom ističe načelnica Sanja Udović, kojima će se u sklopu Kuće halubajškoga zvončara prezentirati način nekadašnjeg života odnosno kako se i od čega nekada živjelo na našem području. – Dio predmeta prikupili smo nakon provedbe Javnog poziva za prikupljanje starih fotografija, predmeta i videosnimaka, a dio su nam mimo poziva dostavili mnogobrojni mještani, udruge i pojedinci. Svima koji su donirali ili ustupili svoje predmete iskreno zahvaljujem jer su time pokazali svoju pripadnost našoj zajednici i prepoznali važnost ovog projekta. Prikupljeni materijali upotrijebiti će se jednim dijelom u stalnom postavu Kuće kao i za potrebe povremenih tematskih izložbi ili će se pohraniti, a s ciljem da se sve naprijed navedeno trajno očuva, te postane lijepa i vrijedna ostavština budućim naraštajima. Posebno se zahvaljujem Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja, Etnografskim muzejom iz Zagreba te Konzervatorskom djelu s kojima smo također ostvarili suradnju.

kojem će se također moći održavati različite manifestacije. Za općinu Viškovo, zaključila je načelnica Udović, ovo je jako važan projekt s kojim će Viškovo dobiti reprezentativan prostor gdje i Turistička zajednica Viškova i Javna ustanova u kulturi Kuća halubajškoga zvončara mogu organizirati mnogobrojne manifestacije i okupljati velik broj posjetitelja.

Cjelogodišnja događanja i sadržaji za sve

Ravnatelj Javne ustanove u kulturi Kuća halubajškoga zvončara Dominik Damiš najavljuje brojne programe kojima će se obogatiti kulturno-turistička ponuda Viškova i regije, gdje je posebno težište pored stalnog postava stavljeno na raznovrsnost programa namijenjenih svim uzrastima i godišnjim dobima.

– S izuzetnim ponosom najavljujem uskoro uzbudljivu fazu u životu naše nove ustanove i Viškova. Uskoro ćemo predstaviti niz fascinantnih događanja, tematskih izložbi i edukativnih programa posvećenih svim uzrastima i godištim.

Naša posvećenost tradiciji i običajima Halubajških zvončara rezultirat će iznimnim iskustvima za sve uzraste. Pozivamo sve da nam se od sljedeće godine pridruže u ovoj jedinstvenoj i inspirativnoj avanturi, dijeleći s nama radost otkrivanja naše višestoljetne

Dominik Damiš: Naš glavni cilj je povezati zajednicu kroz raznolike aktivnosti

U sklopu Javne ustanove u kulturi Kuća halubajškoga zvončara, kroz redovne programe prezentirat će se sva četiri nematerijalna kulturna dobra pod zaštitom UNESCO-a po kojima je Viškovo prepoznatljivo: osim ophoda zvončara još i umijeće suhozidne gradnje, dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja te mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu

tradicije te da zajedno stvaramo nezaboravna iskustva koja će obogatiti našu zajednicu i sačuvati bogatstvo naše kulturne baštine i tradicije je za buduće naraštaje.

Naš glavni cilj je povezati zajednicu kroz raznolike aktivnosti. Bez obzira jeste li ljubitelj samostalnog izražavanja ili preferirate uživanje u programima koje brižno osmišljavamo, pronaći ćete nešto posebno prilagođeno svakom uzrastu i godišnjem dobu.

Očekujte inspirativne izložbe, tematski oblikovane da ožive kulturno bogatstvo

Halubajski zvončari na stanici ophoda u Kastvu

Damir Host: Halubajski zvončari će biti maksimalno kooperativni kao što su bili i do sada

Halubja i šire kulturnu baštinu. Naša vrata bit će otvorena i za znanstvene entuzijaste – uz simpozije, stručna predavanja te poseban znanstveni kutak, pružit ćemo vam priliku za istraživanje fascinantne povijesti zvončara.

Ali ni to nije sve! Pripremat ćemo i dinamične programe poput predstava i intimnih koncerata u našem Parku skulptura, gdje će ustanova doslovno izlaziti vani sa svojim intrigantnim, mističnim i inspirirajućim figurama i programima.

Ako ste ljubitelj eno-gastro doživljaja, pripremat ćemo redovno i posebne programe u suradnji s restoranom u sklopu Kuće halubajškoga zvončara. Otkrijte s nama ne samo autohtonu gastronomsku ponudu, već i tajanstvene programe koji će vas oduševiti.

Pratite nas, jer naša avantura tek počinje, a mi s nestrpljenjem iščekujemo trenutke dijeljenja radosti, kulture i zajedništva s vama!, zaključuje Damiš.

San Žarka Lučića

Muzej Halubajskih zvončara bio je davnašnji san i 72-godišnjeg Žarka Lučića s Viškova, halubajskog zvončara, sudionika brojnih pohoda, sakupljača i izrađivača zvončarskih maski kojih je u pedesetak godina izradio više od stotinu. Osim maskama koje sam izrađuje, Lučić se može pohvaliti i zbirkom prikupljenih pokladnih maski iz cijele Europe. Kroz život je puno napravio na promociji Halubajskih zvončara, a put ga je nosio u niz zemalja koje imaju zvončare ili njima slične skupine, gdje je bilježio povijest zvončara. Za Kuću halubajškoga zvončara Lučić će prirediti nekoliko svojih originalnih maski.

Kako su osigurana sredstva za izgradnju zvončarskog doma

Kuća halubajškoga zvončara, smještena je uz Sportsko-rekreacijsku zonu kompleksa „Halubjan“. Za njezinu izgradnju osigurano je nepovratnih 2,1 milijuna eura, a vrijednost cijelog projekta procjenjuje se na 5,5 milijuna. Ministarstvo kulture i medija osiguralo je nepovratno 262.791 eura, a u sklopu integriranog projekta Povežimo se baštinom putem ITU mehanizma iz Urbane aglomeracije Rijeka osigurano je oko milijun eura. Oko 700 tisuća eura je kao partneru u projektu odobreno na temelju javnog poziva za sufinanciranje provedbe EU projekata na regionalnoj i lokalnoj razini, koji je provelo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, a Primorsko-goranska županija je osigurala 132 tisuće eura.

Iz prostora ustanove će se šetnicom izgrađenom u tehnici suhozida ulaziti u Park skulptura površine 3.500 četvornih metara

Udruga Halubajskih zvončara spremna na suradnju

Udruga Halubajski zvončari u novoj kući imat će svoju prostoriju za rad i okupljanje članova. U razgovoru s predsjednikom Udruge Damirom Hostom zanimalo nas je hoće li Udruga, koja trenutačno broji 300 punoljetnih i 160 članova dječje uzrasti, pridonijeti svojim nekim aktivnostima radu Javne ustanove Kuća halubajškoga zvončara.

– Mi imamo nekakve ideje i inicijative, međutim sve to treba uskladiti s Javnom ustanovom i Općinom. U biti, to su već stare ideje koje su čekale upravo jedan prostor u kojemu možemo samostalno nešto „delat“. Svakako ćemo biti uključeni u rad kuće kroz neke radionice, suradnju, ali taj odnos se mora definirati čisto da se ne bi duplirali, uskakali jedni drugima s nekim programima. Ovaj projekt je dobro primljen među našim članovima i kroz njega tu našu baštinu treba prezentirati, ali ljudi, profesionalci koji se bave turizmom morat će naći načina da privuku zanimanje turista za dolazak u naš kraj, u muzej. Što se Udruge tiče mi ćemo biti maksimalno kooperativni kao što smo bili i do sada.

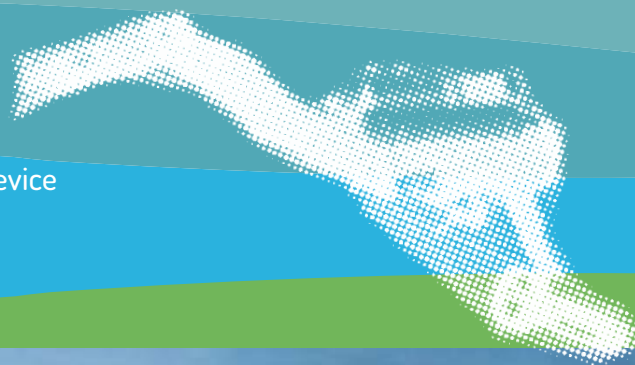

Žarko Lučić zvončar je od 1971.
– snimljen u ophodu 2021.

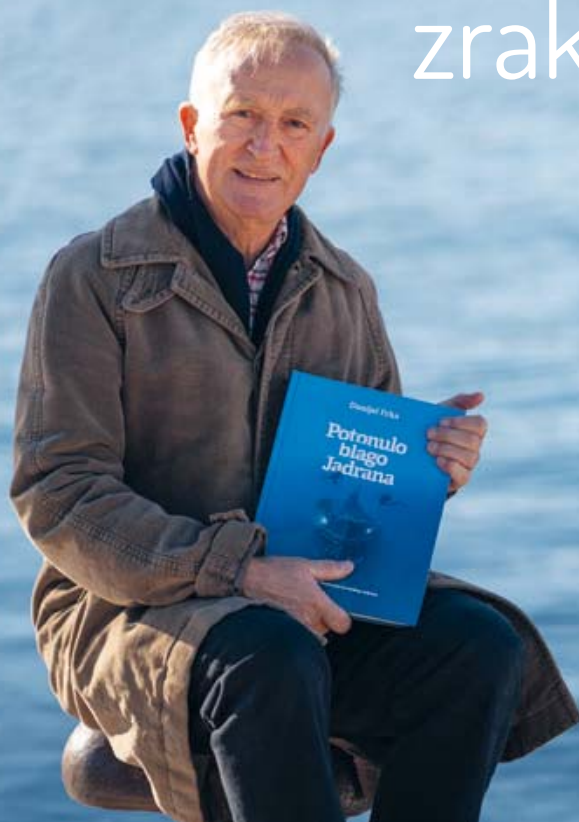
portret

Danijel Frka, istraživač podmorja iz Kraljevice

Kustos zbirke potonulih brodova i zrakoplova Jadrana

Olupine su kao vremenske kapsule, zamrznute u onom stanju kakve su bile kad su potonule. Zato je svaki zaron na potopljene brodove meni vrlo emotivan, svjestan sam da su za njih vezane sudbine pomoraca i putnika koji su na njima nastradali.

Frka: Drago mi je da je za moje knjige zainteresirana znatno šira čitateljska javnost od samih ronilaca

Razgovarao: Zdravko KLEVA

Snimio: Petar FABIJAN i Arhiva ZiP

Fasciniira me otkriti njihove tajne. Olupine su kao vremenske kapsule, zamrznute u onom stanju kakve su bile kad su potonule. Zato je svaki zaron na potopljene brodove meni vrlo emotivan, svjestan sam da su za njih vezane sudbine pomoraca i putnika koji su na njima nastradali.“ Ovo su riječi Danijela Frke nagrađivanog podvodnog fotografa, sudionika znanstvenih ekspedicija i stručnjaka za novovjekovne olupine. U svojih 10.000 zarona traganja za olupinama, zaljubljenik u dubine iz Kraljevice otkrio je fascinantno kulturno-povijesno podmorsko blago na dnu hrvatskog dijela Jadrana. Sve što je vidio i istražio o brodovima, zauvijek

zaustavljenima na dnu mora, obznanio je fotografijama, ilustracijama i podacima u tri knjige: Tajne Jadrana, Blago Jadrana i nedavno objavljenom divot-izdanju: Potonulo blago Jadrana. Na gotovo 600 stranica i s 1000 fotografija Danijel Frka u najnovijoj knjizi ispričao je priče o novim olupinama.

Pišući predgovor novoj knjizi Jurica Bezak, ronilac i viši konzervator arheolog u Hrvatskom restauratorskom zavodu, nazvao je Frku “kustosom zbirke potonulih brodova i zrakoplova Jadrana”:

Čemu treba zahvaliti da imamo još opsežniju literaturu o podmorskoj kulturno-povijesnoj baštini dna Jadrana?

– Kada je cjelokupna naklada knjige Blago Jadrana bila rasprodana ja sam imao ideju

napisati njezin drugi dio i dopuniti je s novim još neobjavljenim olupinama. U razgovoru s nakladnikom odlučeno je napisati i tiskati novu knjigu u suradnji s najvećom medijskom kućom u Hrvatskoj i tako se dogodila ta treća velika knjiga, Potonulo blago Jadrana. Ja sam iz Blaga Jadrana, knjige od prije jedanaest godina izbacio neke lokalitete koji nisu toliko interesantni. To su uglavnom antički lokaliteti koji su pokriveni željeznim kavezima pa se praktično te amfore ispod kaveza i ne vide. Umjesto tih dodao sam dvadeset i devet novih lokaliteta. Tako smo nakon prve knjige, Tajne Jadrana, koja je izašla 2002. godine i imala dvadeset četiri lokaliteta i Blaga Jadrana iz 2012. s pedeset šest lokaliteta, došli na broj od 75 olupina

Danijel Frka zaronio je 10.000 puta:
„Svaki je zaron prekid svake veze s površinom“

koje su predstavljene u nedavno objavljenoj knjizi *Potonulo blago Jadrana*.

Štivo za ronioce ali i širu čitateljsku javnost

Koji su bili kriteriji kod odabira, selekciji koje olupine uvrstiti u *Potonulo blago Jadrana*?

– Ona područja Jadrana koja su u prošlim knjigama bila zastupljena s manje brodova, pokušali smo dopuniti opisima olupina za koje znamo da postoje i koje smo obišli. Tako smo, nadam se, postigli ravnomjerniji raspored tih poznatih olupina a koje preporučamo za ronjenje po cijelom Jadranu. Drugi kriterij je bio da imamo nekako ravnomjerno zastupljene i trgovačke i ratne brodove, a onda smo malo povećali i broj aviona iz Drugog svjetskog rata za kojima se također roni. Uključili smo i više dubokih olupina zbog toga jer se danas sve više, u te rekreativne svrhe, roni i na većim dubinama. Više ne morate biti visoko osposobljen za ronjenje na velikim dubinama iznad 100 metara, poput profesionalaca, jer danas imate uređaje s kojima i rekreativac može roniti na tim dubinama.

Kada se spominju Vaše knjige, govori se o vodiču za ronioce. Međutim, nisu li one i stanovita povijesna građa, stručna literatura, dokument vrijedan znanosti?

– Naša osnovna ideja od početka je bila da to bude vodič za ronioce, domaće i strane turiste. Znači ljude koje to informativno zanima i kada već rone na nekoj olupini da barem mogu negdje pročitati što se s njom dogodilo, neku njezinu kratku povijest i da im netko kaže što na njoj vrijedi vidjeti. Dakle ne stručna knjiga koja obrađuje brodolome

na Jadranu, nego nešto malo lakšeg tipa da bude čitljiva svakom čitatelju, pa i onima koji nisu ronioci. Možda se ljudi zainteresiraju pa i oni jednom stave masku i zarone pod more. Međutim, činjenica je da je za moje knjige zainteresirana znatno šira čitateljska javnost od samih ronilaca, i to mi je drago.

I olupine imaju rok trajanja

Minucioznim radom Danijel Frka kao i u prethodnim publikacijama *Blago Jadrana* i u *Potonulo blago Jadrana*, donosi pregršt informacija. Za svaku olupinu, osim povijesnog konteksta u kojem je brod građen, plovio i potonuo, Frka nudi podatak o vrsti broda, njegovo ime, pod kojom je zastavom plovio te kad je i gdje izgrađen. Navedeni su podaci o pogonu, dimenzijama, te kad je potonuo, uzrok potonuća, mjesto gdje je potonuo. Onome tko želi posjetiti olupinu dostupna je informacija na kojoj dubini leži, kakav je pristup, kakva je vidljivost, kakve su struje, živi svijet te koliko znanja i vještine traži od ronioca za doći do te olupine. Sve tri knjige u kojima Frka približava olupine čitateljima i roniocima imaju za cilj prezentaciju, očuvanje kulturno-povijesne baštine koja se nalazi u Jadranu te na kraju polazište dolazećim generacijama za traganje podmorskih olupina. S druge strane, olupine imaju i rok trajanja, ove o kojima piše Frka vremenom će nestati.

– Nažalost svaka olupina ima svoj rok trajanja, jer se željezne olupine vremenom raspadaju. Morska voda, sol i kemijske supstance u moru nezadrživo napreduju i polako razgrađuju te željezne strukture i one će se sve u nekih doglednih stotinjak godina vjerojatno raspasti do stupnja neprepoznatljivosti. Tako da su ove moje

Biografija

Danijel Frka podvodni je istraživač, umjetnički fotograf, povjesničar i pisac. Rođen je 1955. u Rijeci, diplomirani je inženjer prometa. Radio na Aerodromu Rijeka, u DINA-Petrokemiji i Rijeka prometu, kao direktor sektora. Dugogodišnji je tajnik a potom i predsjednik (od 2020.) ronilačkog kluba KPA Adria u Kraljevici.

Autonomnim ronjenjem bavi se od 1975. godine, instruktor je ronjenja i stekao je sve ronilačke kategorije. Na natjecanjima u podvodnoj fotografiji višestruki je hrvatski državni prvak te član međunarodne komisije CMAS za podvodnu fotografiju. Najveći uspjeh ostvaruje na Svjetskom prvenstvu u podvodnoj fotografiji u Bodrumu u Turskoj 2011. (brončana medalja u kategoriji "Ambijent s modelom").

Bavi se istraživanjem jadranskog pomorstva i zrakoplovne povijesti na hrvatskim prostorima. Vanjski je suradnik i savjetnik Ministarstva kulture – hidroarheološkog odjela i Hrvatskog restauratorskog zavoda, specijalist za teme potonulih novovjekih brodova i dokumentarnu podvodnu fotografiju, česti sudionik podvodnih ekspedicija (Szent Istvan, Apoxiomenos, Re d'Italia). S Marinom Brščem, autor je i scenarist dokumentarnog TV serijala „Veliki brodolomi Jadrana“ koji je 2007. godine dobio nagradu „Večernjakov TV ekran“ za najbolju TV dokumentarnu seriju. Član je maketarskog kluba Zeppelin iz Rijeke s kojim na domaćim i međunarodnim natjecanjima u plastičnom maketarstvu osvaja najviša priznanja. Suradnik je prestižnih britanskih, njemačkih, talijanskih i hrvatskih ronilačkih, pomorskih i povijesnih časopisa.

Za sobom ostavite samo mjehuriće

Jesu li olupine zaštićene i kolika je opasnost od otuđivanja stvari s njih, koliko je ta praksa raširena među roniocima?

– U Jadranu je zaštićen prilično velik broj olupina, rekao bih više od stotine. A odnošenje "suvenira", odnosno ta bolest ili strast za prikupljanjem suvenira pod vodom je stara koliko i sportsko ronjenje. Još 1960-ih, kad je puno antičkih lokaliteta s amforama bilo netaknuto, domaći ronioci su vodili i strance na te lokalitete da si uzmu koju amforu. Tad nije postojao ni jasan sustav zaštite, niti je postojao popis olupina. Mnogi su lokaliteti s antičkim amforama pokradeni, neki i potpuno uništeni. No, vremenom je sustav i svijest o potrebi zaštite podmorskih lokaliteta jačala pa se uspostavom Hrvatske, početkom 1990-ih počelo sa sustavnim istraživanjem i zaštitom takvih nalazišta. Na željeznim olupinama možete i danas naći niz suvenira – od tanjura i raznog posuđa posade i putnika pa do kompasa, navigacijskih svjetala koja baš lijepo pašu u nečiju vitrinu.

Zato mi učimo mlade ronioce, a i moja knjiga je i jedan od načina promocije takvog stava, da treba jačati svijest za zaštitom. Učimo ljude da dođu, snimaju, fotografiraju, ali da iza sebe ostave samo svoje mjehuriće. Da ne uzimaju ništa s tih lokaliteta. Jer, olupine u podmorju su eksponati velikog podmorskog muzeja. I, kao što nikome ne pada na pamet da dođe u neki muzej na kopnu, otvori vitrinu i uzme ono što mu se sviđa, tako i ronioci ne bi smjeli ni pomisliti uzeti bilo što s olupine.

Kraljevica kao utočište – Danijel na svom brodu u kraljevičkoj luci

Olupine u podmorju su eksponati velikog podmorskog muzeja. I, kao što nikome ne pada na pamet da dođe u neki muzej na kopnu, otvori vitrinu i uzme ono što mu se sviđa, tako i ronioci ne bi smjeli ni pomisliti uzeti bilo što s olupine.

Oklopnjača Palestro leži sjeverno od otoka Visa na dubini od 120 metara još od 1866. godine i Viške bitke (snimio Derk Remmers)

knjige u neku ruku presjek njihovog stanja u trenucima kada smo ih mi obilazili, slikali i opisali. Zato je ova knjiga važna jer bilježi jedan vremenski presjek u stanju olupina na dnu Jadrana, stanju koje će se s vremenom nepovratno izmijeniti procesom postupnog raspada željeznih olupina.

Jer, sve će se te željezne olupine jednom potpuno raspasti. Ako ostanu na dnu ne postoji mogućnost konzerviranja. Ali, taj je proces u Jadranu jako usporen. To da su neke olupine željeznih brodova u sjevernom Jadranu odlično očuvane možemo zahvaliti osobinama Jadranskog mora. Primjerice, olupine stare stotinjak godina ispred obala Velike Britanije već su se potpuno raspale. Željezne olupine. Izgledaju kao hrpa presavijenog metala koji leži na dnu. Jadransko more možda ima povoljan kemijski sastav morske vode ili dna koji to propadanje usporava, tj. čini da željezo propada puno sporije.

Olupine su kao vremenske kapsule

Otkuda ta strast za ronjenjem?

– Strast za pronalaženjem i istraživanjem olupina drži me od malena, još kao dijete ovdje u Kraljevici sam maštao da ću jednom na leđa staviti ronilačke boce i svojim očima

vidjeti te potopljene brodove o kojima sam čitao u knjigama o ratnim događajima i pomorskim nesrećama. Svaki taj potopljeni brod i avion koji je završio na dnu, baš svaki, ima svoju priču, vezan je uz osobne drame ljudi koji su proživjeli ili nisu preživjeli i ostali su tamo zauvijek. Fascinira me otkriti njihove tajne. Olupine su kao vremenske kapsule, zamrznute u onom stanju kakve su bile kad su potonule. Zato je svaki zaron na potopljene brodove meni vrlo emotivan, svjestan sam da su za njih vezane sudbine pomoraca i putnika koji su na njima nastradali.

Oduševljava me i to što je svaki zaron prekid svake veze s površinom. To je kao da u glavi okrenete neki prekidač i prebacite se u jedan drugi svijet. Svijet tišine u kojem su jedini zvukovi pucketanje sitnih morskih organizama i ponekad prolazak nekog broda iznad vas. U tom svijetu tišine ja se jako dobro osjećam.

Fasciniraju vaše ilustracije olupina, one naprosto nose Vaše knjige. Vi ste podvodni fotograf ali i izvrstan ilustrator.

– Ilustracije su plod mog dugogodišnjeg rada posvećenog tehničkoj ilustraciji. Godinama ilustriram zrakoplove, brodove, tenkove i drugo i onda sam zapravo spojio svoj hobi podvodne fotografije s ilustracijama. U jednoj

Derk Remmers

Jedna od ilustracija u knjizi *Potonulo blago Jadrana*
– njemački torpedni čamac S 57 potonuo kod poluotoka Pelješca

Ima još puno nepronađenih olupina

Ako gledamo cijelu povijest pomorstva na Jadranu koja seže tri milenija unazad, onda tu ima sigurno nekoliko tisuća potopljenih brodova, kaže Frka. – Ja bih rekao negdje 4000 brodoloma koji su se dogodili na Jadranu od kojih se mnogi nalaze, ne blizu obale već na dubinama na kojima se naprosto ne roni i nisu slučajno pronađeni. Međutim s razvitkom ronilačke tehnike i tehnike skeniranja i sondiranja morskog dna, sigurno je da će tijekom dolazećih godina još puno olupina izroniti iz zaborava.

smo naposljetku odustali i krenuli prema Susku, gdje smo planirali prespavati, kratko nakon što smo krenuli s tog lokaliteta, naletjeli smo na – olupinu. Sonar je na ekranu ocrtao olupinu velikog broda. Sljedećeg dana, kad smo zaronili na dubinu od oko šezdeset metara, ugledali smo na dnu brod. Ali ne, to nije bio brod koji smo tražili, već neki drugi brod. Nismo u tom momentu ni znali koji je to brod, a bio je veliki, željezni. Kasnije sam po arhivima pronašao da se radi o talijanskom parobrodu Pascoli, potopljenom 1941.

Osim povijesnih arhiva i sličnih podataka, puno se oslanjate na mape koje rade domaći ribari. Zašto ribare toliko zanimaju olupine?

– Konkretno, brod koji sam upravo spomenuo da smo neuspješno tražili pronašli smo nakon što su nam ribari s Lošinja dali svoju kartu sa zabilježenim mjestima gdje im zapinju mreže. Ribari, ti ljudi koji su svaki dan na moru, najpouzdaniji su izvor

Vrhunski ilustrator – plod dugogodišnjeg rada posvećenog tehničkoj ilustraciji

za moguće lokacije potopljenih brodova. Oni ne vole kad im se mreža zaplete o neku olupinu, jer ili se podere ili je uopće ne mogu ni izvući. Zato precizno i bilježe takva mjesta pa ih onda izbjegavaju u velikom luku.

Za kraj upitan pomišlja li na prestanak ronjenja, Danijel Frka, koji je prvi put na olupinu zaronio 1976. godine, pomalo zatečen uopće takvim pitanjem odgovara: Ne, ne pomišljam dok me zdravlje služi, roniću do olupina i fotografirati pod morem kao do sada. Imam oko sebe prijatelje ronioce s kojima sam sve ove olupine otkrivao, upoznavao. U planu nam je obilazak još nekoliko lokaliteta koje ove godine nismo obišli, a za koje su nam dojavili neke kolege. Radi se o nekim avionima u cresko-lošinjskom akvatoriju pa se spremamo na proljeće ići pogledati.

Znači materijala za još ronilačkih vodiča ima?

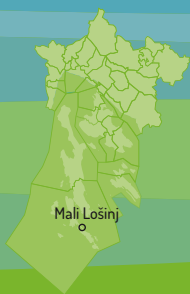
– Sigurno, sigurno da ima.

podvodnoj fotografiji ne možete snimiti brod dugačak stotinjak metara jer je vidljivost pod vodom u najbolju ruku tridesetak metara, što je izuzetno dobra vidljivost. Međutim s nekoliko fotografija ili desetak fotografija koje snimim, ja na temelju njih napravim ilustraciju kompletne olupine kako ona danas izgleda i kako leži na dnu tako da bi čitatelj mogao steći dojam što je ostalo od tog broda i kako on danas leži i izgleda na dnu.

Ribari – najpouzdaniji informatori

Koliko često idete u potragu za neotkrivenim brodovima?

– Moji prijatelji i ja, entuzijasti i zaljubljenici u ronjenje i olupine, organizirali smo razne ekspedicije, neslužbene, radili potrage za puno različitih brodova. Više puta smo se kući vraćali a da ih nismo pronašli, pretraživali područja na kojima nismo našli ništa. Nerijetko smo morali vraćati se tri, četiri puta ne bi li konačno našli ono za čim smo trágali. Prije petnaestak godina tražili smo, zapadno od Premude, neke potopljene brodove iz Drugog svjetskog rata. Čitajući njemačke ratne dnevnik, našao sam podatke gdje bi ti brodovi mogli biti potopljeni. Pregledali smo desetak kvadratnih kilometara prazne morske pučine, no na dnu je sonar pokazivao samo ravno pješčano dno. Kad

Napisao: Bojan PURIĆ

Snimili: Bojan PURIĆ i Vedran VUKOTIĆ

Nema Lošinj mnogo doktora znanosti, a s obzirom na raseljavanje s otoka onih koji žele veće karijere, i one malobrojne teško je "pohvatati" zbog toga što na Lošinj navraćaju povremeno, na poneki tjedan ljetovanja, za praznike potkraj godine, eventualno još poneki vikend u godini, a rodna im sredina, zbog ograničenosti palete poslova, u profesionalnom smislu ne može mnogo toga ponuditi. Nešto više vremena na svojem otoku nastoji provoditi Vedran Vukotić, 38-godišnjak iz Malog Lošinja koji je doktorirao u inozemstvu, na Francuskom institutu za primijenjene znanosti (Institut National des Sciences Appliquées) u Rennesu.

Rođen je u ožujku 1985. godine u Zagrebu, odakle su mu korijeni s očeve strane, no daleko su se važnijim u njegovom odrastanju i formiranju ličnosti, kao i u pogledu (pred) uvjeta za sklonost znanju, pokazali korijeni po lošinjskoj, majčinoj strani, odnosno po strani njene majke – obje su radile kao učiteljice; majka Arlen Abramić i nona Noyes Piccini Abramić. Vukotić je u Malom Lošinju završio osnovnu školu, a potom i srednju, u smjeru pomorski nautičar. Prije trinaest godina završio je Pomorski fakultet u Rijeci, a nakon toga prešao u Zagreb, na Fakultet elektrotehnike i računarstva, gdje je stekao još jednu diplomu. Doktorat je stekao 2017. godine.

U Rennesu radi u IMATAG-u, kompaniji koja se između ostalog bavi zaštitom fotografija, i to kao istraživač u području strojnog učenja, kako i sam radije naziva ono što većina medija, pa onda i široke mase, naziva umjetnom inteligencijom.

Entuzijasti bez kluba

Svemu tome usprkos, u svom zavičaju Vukotić se afirmirao aktivnošću umnogome različitom od dugotrajnog sjedenja za računalom ili knjigom – bavljenjem speleologijom, o čemu svjedoči veliko zanimanje za predavanje o speleološkim objektima na cresko-lošinjskom području,

Doktor umjetne inteligencije istražuje otoke – iznutra

U Medvjedoј spilji, između Svetog Jakova i Čunskog

Na cresko-lošinjskom otočju još je sedamdesetak objekata koje tek treba rekognoscirati, odnosno potvrditi točnost informacija o njihovom postojanju, tvrdi Vedran Vukotić

Vedran Vukotić kao speleolog na lokalitetu Hrvatica

koje je održao u prostoru Zajednice Talijana Malog Lošinja.

– Oduvijek sam ljubitelj prirode. Jedrio sam po otočnim uvalama, volim roniti, dok o speleologiji nisam znao mnogo, odnosno nisam znao da je to nešto čime se može baviti i netko tko nije u savršenoj fizičkoj spremi, sve dok mi kolega s fakulteta nije pokazao fotografije i speleološke tehnike. Kada sam vidio što te tehnike omogućuju, shvatio sam da se i ja mogu baviti speleologijom. Kada sam završavao 'master' na Fakultetu elektrotehnike i računarstva, u Zagrebu sam se prijavio u speleološki klub, ali upravo kada je sve to trebalo početi, dobio sam ponudu za doktorat u Francuskoj, pa sam se ondje javio u klub – prepričava Vukotić svoje prve susrete korake u hobiju koji ga je s vremenom u velikoj mjeri zaokupio.

– Upoznao sam speleologinju Ninu Trinajstić, preko Nadira Mavrovića još i bračni par Buzjak; Nenada i Suzanu, također speleologe. Denis Saganić i ja smo se znali, ali nisam znao da se, osim jedrenjem, bavi i speleologijom. Vidio sam da surađuje s Buzjakom, a kada je on vidio da sam i ja speleolog, tada smo se doista upoznali

Vukotić se trudi predavanjima zainteresirati nove speleološke zaljubljenike na otocima

i krenuli zajedno rekognoscirati, sada je to već osam-devet godina... Prije dvije godine je i Denis odlučio kupiti opremu i osposobiti se za speleološke tehnike i sada radimo rekognosciranje (ciljani pregled terena radi utvrđivanja nalazišta, op. a.). Sudjeluje i Milan Gnjatović; on i Denis su sto puta išli na teren – o svojim će prvim poznanstvima u speleologiji Vukotić.

Na pitanje postoji li mogućnost osnivanja speleološkog kluba na otoku, kaže da zasad takve inicijative nema:

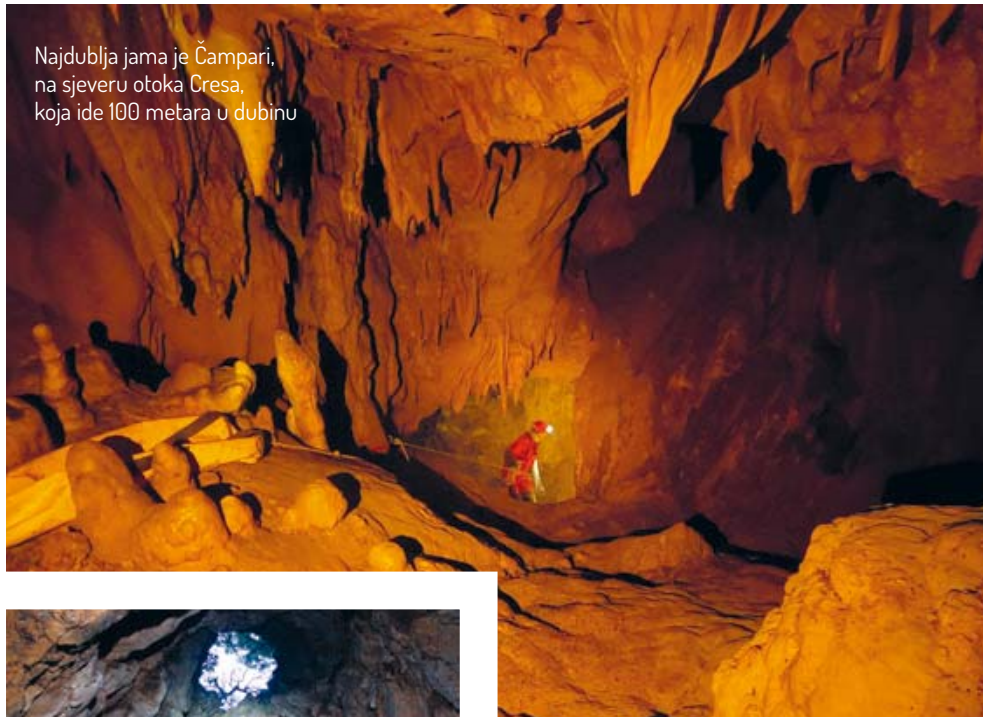
– Treba uzeti u obzir to da bi u tom slučaju trebalo odraditi speleološku školu, dovođenjem stručnjaka s kopna. Sada smo vezani uz Speleološki klub 'Samobor', a prije sam bio član 'Estavela'. Mali broj ljudi bavi se ovime, a još je manji broj onih koji je motiviran doći očistiti jamu. Svi bi voljeli doći nešto vidjeti, ali rijetko bi tko rekognoscirao teren, tražio nešto po šumi.

Na cresko-lošinjskom području 112 speleoloških objekata

Držeći se za stavke Vukotićeva predavanja, kao što se speleolozi drže za konope, pogledajmo što to u speleološkom pogledu nudi cresko-lošinjski arhipelag, koji se to svijet krije ispod onoga kojim svakodnevno hodamo i vozimo se, pa i plivamo i plovimo?

Na ovom je području 112 speleoloških objekata, u što se ubrajaju spilje, jame i kaverne (prostori u koje ne postoji ulaz, op.a.), uz još sedamdesetak objekata koje tek treba rekognoscirati, odnosno potvrditi točnost informacija koje kolaju o njihovom postojanju. Jama je 65, a spilja 47.

Najdublja jama je Čampari, na sjeveru otoka Cresa, Tramuntani, dubine 100-101 metar, a najdulja spilja je Medvjeda spilja, između Svetog Jakova i Čunskoga, duljine 245 metara,

Najdublja jama je Čampari, na sjeveru otoka Cresa, koja ide 100 metara u dubinu

Spuštanje u jamu Kuš konopima

doduše s jamskim, odnosno okomitim ulazom i to je prije svega speleoronilački objekt.

Kao speleološki zanimljivija mjesta, ističu se još jama Černilovo, nedaleko od Vranskog jezera, koja laički rečeno ima dva kata, odnosno sadrži prostor nalik balkonu, zatim jama nazvana "Frižider" na Tramuntani, dubine 18,8 metara, u kojoj su mještani svojedobno privremeno, do prijevoza u Cres, pohranjivali janjeće meso, zbog znatno niže temperature od one na površini, pa trideset metara duboka jama Kuš nedaleko od Hraste na središnjem dijelu otoka Cresa, te 19,7 metara duboka Golublja jama podno zapadne strane Osorščice.

Vukotić je u objekte od interesa općoj populaciji, dakle lakše dostupne i onima bez potrebnih vještina, izdvojio Spilju sv. Gaudencija i Velu jamu (zapravo spilju, nazivu usprkos) na Osorščici, Jaminu sredi na Punti Križa, spilju Rupinu blizu uvala Kriške na jugu otoka Lošinja te Plavu grotu i Morsku peć blizu Lubenica i spilju Ovčaricu jugozapadno od Beleja na otoku Cresu, koju je svojedobno uredio i ondje posjetitelje vodio nedavno preminuli Jordan Kučić.

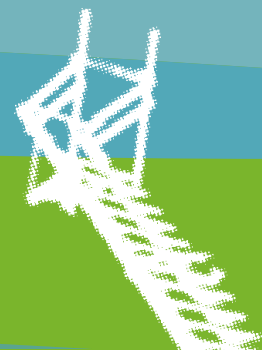
Nesumnjivo je Vedran Vukotić podastiranjem ovih informacija javnosti na popularan način, s čime će prema najavama i nastaviti, pridonio stvaranju plodnoga tla za nove speleološke zaljubljenike na otocima.

Vedran Vukotić među stalaktitima

Dosadašnji istraživači

Kako i priliči znanstveniku, u dijelu predavanja Vukotić je obradio poznatu kronologiju dosadašnjih istraživača speleoloških objekata na otočju – od Alberta Fortisa 1771. godine, preko profesora Ambroza Haračića na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće i općinskog službenika Marija Martinolicha iz vremena talijanske okupacije otoka (ne treba ga miješati s Mariom Martinolićem, antifašistom čije ime nosi lošinjska osnovna škola) do peteročlane skupine koju je 1965. godine u Nerezinama okupio učitelj Krešimir Borić, a još su sudjelovali Vito Marinculić, Anton Brako, Anton Zorović i Jakometo Satalić. Speleološkim istraživanjima se u slobodno vrijeme bavio i predsjednik Općine Cres-Lošinj iz šezdesetih godina Viktor Dionisi, a osamdesetih i devedesetih godina skupina koju su činili Jordan Kučić, Branko Rebrović, Edo Jerković, Tonči Radulović i Robert Nekić. U novije vrijeme to su Stefano Zucchi i Bolto Gaberšek (dugogodišnji voditelj, alfa i omega Planinarskog društva "Osorščica"), a onda gostujući istraživači, članovi speleoloških klubova "s kopna" – dr. Nenad Buzjak i dr. Suzana Buzjak iz SK "Samobor" te Nina Trinajstić iz SU "Estavela" iz Kastva.

Kako je Tira, tira vratila tunu u Bakarac

Napisao: Anto RAVLIĆ

Fotografije: Udruga TIRA i Petar GRABOVAC

Na spomen Bakarca u trenu sinu dvije asocijacije. Bura i ono što je Bakarac izgradilo: tune. Bura je uvijek tu. Pojavi se, nestane, vrati, zaprijeti. I živi s Bakarcem.

Tuna je nekad bila tu. Ostale su straže ili tunere, kao spomenici, na neka davna vremena kad se živjelo s tunom i od tune.

Bakarac kao da je pomalo zaboravio na tune s kojima se oprostio sedamdesetih godina prošlog stoljeća. A onda se dogodilo malo čudo. Kao i mnoga čuda, gotovo slučajno. Briškula i trešeta, opuštene ljetne čakule o svemu i svačemu i tuna se vratila u Bakarac. Naravno, u jednoj rečenici saželi smo čitavo desetljeće. A kako je izgledao povratak tune u malo ribarsko mjesto i što se dogodilo u periodu od inspirirajuće, poticajne prijelomne čakule do danas otkrit će nam idejni začetnik i najzaslužniji za oživljavanje bakaračke tradicije kroz manifestaciju „Tira, tira” Renato Franko.

Prva manifestacija „Tira, tira”, koja dočarava kako se nekad lovilo tune u Bakarcu, održana je 2015. godine. Korak naprijed u oživljavanju starih bakaračkih vremena bilo je osnivanje udruge 2018. godine. U uvodu još objašnjenje što znači povik tira, tira. Tako bi stari ribari iz Bakarca povikali kad bi se tuna pojavila pred Bakarcem i kad je trebalo zatvarati mrežu u koju su ušle tune. I još jedno objašnjenje. Kad u Bakarcu kažeš riba... rekao si tuna.

Sve ostale ribe imaju svoje ime, a riba je samo tuna.

Ocupljanje ekipe

– Vavik su me fascinirale priče starih ljudi o tunolovu na Bakarcu. Ja san od malih nog va ribolovu, a z nonićem san počel loviti kad san imel možda tri leta. Sama ideja o „simulaciji tunolova“, ko i sve druge ideje, došla je sasvin slučajno. Kao dica smo se kupali vavik na istomu mestu; na Paladi. Igrali bi briškulu

Tita-tira je najveća manifestaciju u Bakarcu

i trešetu i razgovarali o svemu i svačemu. Čar maloga mesta je da i kad skupiš ko leto opet imaš društvo s kin se najdeš na onoj istoj Paladi, ko nekad. I va tin našin druženjimi pala mi je na pamet ideja, ka se onda činela ko put va svemir..ajmo probat smislit neč ča bi bilo najslblije ribolovu naših nonići, ajmo simulirat tunolov! Jedino ča smo onda znali je da su se na Bakarcu pred fanj let lovile tune.

Od toga vrmena onda smo imeli samo stražu i ribarske kućice. Meni je ta ideja bila tuliko dobra i zanimljiva da nisan tel da ostane samo na ideji, ča se obično i dogodi jer nakon same ideje osjećal san da to moran dovest do kraja da bi se naši stari kih više ni ponosili s nami negdi odzgora.. Dobrih leto dan san studiral i proučaval ča i kako u vezi toga tunolova. Razgovaral san z puno ljudi ki neč znaju, ki se sjećaju svojih mužī, oci, nonići ki su ribarili na Sridnjoj i svaki je dal neki svoj doprinos, neki svoj del priče, neku kockicu ka se pomalo slagala va mojoj glavi. Kod none na sofitu san iskal i proučaval stare slike Bakarca i ribarije..Nakon leto i pol san više-manje sve posložil i znal san ča želin. Skupil san dobru

Bakarac kao da je pomalo zaboravio na tune s kojima se oprostio sedamdesetih godina prošlog stoljeća. A onda se dogodilo malo čudo. Originalna manifestacija na Jadranu u malom mjestu u Bakarskom zaljevu.

ekipu ljudi koj je moja ideja za oživljavanje tradicije bila interesantna i ki su mi teli pomoć da to napravimo kako san zamislen. To su ljudi bez kih Tira-Tira danas ne bi postojala; prije svega tu je Ivan Dobrović ki je uz mene jedan od najzaslužnijih, dobru duh Bakarca Ivo Polić, zatim Marijan i Damir Crnarić, Hasan Berisha; Miško, Edi i Duško Franko i pok. Branko Crnarić, ali i svi ostali ki su se letimi priključivali i digli Tiru na zavidnu razinu.

Najviše me je brinulo kako ćemo simulirat tunolov i napraviti takovu jednu manifestaciju bez glavne „stvari“...tune i mriže. Znali smo da postoji stara mriža na Sridnjoj, ali nismo imeli pojma va kakoven je stanju i dal je uopće upotrebljiva za tako neč, a ako nimamo mrižu

Udruga Tira, tira osnovana je 2018. godine

Nakon prve Tire šal san vezat barku va portić, a priko puta na klupici su sidele dve starije ženskice. Kad me jedna od njih zaustavila i rekla mi ovo ča smo sad videle, kuliko ste to vjerno prikazali i napravili vratilo nas je va djetinjstvo, sjetili smo se naših muži i noniči i suze su nan na oči potekle... Va ten momentu san zapravo shvatio veličinu Tire, priča Renato Franko koji je pokrenuo priču

i nimamo tunu onda imamo veli problem. Ne moreš zvati ljudi da bi gledali potezanje špaga i reći n nekad je tu bila mriža, vela riba.... Ni bilo druge nego poč do Sridnje i videt stanje mriže. Pregledali smo mrižu i kad je Marijan

Crnarić dal „zeleno svitlo“ za mrižu lakše se dihalo. Dan-danas potežemo istu mrižu, služi nas aš ju svako leto nakon Tire pokrpamo, opremo i spravimo. Ta mriža je vela migavica. Glavnu mrižu, tuneru stajačicu ka je bila duga više od 150 metar i visoka 20ak metar više nimamo, nju simuliramo špagon na ken su svahih 20cm vezani šubri tzv šubrenjak. Riješili smo problemi mriže, ali tu je još vavik najveći problem, a to je tuna. Kako ćemo do tune?

Najveća tuna 306 kilograma

Do tune se ni baš lako moglo. Nismo mogli nekoga zvat i samo reć: e daj nan tunu/dve triba nan za simulaciju. Tune moru lovit i podavat samo profesionalci, a lovit za osobne potrebe bez prodaje sportski ribolovci ki svako leto licitiraju državnu kvotu i dobiju

Tune ponovo u zaljevu

Franka veseli povratak tune u Jadran i Bakarski zaljev.

– Otkad je EU počela pratit i regulirat kvote i izlov tune, dosta se povećal broj tuna. Posljednje dvetri godine to je itekako vidljivo. Na Bakarcu nikad prije nisan videl tunu va moru, a posljednjih četiripet let redovno desetak puta na leto tune uđu va naš zaljev; kaže Franko. Malo se hite, natjerivaju neku sitnu ribu, naprave pravi šušur... ljudi je vide i to bude atrakcija.

Tuna je jedina riba koja nikada ne odmara, uvijek je u pokretu. Vidjeti tunu stvarno je doživljaj, a posebno kad lovi hranu. Tada pliva brzinom od 80-90 kilometara na sat.

Renato Franko u prvom planu

ugovor od ministarstva ribarstva ki in uz posebnu dozvolu za velu ribu daje za pravo da na leto ulove 500 kilograma tune.

Prvo leto smo jedva našli neko rješenje uz pomoć Grada Kraljevice i TZ Grad Kraljevice ki nas stalno prate i podržavaju. Na manifestaciji va mrižu vavik stavimo ribu od cca sedamdesetak kil i za ne verovat je da nas nekuliko jedva zvučemo takovu ribu i mrižu van. Tuliko se namučimo z tun jedun ribun da je potpuno jasno zač se reće da je ribarija „krvavo delo“; naši noniči su potezali mrižu va koj je neretko bilo više tone tun. Jedan od spektakularnih pa i gotovo neverovatnih ulovi je bil baš na Sridnjoj tuneri kad je ulovljeno devet rib ukupne težine neć više od 2.700 kilograma, od kih je najteža riba imala nevjerovatnih 306 kilograma.

Manifestaciju smo do dan danas podigli na zavidnu razinu. Nakon prve Tire šal san vezat barku va portić, a priko puta na

Izložba posvećena tunolovu u Bakarcu

Tunolov u Bakarcu pedesetih godina (P. Grabovac)

klupici su sidele dve starije ženskice. Kad me jedna od njih zaustavila i rekla mi ovo ča smo sad videle, kuliko ste to vjerno prikazali i napravili vratilo nas je va djetinjstvo, sjetili smo se naših muži i noniči i suze su nan na oči potekle... Va ten momentu san zapravo shvatio veličinu Tire i svih nas. Danas je to najveća Bakaračka manifestacija ka va mestu va ken biva možda dvistotinjak ljudi okupi i više od tisuću posjetitelja. Jedino mi je žal da stari ribari i moj nonić, ki je bil na tuneri, ni ovo doživeli.

Manifestacija se veže uz Velu Gospu, kad su se po pravilu ostvarivali najveći ulovi.

Prve dve-tri leta smo organizirali samo Tiru, a onda smo počeli i širit manifestaciju.

Fotografija iz arhive: Čekanje na tuneri (P. Grabovac)

Najprije smo va domu postavili izložbu starih ribolovnih alati oko čega se najviše angažirala i potegnula Beti Golob, a zadnjih let delamo i Miću Tiru. Moren reć da mi je danas veći gušt napraviti Miću Tiru. Tira, tira već gre sama po sebi, saki zna svoje mesto; ulogu. Zna se ki je na straži, ki na lancani, ki kala mrižu, a ki vesla...se se zna ali na Mićoj Tiri su vavik neka nova dica, neki novi smih na licu, fanj se i turisti priključi. Vesele se kad in za uspomenu daš maju na koj je logo Tire, kad in pokažeš kako se čisti riba, daš in da ju drže va ruki... Videt to diče istraživanje, uzbuđenje i veselje

va našen Bakarcu, va našen povratku tradiciji, to je neč ča se teško da opisat.

Obilježje simbolu Bakarca

Ove leto Tira, Tira je jača za svoju drvenu barku. Došla je sasvin slučajno ko donacija Klare Turine.

– Klara me nazvala i pitala dal bi zel njenu staru barku aš njoj više ne rabi, ali da je barka za smete. Kako bi mi bilo žal da jedna drvena barka va kuliko god lošen stanju bila ode va smete došal san na ideju da ju zemen pa da ju Udruga Tira malo ušminka i izloži negdi na moru da se dica oko nje moru igrat i da bude lipo za videt.

Mreže su spremne

Ulov na barci za Tiru

Na uzvik Tira, tira...

Oden na Carevo pogledat barku, zoven Klaru i pitan je je to ta barka o koj mi je govorila jer vidin da barka pliva, ni baš tuliko uništena i u biti izgleda sasvin solidno za svoja leta. Nakon ča mi je potvrdila da je to ta barka vratin se nazad na Bakarac i tata i ja ju dovučemo na Bakarac, a celin puten mi se va glavi vrti nova ideja za nju. Zoven Marijana Crnarića ki se dobro razumi va drvo i drvene barke i nakon njegove „inspekcije“ zaključimo da je barka solidna i ja ko iz topa ispalin to je onda naša nova barka za Tiru!

Zvukli smo je van deset dan pred Tiru, postrugali, prominili par gnjilih dasak, napravili novi pajoli, škermi, nabavili vesla i popiturali i sad imamo barku za buduće manifestacije, a barka je tu i kad je neki od nas zatreba za bilo ča, dal poč samo malo veslat il poč čapat ku ribu

ili lignja. Nema smisla da barka samo stoji na vezu. Uz puno volje i malo sredstvi rešili smo barku za Tiru.

Tira-tira je dio ljeta u Bakarcu već osam godina. Sprema li udruga nešto novo?

– Naša Tira, tira je najveća manifestaciju na Bakarcu, prerasla je sva očekivanja i želimo poč dalje. Uskoro će skupština udruge. Imeli smo nedavno sastanak va Gradu Kraljevici, iznesli smo viziju za drugo leto ko uključuje jednu novu aktivnost udruge ka bi mogla privući dosta novih članova ča nas poprilično veseli. Obziron da smo dobili zeleno svitlo od grada, moren slobodno reć da je to još jedan novi projekt ki je naravno usko vezan za Bakarac i dobrobit samoga mesta jer ča god delamo Bakarac je vavik va centru našega djelovanja i razmišljanja. Nadan se da će se s tin krenut narednih miseci pa ću moć reć i neć više o tomu, a zasad neka ostane ovako. Želimo vavik napraviti neć dobro za Bakarac, a opet vezano uz more.

Sve je lakše delat kad ljudi va mestu prepoznaju i podržavaju ideje. Imamo tridesetak članovi, a više od polovine ih je aktivno i sudjeluju va svimi akcijami. Svi su dobrodošli, ni uvjet za članstvo vau drugi da si iz Bakarca. Imamo čak članove iz van države, ljudi ki su rodon z Bakarca, prate naš rad i svako toliko doniraju neć.

Imamo straže i ribarske kućice, ali va planu nan je podizanje obilježja ko bi dodatno naznačilo značaj tune za Bakarac i funkcioniralo bi ko neki vid foto spota na Bakarcu. Možda rep ili silueta tune, još razmišljamo i razrađujemo ideju. Danas svi znaju za top na Bakarcu i svi se rado fotografiraju kraj i na njemu, a ideja da otkopamo top također se javila na jednom našem kupanju. Samo smo rekli: e, ajmo skopat top...

Sad ćemo smisliti i neć oko tune, da ljudi moraju opaliti dve fotografije na Bakarcu. Jednu kod topa, a drugu kod spomen obilježja tuni.

Triba naglasiti Bakarac ko mesto ko najizraženije njeguje tradiciju tunolova va Hrvatskoj. Moran napomenuti i da Grad Bakar i TZ Bakar dela jako puno po pitanju očuvanja tradicije tune i prezentacije va turističken smislu, ča mene također veseli jer ipak je to sve naš zaljev va ken je tuna diktirala sve.

Autocesta je otvorila perspektive Bakarcu

Bakarac i njegovih 300 „papirnatih“ stanovnika se okrenulo turizmu, objašnjava Franko.

– Mislin da ne živi tuliko ljudi na Bakarcu. Po meni, more se govoret o 150-200 ljudi ki žive tu celo leto. Autocesta je otvorila perspektive Bakarcu. Više se ne prolazi kroz Bakarac samo da se prođe. Ki danas dođe po magistrali, dođe zbog Bakarca. Riješili smo se prometa s Jadranske magistrale i postajemo malo turističko mesto. Dosta se novih kuća gradi, ne možeš više kupiti ni sto kvadrati dobrog terena; sve je prodano, a starine su obnovljene.

Imamo novo privezište za stotinjak barki do 12 metar. Puno se ljudi okrenulo turizmu ča je i logično. I ja san se okrenul turizmu prvenstveno kroz ribolov na vele ribe ali i sav ostali vid ribolova. Vodin goste na ribolovne izlete. Na neki način Tira me zarazila i usmjerila. Prvu tunu san na šćap ulovil pred šest-sedan let. Poseban je to osjećaj. S jedne strane mir i tišina, a s druge strane adrenalin kad tuna zagriže, počne nositi najlon, a rola zujiti toliko jako da prvu sekundu-dve blokiraš, a onda kreće prava borba. Najveća riba ku san ulovil je imela 187 kilograma i bila je duga više od 230 cm. Tri od nas smo bili dva dana na moru. Dva dana nismo sinjala od ribe videli i ujutro drugoga dana ja govorin dečki to je to, dižemo šćapi i gremo doma. Ja dignen sva tri šćapi i prijatelj mi govori ajde da još pomarendamo i onda krenemo ali daj ti molin te vrati šćapi va more jer kad mi finimo z marendun riba će nan sigurno zagrist.

Doslovce je tako i bilo, nakon marende je jedna rola počela zujiti i najlon se odmotivat takovun brzinun da san bil uvjeren da će se ili rola razletet ili da ćemo ostat bez kilometar najlona kuliko je namotano na roli. Va prven tiru riba nan je zela više od triso metar najlona i malo po malo smo ju umarali i na kraju zavezali za bitvu na barki. Evo to je čar ribolova na vele ribe...

tradicija

Povijest i simbolika skulpture „Addio“

Mali Lošinj

Posveta ženama lošinjskih pomoraca

Skulptura žene na Anuncijati gleda prema mjestu na pučini s kojeg su se lošinjski pomorci u pravilu pozdravljali sa svojim najbližima na odlasku prema dalekim morima. Za razliku od današnjih ugovora u trajanju od po nekoliko mjeseci, s mogućnošću praktično svakodnevnog javljanja obiteljima, odlazak u plovidbu onda je često značio i višegodišnji, ponekad i trajni gubitak bilo kakvog međusobnog kontakta.

Pogled s Anuncijate prema pučini

Napisao: Bojan PURIĆ

Snimili: Petar FABIJAN i Bojan PURIĆ

Za povijest Malog Lošinja, rt Anuncijata ili Madona ima – da koristimo taj sveprisutni pridjev – kulturno značenje. Jedna je to od točaka vrlo razvedene obale otoka Lošinja, u onom njegovom dijelu koji “gleda” na otvoreno more, a predstavlja ulazno-izlazna vrata u uvalu Čikat, borovom šumom gotovo posve zaokružen dragulj bistrog mora i osobite mikroklima, čiji je (zdravstveno) turistički potencijal uvidio još lošinjski srednjoškolski profesor, prirodoslovac, meteorolog i botaničar Ambroz Haračić (1855.-1916.), pa su rezultati njegovih znanstvenih istraživanja doveli do prvog turističkog razvoja Lošinja u jeseni Austro-Ugarske, a do novog prštanja masovnog turističkog života, popraćenog doseljavanjem stanovništva na otok, u drugoj polovici XX. stoljeća te u najnovije vrijeme turizma

za financijsku elitu u rekonstruiranim i dograđenim objektima najviših kategorija.

Priča o crkvi na punti Anuncijata

Rt – odnosno, kako će to ovdašnji stanovnici češće reći – punta Anuncijata, nosi ime prema kapelici koja je ondje izgrađena 1534. godine. Sakralne, pa zbog svojega položaja i navigacijske namjene, rasla je kada je narastao i Mali Lošinj, odbacivši ruho neuglednog Malog Sela koje se prelilo iz uvale Sveti Martin na istočnoj obali otoka, spustilo se preko brda i obujmilo znatno veću luku u kojoj se razvila brodogradnja i ruku pod ruku s pomorstvom novom gradiću donijela bogatstvo. Anuncijata je bila mjesto na kojemu su se lošinjski pomorci pozdravljali sa svojim najbližima na odlasku prema dalekim morima, a za razliku od današnjih ugovora u trajanju od po nekoliko mjeseci, s mogućnošću praktično svakodnevnog javljanja obiteljima, odlazak u plovidbu onda je često značio i višegodišnji, ponekad i trajni gubitak bilo kakvog međusobnog kontakta. U stijeni je isklesano malo privezište i od

kamena načinjene stepenice prema crkvi koja današnji vanjski izgled ima približno od 1858. godine, višestruko veća od izvorne kapelice, koja je tada postala sporedni objekt, sakristija.

Na lanjskoj izložbi na otvorenom, postavljenoj na Rivi lošinjskih kapetana u gradskom središtu, povjesničarka umjetnosti Irena Dlake dala je kronologiju ovog objekta, poznatog po interijeru koliko i po vanjskom izgledu – na zidovima crkvice su zavjetne slike jedrenjaka prikazanih u trenucima nevremena na otvorenom moru. Gađajući iz aviona obližnje bunkere njemačke vojske, koja je u posljednjoj fazi rata okupirala otočje, savezničko je zrakoplovstvo napravilo štetu i na crkvi, teško oštetivši krov i veliki broj slika jedrenjaka. Kako ne bi došlo do daljnjeg upropaštavanja baštine, tada su slike bile žurno prevezene u župnu crkvu u gradu, a nakon rata vraćene u crkvicu. Optirajući za Italiju, neke su lošinjske obitelji na odlasku uzimale slike i desetak godina nakon rata, kada su došli stručnjaci, fond je već bio znatno oklašten. Slike su bile

Silueta haljine izvedena je prozračno, što simbolizira "ženu u nošnji koju odnosi vjetar"

smještene u Općinski muzej, no ta je ustanova postojala samo pet godina, pa su slike ponovo bile razvučene, a i one preostale su ukradene u provali 1978. godine.

Prije dvadesetak godina počela je obnova fonda, zahvaljujući maru Aldine Stuparić, tadašnjeg župnika Antona Bozanića i drugih lošinjskih obitelji. Cesare Stefani Steffich, kapetan i slikar-amater darovao je 34 svoje slike, dodane su i slike drugih ovdašnjih autora, koje uz preostale čine sadašnji postav, koji je prije tri godine dotjerala Irena Dlaka, naglasivši da crkvice na Anuncijati treba očuvati pijetet i da treba izbjegavati njeno banaliziranje.

Mnogo simbolike u apstraktnoj skulpturi

Posljednjih je godina Turistička zajednica Malog Lošinja u priredbama i propagandnim materijalima počela naročito naglašavati ovdašnju pomorsko-brodograditeljsku tradiciju, pa je tako dio sezonskog programa postala inscenacija pozdrava pomorcu, tako da je u ulozi broda kojim lošinjski pomorac odlazi na dalek put sada neki od izletničkih brodova ili pak nedavno obnovljeni jedrenjak "Nerezinac", a u ulozi žene koja rupčićem maše prema brodu najčešće neka od članica ovdašnje folklorne skupine "Manfrina". Ovaj je običaj osnažen u rujnu 2022. kada je na Anuncijati, na nekoliko koraka od crkvice, postavljena apstraktna skulptura u prirodnoj veličini "Addio" akademske kiparice Zvonimire Obad. Skulpturu je naručio i dao postaviti Lošinjski muzej, čija ravnateljica Zrinka Ettinger Starčić ističe da je poanta odavanje počasti ženama

Autorica (lijevo) Zvonimira Obad

koje su ispraćale i čekale povratak svojih muževa pomoraca, a silueta haljine izvedena je prozračno, što simbolizira "ženu u nošnji koju odnosi vjetar" i "tradiciju koja pada u zaborav", kako je to opisala autorica.

Na rupčiću, facoliću, diskretno je ugraviran monogram M. S., pa osim posvete ženi općenito, skulptura podsjeća na Mariju Stuparić (Stuparich), suprugu kapetana Aldebranda Petrine iz Velog Lošinja, jednog od istaknutijih lošinjskih kapetana s prijelaza iz XIX. u XX. stoljeće. Zabilježeno je da su, zbog prirode njegova posla, od 32 godine braka, ukupno samo trinaest mjeseci doista proveli zajedno. Uz ovaj izbor osobe kojoj je dodijeljena uloga simbola, logično je da je, uz autoricu Obad, u činu svečanog otkrivanja skulpture sudjelovala Aldina Burić, djevojački Stuparić, baštinica obitelji Petrinine supruge Marije. Napokon, i sama je supruga pomorca, a radi kao nastavnica u pomorskom dijelu lošinjske Srednje škole Ambroza Haračića.

Skulpturi odrezali ruku s facolićem

Pomalo je nevjerovatno to, da je lani, u studenom, dakle niti tri mjeseca od postavljanja, skulptura "Addio" bila na meti vandala. Netko je skulpturi odrezao podignutu ruku i rupčić (facolić) u njoj, a bio je pokušaj i skidanje glave skulpturi. U kolovozu ove godine odlomljeno je jedno od „rebara“. U svim slučajevima vrlo brzo je u suradnji s autoricom šteta popravljena, a ostalo je nejasno koji su bili ciljevi – i je li ih bilo – nepoznatih počinitelja.

Ugravirani monogram M. S. podsjeća na Mariju Stuparić (Stuparich), suprugu kapetana Aldebranda Petrine iz Velog Lošinja, koji su, zbog prirode njegova posla, od 32 godine braka ukupno samo trinaest mjeseci doista proveli zajedno

Tradicija neće pasti u zaborav

Libra o hihmiću Hlapiću veće ni naki za medižinu

Razgovarala: Martina FRKA

1 „Štorije i mirakuli hihmića Hlapića“ vaš je prijevod poznate dječje knjige Ivane Brlić Mažuranić na dobrinjsku čakavicu – i to upravo iz onog vremena kada je Hlapić originalno i napisan. Kako ste došli na ovu ideju i kako je tekao proces prevođenja? Je li bilo teško?

– Kako je ta moj vijaj od početka do finjenice zgjeda, morda bi najboje rastumači hihmić Hlapić, ki je za svoju sedon dan dogu manovru reko da je bilo „joh i kataloh“! Ma zo druge bandi, ja bin rekla da mi je zasprave bilo koti Hlapiću – zo jene bandi joh i kataloh a zo druge, bilo je to putovani ko me je pripejalo nazada do sebe a va moje živjenji prneslo je ono i onih na čen ću, dokla me bude, bit više nego zahvalna. Kako je sve pošnelo? Kako je pošnelo, tako je i finilo; boje reć, od koga je pošnelo, s timi je i finilo. Odvaviki se je okolo mene i meni čitalo. Soke sorti slov, na sokakovih hartah – novini, libri.. na jeno rečeni, vaviki se je u nas doma čitalo a va more slov, koti i va ono drugo, zaspas more, namurala son se zahvajujuć materi Mirjani i ocu Nikoli. Od njih je pošnelo putovani „od hihmića do Hlapića“. Libor ki son dobila još pre nego son partila školu, napose son zavolela. Darova mi ga je šlovik, ki je va živjenjih moje matere i oca ime posebojno mesto i morda su i zaveno toga „Čudnovate zgode šegrta Hlapića“ postali i ostali do donoska štorija ku najviše volin. I tako, jušto koti čo je Ivana Brlić Mažuranić jedne zimske večeri pošnela svojoj dici pravjat štorije, tako su moji mat i otoc od mene iskali da njih pravin štoriju:

– Ala, neka Hlapić pošne ganat po gradarsku ! – reko mi je otoc onako za šalu. Ono so čin se je on šali, ja son zela za spaš. Za onih ki ne razume, po gradarsku će reć po dobrinjsku. Manko buden Sveton Vidi, par sto metar od Dobrinja, ali kako

ga pajižani zovu Grad, del mojega živjenja a i mojih koreni je jušto va Dobrinju, ali Gradi. I tako je Hlapić pošne učit po našu, se pomalo i progovore je naš govor, čakavicu. S vrimenon su i moji doma to fermali držat za šalu i fanj zimskih večeri pasalo je tako da smo prehićivali Hlapićevi besedi i manovri na naš zajik. A kada veće Hlapića učimo po našu, neka gana kako se je evdi ganalo va Hlapićevo vrime, reko je jedon večer moj otoc. I ala spočetka, ala po pisanki i druge harti ke su u nas ostali od mamice, to će reć noni, premamice i još od niki sprid nas, njih, ki su va svoje vrime bili sprid svoga vrimenta i pisali svoje sokidanje štorije va ono čo po modernu zovemo dnevnik. Joh i kataloh! I tako je Hlapić progovore koti čo su Gradari ganali na početku 20. vika. E, ma ni to ni bilo dosta:

– Sada njin moramo dat naše imena i naše užance – bi je novi urdin, ki son dobila. I tako je Hlapić sprid svoga imena dobi sinjal „hihmić“, čo je po gradarsku beseda za onoga ki se na nijenoga i na niš ne jadi i na sve gjeda prez malicije. Gita je ostala Gita, a Hlapićev gospodar posta je Nasrhnenoc. Rđavi Grga je dobi ime Ruzinavi Gašo a Hlapićev pos Bundaš posta je Kapotinčić.

Nažalost, kako je Hlapić hode naprid, moje živjenji se je, na jeno rečeni, fermalo. Znenada. Va jušto nekoliko misec kamo za vavik se gre šli su mi i mat i otoc a meni je rabilo fanj vrimenta, da se koliko toliko vrnen va moje vrime, ko me je tukalo proživit. Zato son i spomenula da me je Hlapić zapeja nazada do sebe; njegovo putovani duralo je sedon dan a ovo moje, od hihmića do Hlapića, sve zajeno blizu deset let. Ma je istešo finilo – zaveno i za onih od kih je i pošnelo. Čuda toga čo son njin dožna neću nikad maj vrnut, ma jeno obećani son istešo ovršila – pripejat Hlapića do finjenice. Uprla son svu silu, davala sama sebi kuraj i so Hlapićen prišla tamo kaj son imela bit – va svojjen vrimenu, ovon

Da će čakavica cedit i da cedi, to je šiguro, ma da će se zatrt, to nikakore – Gordana Gržetić

sadašnjjen. I ekola, živjen to svoje vrime čo bi se reklo, tuta forca.

2 Prije no što je dobila svoje ukoričeno izdanje, knjiga je bila dostupna on line. Kako je došlo do ukoričenja, tko je sve sudjelovao u njenom nastanku i tko vam je sve u tom procesu bio „vjetar u leđa“?

– Kada son najzada pripejala Hlapića do finjenice, „Štorije i mirakuli hihmića Hlapića“ otela son feramat za se i za svojih

Otočna radijska novinarka Gordana Gržetić prevela je Šegrta Hlapića na čakavicu koja se originalno govorila u Dobrinjštini u vrijeme kada je Hlapić originalno i nastao. To je stotinu godina staro arhaično narječje, pa pomalo. Libra o hihmiću Hlapiću veće ni naki za medižinu, jako brzo je nesta, pa skinite pdf knjige na stranici Općine Dobrinj

najbližih. Ni na kraj pameti mi ni bilo da bin to hitila von koti libor. Ti najbliži moji su me istešo natentali da, ako veće ne želin tiskat libor, neka manko hihmića pošjen va ov moderni „on line“ svit. Udelala son to, verujte mi, samo da bude, kako bi Gradari rekli, vuk sit a ofce celi. I totu su se zvezdi ali čo veće poklopili, aš se je sve zaplelo i otlele tako da hihmić Hlapić va on line svit bude poslan na deset otobra, na rođendan mojega pokojnoga oca. A par dan za tin, jedon telefonski poziv ki son prijela, pošne je so besedami: „Jesi svjesna što si napravila?“...I od tih besedi je pošne ev drugi del štorije o hihmiću a besedi za ke son mislela da su kritika, bili su početak toga. Ivan Bojčić, on ki so ščapići toče va bubonj kada Let 3 sope i ki je pred nikoliko let Grad zibra za svoj indiric. On je potegnu sve čo je rabilo, da bi hihmić Hlapić šo von koti libor. Ne znan koga je sve za rukav potegnu i koliko je korak udela na ton svojen putovanu, ma znan da son mu jako dožna i zahvalna. Prez Općini Dobrinj niš; Općina je dala šoldi da Rockmark to more tiskat a načelnik Neven Komadina da mi je fanj puti, ne samo ev, kuraja i koti načelnik i koti šlovik. Na sejedon mod, skroz kuraj, čuda mi je pomogo jedon šlovik od arta, Igor Gržetić zo Veje. A da va libru ne bi sve ostalo samo na slovih, za to je skrbje jedon

mladi študent Petar Bojčić. Otela son da jušto on nariše Hlapića, Gitu i drugih, pok je Petar, inače študent vizualnih komunikacija i grafičkoga dizajna v Riki znova šo čitat šegrta a onput i hihmića Hlapića. Sve je uredila Lana Letović Perčin, akademska slikarica z Riki, ka je inače pustila sinjal i va slikovnici „Kišni razdraganci“ Damira Martinovića i Ivanke Mazurkijević. A naša majstorica za zajik, mr. Nives Opačić, ka Gradi veće fanj let ima kuću, napisala je ono čo se va knjigah najde pod pogovoron, a va evoj je prišlo koti finjenica zad same Hlapićeve finjenice.

3 Kakve su bile reakcije malih (i velikih čitatelja)? Gdje se sve hihmić Hlapić danas čita i kako doći do njega - u digitalnom i fizičkom obliku?

– Najprija ću van reć da libra o hihmiću Hlapiću veće ni naki za medižinu, čo bi se reklo. Jako brzo je nesta. Za onih ki bi želeli samo pročitat, prez da gjedaju slici čo jih je Petar narisa, moru na Googleu natipkat „Štorije i mirakuli hihmića Hlapića“ i Hlapić će njnin pokazat put.

Šćeto ću van reć da je hihmić Hlapić znova potvrde da se čuda puti va živjenju strašimo onoga, čo se neće trefit. Ja son imela povar ako će ki to razumit, čitat, napose oni mali. Ne samo čo son se, na svu sriću, prevarila va mojoj Dobrinjštini, nego mi se je pred ki dan trefilo nič zasprave lipo i na drugon delu otoka, va Veji, va tamošnjoj osnovnoj školi. Bila son nič opraviti i kada son hodela ča, jedna mala od ploha dice, ki su bili na zvona, rekla mi je da njoj se više pjaža kako gana petjarica Jele, nego prosjakinja Jana zo „pravoga Hlapića“. Mala, za ku son doznala da se zove Lana, popravila mi je dan, misec, šetemanu... ma sve dani do kraj leta!

4 Vrlo je rijetko da se neko tako poznato djelo prevodi na lokalni dijalekt. Gdje je dobrinjska čakavica danas, živi li punim plućima? Koliko se promijenila od Hlapićevog „rođenja“ do danas? Kako je očuvati i kako je zadržati u uhu budućih generacija?

– Da, retko, zasprave retko a kako son čula od judi od struki, manko je štorija o Hlapiću prehićena na čuda zajiki od svita, Hlapić do sada ni nikad maj progovore na nikon od dijalekti. Kaj je čakavica zo Hlapićevoga vrimenta pitate? A kaj, va ono svojen vrimenu, haha... Gana se i donos fanj po našu Gradi i va mestih okolo Grada, ma ne smin njenoga kritikar, aš i meni ujde kagod moderna a i ingeleška beseda kada tobože čakulan po starinsku. Vrimo mora poč naprvo i kako se Gradi reče, rabi dat vrimenta vrimenu. Ne rabi tentat ovih malih i mladih da ganaju koti pred sto let, ma njnin rabi pustit fundament da to vrimo i reditat toga vrimenta ne zaborave. I va vrtiću i va školi delaju na ton, znan i nike materi i oci ki doma so dicun ganaju samo po domaću. Da će čakavica cedit i da cedi, to je šiguro, ma da će se zatrt, to nikakore!

5 Pretpostavljam da imate još mnogo ideja i planova. Ima li još projekata koji su vam na umu? Još knjiga koje bi voljeli prevesti (ili napisati) na čakavštini? Kakve su vam želje za budućnost?

– Ava, je toga je va mojoj glavi, morda i malo previše! Ono na čen son pošnela delat ni čakavica, nego standard. Dva Dubošjana – dr.sc. Tomislav Galović i prof. Perica Dujmović – i ja pošneli smo delat na libru o fra Nikoli Ljudevitu Španjolu, ki je bi mej onimi ki su osnovali Povijesno društvo otoka Krka, a malo se zna da je pomogo nač grob Ivana Gundulića. To je ono čega smo se zasprave ćapali i čo bi, ako sve bude koti tuka, šlo von 2025. leta. To je ono čo smin reć, ono na čen son pošnela delat a o čen još moran bit cito, je prehićivani ničega zapišenoga na jenon staron govoru Bodulije na ingeleški. A za sve drugo – ja ću znova reć kako bi hihmić Hlapić reko: Moć, pomalo, ne teci naprvo koti čo trkavoc biži od padeli!

Kuhinja u Belvederu kao u vlastitom domu

Laginijina ulica 42, Rijeka

Radno vrijeme zimi 10 – 20 h, ljeti 10 – 22 h

Nedjeljom zatvoreno, blagdanom otvoreno

Tel. 099/603-3918

Napisala: Slavica KLEVA

Snimio: Petar FABIJAN

Oni nešto stariji, generacija 50 plus i nešto više godina, zasigurno će prizvati djetinjstvo ili mladost na sam spomen imena „Šajbić“, a onda će polako iz potisnute svijesti isplivati mirisni čevapi i jetrica na žaru. Da, da, odlazilo se na Belveder gotovo sa strahopoštovanjem, jer se znalo da će se dobro, i ukusno jesti. Uvijek visoko podignuta gurmanska ljestvica. Tako je bilo od 1967. do 1993. godine. Te jedne subote Josip Šajbić je otišao u mirovinu, a bračni par Škorić, Morena i Davor, nasljednici prostora, točnije Grill Konobe Belveder odlučili su nastaviti s istom namjerom, u tu istu subotu nastavili su s istim menijem.

U početku su iznajmljivali prostor drugim ugostiteljima, no prije nekoliko godina, po struci i sami ugostiteljski i turistički djelatnici, odlučili su vratiti Konobi sjaj starih vremena. I u tomu uspijevaju, premda nije bilo lako vratiti povjerenje, znali su da će samo kvaliteta garantirati punu konobu sve dane u tjednu.

– Na samom početku prošlog stoljeća, davne 1911. godine bračni par Giovanni i Maria Perusin također su se bavili ugostiteljstvom, to je bila jedina zgrada na raskrižju Tizianove, Laginijine, odnosno Via Kozale. Nekada je to bilo nepojmljivo daleko od centra grada, priča nam Davor Škorić, naglasivši da je supruga nasljednica tog prostora. Nekad se zapravo išlo na izlet na Žuto brdo, odnosno Škurinje, što je iz današnje perspektive malo komu zamislivo da su postojali samo goli brežuljci.

– Kad je Šajbić otišao u mirovinu, supruga kao nasljednica četvrte generacije i ja odlučili

Bračni par Škorić, Davor i Morena, nastavljaju tradiciju Konobe

Obitelj Škorić, Morena i Davor, u četvrtoj generaciji ugostitelja udahnuili život konobi Belveder, nekadašnjem „Šajbiću“

Legendarni Josip Šajbić za roštiljem

Znatiželjni Belgijanac

Bilo je zanimljivo iskustvo susret s jednim Belgijancem koji je došao na ručak. Inače je i on ugostitelj, šef kuhinje u jednom belgijskom restoranu, pa ga je zanimalo što imamo u ponudi. Od svakog jela je naručio pola porcije, sve je pojeo i došli smo do zaključka da je manji izbor jela na meniju sigurnost da će sve ponuđeno biti odlično i vrhunske kvalitete, kaže nam Davor.

smo nastaviti istim putem, zapravo bio je to logičan pa skoro i planiran nastavak rada, odnosno ispisivanja povijesti iste Konobe, navodi naš sugovornik.

Danas su, gledajući pune stolove, očigledno uspjeli u naumu. Stvorili su konobu u kojoj se ruča i večera, marendi baš kao kod kuće. Ne samo da ih redovno posjećuju stalni gosti, već su za njih čuli i turisti koji su odsjedali u Opatiji i ovo ljeto stizali na ručak u Konobu, željni domaće hrane.

A Morena započinje dan s kuhanjem goveđe juhe i kako sama kaže, iznenađujuće je kako svi naručuju najprije juhu koju od samog početka kuhaju svaki dan. Da li se ljudima ne da baš kuhati juhu ili je nešto drugo u pitanju, ali juha,

Konoba Belveder na ovom mjestu seže u davnu 1911. godinu

Pašticada, recept po starinski

Svekrva mi nije dala mira dok nisam u potpunosti svladala pripremu pašticade po receptu koji je njoj njezina mama predala u nasljeđe. Nemalo puta sam morala ispočetka sve dok pašticada nije bila savršena, uz smijeh će Morena.

1 kg frikanda (lažni biftek, najtvrdi dio buta koji i zahtjeva pripremu od dva ili tri sata)

3 veće kapule, 4 režnja češnjaka

5 dkg pancete

Mrkva, komad celera, 1 muškatni oraščić, 3-4 dcl ulja, ½ l octa koju treba razvodniti s pola litre vode, 2 dcl prošek, ako nema prošek, dodati vino pomiješano sa šećerom, 10 dkg suhih šljiva

Meso sa svih strana nabosti sa češnjakom, mrkvom i pancetom, pa preko noći ostaviti u mješavini octa i vode. Potom oprati meso, a kapulu, celer i oraščić naribati i pomiješati s uljem. Kratko na ulju prepeći meso sa svih strana, pa u istu padelu staviti povrće da se dinsta. Na pola pirjanja dodati 2 dcl prošek i dalje pirjati. Pred kraj meso narezati na šnicle, dodati šljive pa nastaviti pirjati još 15 minuta. Servirati komad mesa s umakom, 3-4 šljive s njokima ili pireom.

prava domaća od goveđeg ili junećeg mesa s hrvatskih pašnjaka je nezaobilazna na meniju.

– Na jelovniku se dakako nalaze i nezaobilazna jetrica na žaru, tu su jela s roštilja, od ćevapčića do ražnjića, pilećih prsa, pljeskavica pa do sezonskih paprikaša, punjenih paprika, sarmi, sve ovisi o sezoni. Uvijek svježe namirnice, zna se tko na tržnici ima domaću salatu, mahune, paprike i dakako meso i ribu.

U početku smo imali na meniju preko 20 jela, a onda smo se zadržali na nešto više od desetak jela koja su stalno u optjecaju i tako sigurni da je odlično. Tako je primjerice pašta fažol s kobasicom, gulaš s domaćim njokima ili fužima, palentom ili krumpirom stalno u điru, baš kao polpete s blitvom, juneći jezik sa salsom ili tripice. Uz glazbu iz 60-tih, 70-tih i 80-tih godina naši gosti znaju da će ovdje uvijek pojesti dobru pašticadu, dok ćemo petkom uvijek imati svježu ribu, od oslića do liganja, srdela s blitvom ili kuhanim krumpirom na salatu. Subota je uglavnom

rezervirana za porodice, i tu bude svega na jelovnicima, podsjeća Morena.

Nema greške ni sa slasticama, štrudla s jabukama, rožada (tako u primoštenskom kraju zovu kolač s jajima) i biskvitni kolač s jabukom i orahom odličan su izbor.

S kockastim pregačama, kuhari i pomoćno osoblje plijene pažnju, nekako im se vjeruje, a doznajemo da bez pomoći najbližih, u današnje vrijeme ne bi opstali.

– Ako ne uključite obitelj teško je raditi. Ne samo što nema kvalitetne radne snage na tržištu, što ne možeš pratiti visoka davanja, danas su radnici u kuhinji najskuplji, nego je i vrlo teško ali i skupo održavati razinu kvalitete ako ti stalno netko otkazuje i odlazi. Tu su naše kćeri koje povremeno uskaču, kćer Edda živi u Americi ali je ljetnu sezonu pomagala u konobi, Lina je dekorater, a Morenina sestra Doris je u kuhinji. Sin Luka živi u Primoštenu pa nije uključen u obiteljski biznis, ali velim, ne bi izdržali da obitelj nije koliko toliko na okupu u održavanju svakodnevnog ritma.

Nezaobilazna jetrica na žaru

Gosti obožavaju biskvitni kolač

ze'eno piavo	PRVO VINO NAKON FEMRENTACIJE, PRIJE PRVOG PRETOKA	ŽIČARA NA PLATKU	OSOBINA KRAKATIH	MJESTO U ZAP. AFRICI (OBRNI: OMONVO)	NAŠA TENISAČICA MARCINKO	PRVO SLOVO	LJUPKA DIMITROVSKA		OMOT, ZAVOJ (MN.)	GRAD U EGEJSKOJ MAKEDONIJI (PELLA)	"ETHICAL TRADING INITIATIVE"	UPALA NOSNE SLUZNICE S POJACANIM LU- GENJEM SLUZI; HUNJAVICA	PRKOSITI	FRANCUSKI FILOLOG I ENCI- KLOPEDIST, PIERRE
PLANINSKA OPĆINA U G. KOTARU								POPULARNE KAPI ZA NOS EDITIN IMENJAK						
LIČINKA (MN.)						DEVETI DIO "EMERGENCY ACCESS REQUEST"								
VRSTA ZVUČNIKA MARKE ELAC (PREMETNI ADA+TEN)							HRVATSKI ANATOM I STOLNOTENI- SAČ ZARKO RIMSKI: 101							
DEKOR, UKRAŠAVANJE											DREVNI JEZIK U IST. NIGERUJI ODSUTNOST SIMETRUE			
UDARITI KOGA ŠAMAROM										OTOK U COOKOVOM OTOČJU				
PRAVO ZA SPRJEČAVA- NJE ODLUKE VEĆINE										"SYSTEM INTEGRATION TEST STATION"				
NAŠ TENISAČ KARLOVIĆ				DIO RIJEKE S TVRDOBOM I SVETIŠTEM						"ISLAMIC STATE of IRAQ and SYRIA"				
KOREJSKA TVRTKA ZA EL. UREĐAJE (PREMETNI: STON)										"MASA"		"SOUTH-EAST" CJELOVIT DIO VEĆE KOMPO- ZICIJE		
OKRUGLO SLOVO		"TRANSLATED" NAPADAČKE POSTAVE U SPORTU								"EXTENSIBLE STORAGE ENGINE"				FILMSKI FESTIVAL NA PETEHOVCU
	"NEUTRON" ZNAČAJNI KRAJOBRAZ G. KOTARA		SUMPOR POKRIVALO ZA LICE, ZAR							DVA IST ASLOVA			UGLIJK GLAS KOJI TKO UŽIVA, UGLED (REG.)	
OMILJENI JUTARNJI NAPITAK										BALAŠEVIĆEV "... MRAZ"				
SABLAST, UTVARA										PERIŠIĆ ILI RAKITIĆ				
KOMUNISTIČKI VODA ZEDONG				ALKOHOLNO PIĆE, POPULARNO S TONIKOM	ČESTO HAVAJSKO PREZIME (OBRNI: AHENO)	LAGAN VJETAR, POVJETARAC	POPRAVLJAČ SATOVA	BELGIJA	"INTEGRATED TESTING"	RUPE U ZEMLJI KOJI PRIPADA NJIMA				
ALUMINIJ			IZLETIŠTE U G. KOTARU METAK, PUŠČANO ZRNO										VODIK "STANDARD AERO ALLIANCE INC"	
DRVO KOJE PRIPADA RODU CRNOGORICE, ČETINJACA								JA, ..., ON VELIKA ZVIJER			ČELUSTICA RUCNER	MEĐUNARODNI SUSTAV JEDINI- CA (KR.) "LONG-TERM RELATIONSHIP"		
DUŠIK		MJESTO U PROV. PRADESH, INDIJA (ANNAHAR) "OPEN LIBRARY"							BLAGOSLOV, OPROŠTAJ "ZERO TOLERANCE"					
ELEKTRIČNI NABUJENI ATOM				VODORAVNA CRTA, HORI- ZONTALA										
OBRAĐIVAČ KAMENA							FRAZA: DOVESTI ... U RED							

(pristiglo 325 koverti, dopisnica i razglednica)

3 ručka ili večere za dvije osobe u OPG Magriž, Kornić – Rrk

Ivan Filipović
Branimira Markovića 15
51000 RIJEKA

Davorin Rački
Senjsko 100
51326 VRBOVSKO

Nena Pejnović
Ul. Jove Mamule 20
51327 GOMIRJE

3 poklon paketa trgovine slastica „Vilma“

Ozren Gallat
Dražice Zamet 132 A
51000 RIJEKA

Adrijana Gašparović Brnčić
Tribalj Gornji 5A
51243 TRIBALJ

Josip Košćec
Tončićeva 25
51260 CRIKVENICA

3 poklon paketa PGŽ

Brigita Rožić
Podhum 14/1
51218 DRAŽICE

Andelko Franjković
Ratka Petrovića 29
51000 RIJEKA

Vali Trinajstić
Ika, B. Zdrinščaka 12
51414 IČIČI

5 knjiga Rina Gropuza: Putevi užitka

Biserka Bostjancić
Nova cesta 83
51410 OPATIJA

Miljenko Despotović
Škurinjskih žrtava 30
51000 RIJEKA

Jadranka Dizdarević
Giuseppe Duella 11
51000 RIJEKA

Jurica Čabrijan
Hreljin 115
51226 HRELJIN

Dragan Radović
Mihanovića 38
51000 RIJEKA

5 knjiga Branke Arh i Daina Glavčić: Ivan Kinkela

Ivan Brlas
Čandekova 23A
51000 RIJEKA

Diana Grgurić
43. istarske divizije 1/8
51415 LOVRAN

Desanka Mladenčić
Mihanovića 38
51000 RIJEKA

Valter Sardot
Mihatovići 10 A
52446 NOVA VAS POREČ

Renato Troskot
Basarićekova 32D
51260 CRIKVENICA

10 knjiga Petra Strčića: Rijeka

Joško Pizent
Emila Antića 46
51266 SELCE

Ruža Vidmar
A.K. Rika 10b
51000 RIJEKA

Andrea Torbica
Dramalj 86
51265 DRAMALJ

Franjo Tomac
Supilova 249
51300 DELNICE

Dina Peršić
Prolaz Matka Brajše 4
51410 OPATIJA

Marija Stipančević
Matiči 2B
51264 JADRANOVO

Anton Štimac
Sedalce 9
51301 BROAD NA KUPI

Zvonimir Pajnić
Braće Žagar 12
51307 PREZID

Mirjana Kulenović
M. Rustanbega 6
51000 RIJEKA

Ivona Špoljarić
Zametska 40
51000 RIJEKA

5 knjiga UABA Grada Opatije: Dani antifasizma u Opatiji

Edin Slomić
Ivana Žorža 42
51000 RIJEKA

Sandra Šimac
Cambierieva 1
51000 RIJEKA

Lukas Ružić
Hreljin 55
51226 HRELJIN

Sonja Mulac
Žminjska 16
51000 RIJEKA

Anton Košmrlj
Narodnog oslobođenja 10
51306 ČABAR

5 knjiga Nikice Mrdena: Ljubav i ljubomora

Sonja Kukuljan
J.P. Kamova 22/2
51000 RIJEKA

Ksenija Salamić
Mirka Čurbeča 3/3
51000 RIJEKA

Leo Žagar
Veliko Selce 25
51311 SKRAD

Lana Vidaković
Šumska 2
31000 OSIJEK

Josip Lulić
Silvire Tommasini 8
51550 MALI LOŠINJ

5 majica sa logom PGŽ

Lara Laloš
S.S. Kranjčevića 16
51300 DELNICE

Mirella Mirković
Ž. Pezelja 16
51221 KOSTRENA

Marija Gauš
Ostrobradić 48
51511 MALINSKA

Božidar Markotić
Dr. Starčevića 46
32010 BOROVO N.

Petra Pende
Rubeši 135
51215 KASTAV

10 AUDIO CD

Ivan Krmpotić
Blažići 39
51216 VIŠKOVO

Patrik Vidmar
Čirila Kosovela 9
51000 RIJEKA

Ivana Vaccino
Zdihovo 19
51329 SEVERIN NA KUPI

Zdravko Mihelčić
Dobra 10
51326 VRBOVSKO

Katja Bakić
Rubeši 133/2
51215 KASTAV

Jadranka Škiljan
Franovići 1
GROBNIK, 51219 ČAVLE

Ivan Golob
Šet. 13. divizije 6
51000 RIJEKA

Barbara Maras
Bože Milanovića 7
51000 RIJEKA

Biserka Lončarić
Štale 27A
51253 BRIBIR

Milan Babić
Mali Dol 83
51241 KRIŽIŠĆE

Rješenja traženih pojmova iz prošlog 62. broja ZIP-a:

ZAKLONIŠTE BRODICA,
UVALA – MARAČOL,
POVEZUJE LOŠINJSKE
OTOKE – PREMUDA,
ISTARSKO GOVEDO NA
UNIJAMA – BOŠKARINI,
GLAVNA UNIJSKA
OTOČKA FEŠTA –
LIGNJADA,
ZAŠTITNIK OTOKA
UNIJA, SV. – ANDRIJA

Rješenja traženih pojmova i vašu adresu (najjeftinije na dopisnici), pošaljite (ili osobno donesite) najkasnije do 6. ožujka 2024. na adresu:

Primorsko-goranska županija,
Magazin „Zeleno i plavo“
(za nagradnu križaljku),
Adamićeva 10, 51000 Rijeka

Izvlačenje dobitnika bit će u četvrtak 7. ožujka 2024. na Kanalu RI u emisiji „Od mora do gorja – Županijske teme“, a rezultate objavljujemo u sljedećem broju.

Nagrade za točne odgovore iz broja 63. ZIP-a:

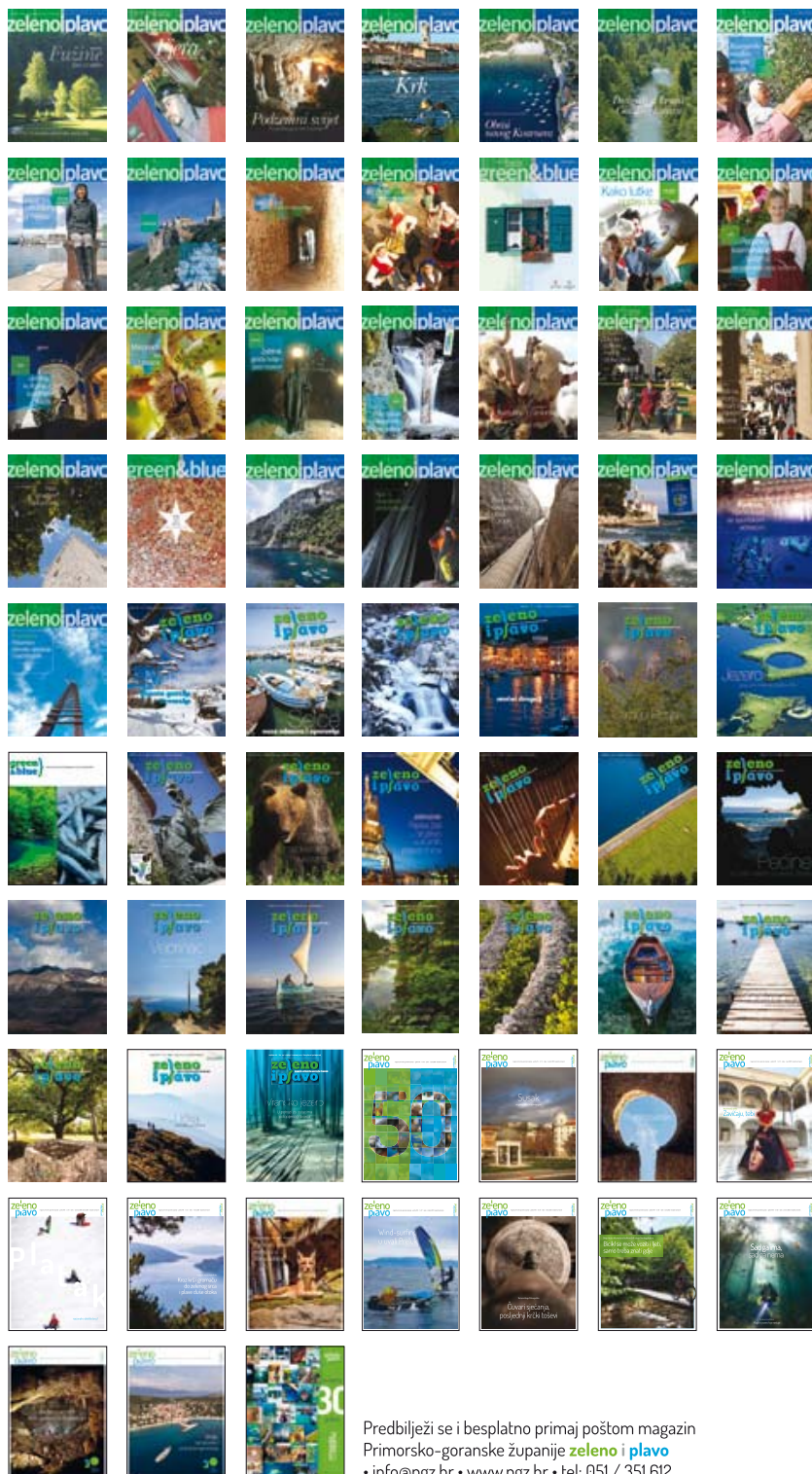
3 ručka/večere za dvije osobe u Konobi Belveder, Rijeka
3 poklon paketa trgovine slastica „Vilma“
3 poklon paketa PGŽ

5 knjiga Josipa Luzera: Onput kad smo se igrali
5 knjiga Josipa Uhača: Život i djelo

10 knjiga Mirjane Grece i Ivice Tomića: Rapski križi
10 knjiga Franje Deranja: Rasadnik narcisa

5 knjiga Petra Strčića: Rijeka
5 majica sa logom PGŽ

10 audio CD-a

**zele
no
plavo**

ISSN 1845-5220
Izlazi 3 puta godišnje
Godina XIX
Broj 63.
Prosinac 2023.

Idući broj magazina
"Zeleno i plavo"
izlazi u ožujku/
travnju 2024.

Izdavač:
Primorsko-goranska
županija
Adamićeva 10, Rijeka
info@pgz.hr
www.pgz.hr
tel: 051 / 351 612

Za izdavača:
Zlatko Komadina

Odgovorna urednica:
Ermina Duraj

Predbilježi se i besplatno primaj poštom magazin
Primorsko-goranske županije **zeleno i plavo**
• info@pgz.hr • www.pgz.hr • tel: 051 / 351 612

Glavni urednik:
Dragan Ogurlić

Autori tekstova:
Dragan Ogurlić,
Anto Ravlić,
Walter Salković,
Zdravko Kleva,
Bojan Purić,
Hrvoje Hodak,
Slavica Kleva,
Martina Frka Milotić

Fotografije:
Petar Fabijan,
Anto Ravlić,
Walter Salković,
Hrvoje Hodak,
Hrvoje Vrtodušić,
Vedran Vukotić,
Martina Frka Milotić,
Udruga Tira,
Marko Randić
JU Priroda,
Arhiva ZIP

Naslovnica:
Petar Fabijan

**Likovno
oblikovanje:**
Linardo Grubišić,
Kerschhoffset d.o.o.

Tisak i produkcija:
Kerschhoffset d.o.o.,
Zagreb

Naklada:
15.000

Republika Hrvatska

Primorsko-goranska
županija

Adamićeva 10,
51000 Rijeka
T ++385 51 351-600
F ++385 51 212-948
info@pgz.hr
www.pgz.hr

Župan:
Zlatko Komadina

Zamjenici župana:
Marina Medarić
Vojko Braut
Petar Mamula

**Predsjednik
Županijske skupštine:**
Marko Boras Mandić

Opći podaci

Ukupno stanovništvo
266.503

Najviše stanovnika
Grad Rijeka • 108.622
Općina Viškovo • 14.445

Najmanje stanovnika
Općina Brod Moravice
667

Gradova
14

Općina
22

Naselja
510

Naselja bez stanovnika
42

Površina kopna
3.588 km²

Dužina morske obale
1.235 km

Najveći otoci
Cres i Krk • 40.578 ha

Najmanji otok
Boljkovac (Rab) • 0,11 ha

Najviše naselje
Begovo Razdolje
- 1.060 m.n.v.

Najviši planinski vrh
Kula - Bjelolasica
- 1.534 m.n.v.

Infrastruktura

Ceste: 3.490 km
Željeznice: 135,5 km

Luke: 101

Zračne luke: 4

Općina
Viškovo

Vozišće 3,
51216 Viškovo
T +385 51 503 770
F +385 51 257 521
pisarnica@opcina-viskovo.hr
www.opcina-viskovo.hr
Načelnica: Sanja Udović
Predsjednik Vijeća: Bojan Kurelić

Općina
Klana

Klana 33,
51217 Klana
T +385 51 808 205
F +385 51 808 708
procelnik@klana.hr
www.klana.hr
Načelnica: Željka Šarčević Grgić
Predsjednik Vijeća: Dušan Štemberger

Općina
Jelenje

Dražićkih boraca 64,
51218 Jelenje
T +385 51 208 080
F +385 51 208 090
pisarnica@jelenje.hr
robert@jelenje.hr
www.jelenje.hr
Načelnik: Robert Marčelja
Predsjednica Vijeća: Izabela Nemaz

Grad
Čabar

Narodnog oslobođenja 2,
51306 Čabar
T +385 51 829 490
F +385 51 821 137
info@cabar.hr
www.cabar.hr
Gradonačelnik: Antonio Dražević
Predsjednica Vijeća: Marija Gašpar

Grad
Delnice

Trg 138. brigade HV 4,
51300 Delnice
T +385 51 812 055
F +385 51 812 037
gradonacelnica@delnice.hr
www.delnice.hr
Gradonačelnica: Katarina Mihelčić
Predsjednica Vijeća: Ivana Pečnik Kastner

Općina
Matulji

Trg Maršala Tita 11,
51211 Matulji
T +385 51 274 114
F +385 51 401 469
opcina.matulji@ri.htnet.hr
www.matulji.hr
Načelnik: Vedran Kinkela
Predsjednica Vijeća: Iva Letina

Grad
Kastav

Zakona kastafškoga 3,
51215 Kastav
T +385 51 691 452
F +385 51 691 454
info@kastav.hr
www.kastav.hr
Gradonačelnik: Matej Mostarac
Predsjednica Vijeća: Mirela Smojver

Grad
Opatija

Maršala Tita 3,
51410 Opatija
T +385 51 701 322
F +385 51 680 114
gradonacelnik@opatija.hr
www.opatija.hr
Gradonačelnik: Fernando Kirigin
Predsjednik Vijeća: Dino Žigulić

Općina
Čavle

Čavja 31,
51219 Čavle
T +385 51 208 310
F +385 51 208 311
opcina@cavle.hr
www.cavle.hr
Načelnica: Ivana Cvitan Polić
Predsjednik Vijeća: Norbert Mavrinac

Općina
Lovran

Šetaliste maršala Tita 41,
51415 Lovran
T +385 51 291 045
F +385 51 294 862
opcina@lovran.hr
www.opcinalovran.hr
Načelnik: Bojan Simonić
Predsjednik Vijeća: Sanjin Sirotinjak

Općina
Mošćenička
Draga

Trg slobode 7,
51417 Mošćenička Draga
T +385 51 737 621
F +385 51 737 210
info@moscenicka-draga.hr
www.moscenicka-draga.hr
Načelnik: Rikardo Staraj
Predsjednik Vijeća: Ivan Galović

Grad
Rijeka

Korzo 16,
51000 Rijeka
T +385 51 209 333
F +385 51 209 334
ured-grada@rijeka.hr
www.rijeka.hr
Gradonačelnik: Marko Filipović
Predsjednica Vijeća: Ana Trošelj

Grad
Cres

Creskog statuta 15,
51557 Cres
T +385 51 661 950
F +385 51 571 331
grad@cres.hr
www.cres.hr
Gradonačelnik: Marin Gregorović
Predsjednica Vijeća: Natalija Marelić Tumaliuan

Grad
Mali Lošinj

Riva lošinskih kapetana 7,
51550 Mali Lošinj
T +385 51 231 056
F +385 51 232 307
gradonacelnica@mali-losinj.hr
www.mali-losinj.hr
Gradonačelnica: Ana Kučić
Predsjednik Vijeća: Dubravko Devčić

Općina Malinska
- Dubašnica

Lina Bolmarčića 22,
51511 Malinska
T +385 51 750 500
F +385 51 750 510
info@malinska.hr
www.malinska.hr
Načelnik: Robert Anton Kraljić
Predsjednica Vijeća: Mirjana Marsić

Općina
Omišalj

Prikešte 13,
51513 Omišalj
T +385 51 661 970
F +385 51 661 982
opcina@omisalj.hr
www.omisalj.hr
Načelnica: Mirela Ahmetović
Predsjednica Vijeća: Dunja Mihelec

Grad
Krk

Trg bana Josipa Jelačića 2,
51500 Krk
T +385 51 401 111
F +385 51 221 126
grad-krk@ri.t-com.hr
www.grad-krk.hr
Gradonačelnik: Darijo Vasilčić
Predsjednik Vijeća: Nikša Franov

Grad
Kraljevica

Frankopanska 1A,
51262 Kraljevica
T +385 51 282 450
F +385 51 281 419
gradska.uprava@kraljevica.hr
www.kraljevica.hr
Gradonačelnik: Dalibor Čandrić
Predsjednica Vijeća: Paula Vučković

Grad
Rab

Trg Municipium Arba 2, 51280 Rab
T +385 51 777 480
F +385 51 724 777
tajnica@grad-rab.com
www.rab.hr
Gradonačelnik: Nikola Grgurić
Predsjednik Vijeća: Željko Dumičić

Županijski upravni odjeli:

Općina Brod Moravice

Stjepana Radića 1,
51312 Brod Moravice
T +385 51 817 180
F +385 51 817 002
opcina@brodmoravice.hr
www.brodmoravice.hr
Načelnik: Mario Šutej
Predsjednik Vijeća: Davor Delač

Općina Skrad

Josipa Blaževića-Blaža 8,
51311 Skrad
T +385 51 810 620
F +385 51 810 680
opcina.skrad@ri.t-com.hr
www.skrad.hr
Načelnik: Damir Grgurić
Predsjednica Vijeća: Natali Ribić

Grad Vrbovsko

Ulica hrvatskih branitelja 1,
51326 Vrbovsko
T +385 51 875 115
F ++385 51 875 148
marina.tonkovic@vrbovsko.hr
www.vrbovsko.hr
Gradonačelnik: Dražen Mufić
Predsjednica Vijeća: Jasna Božić

Općina Rava Gora

Ivana Gorana Kovčića 177,
51314 Rava Gora
T +385 51 829 450
F +385 51 829 460
opcina-rava-gora@ri.t-com.hr
www.ravagora.hr
Načelnik: Mišel Šćuka
Predsjednik Vijeća: Ivica Janeš

Općina Lokve

Šetaliste Golubinjak 6,
51316 Lokve
T +385 51 831 255
F +385 51 508 077
opcina@lokve.hr
www.lokve.hr
Načelnik: Toni Štimac
Predsjednica Vijeća: Sandra Okanović

Općina Mrkopalj

Stari kraj 3,
51315 Mrkopalj
T +385 51 833 131
F +385 51 833 101
opcina@mrkopalj.hr
www.mrkopalj.hr
Načelnik: Josip Brozović
Predsjednica Vijeća: Helena Crnković

Općina Kostrena

Sv. Lucija 38,
51221 Kostrena
T +385 51 209 000
F +385 51 289 400
kostrena@kostrena.hr
www.kostrena.hr
Načelnik: Dražen Vranić
Predsjednik Vijeća: Dražen Soldan

Grad Bakar

Primorje 39,
51222 Bakar
T +385 51 455 710
F +385 51 455 741
gradonacelnik@bakar.hr
www.bakar.hr
Gradonačelnik: Tomislav Klarić
Predsjednik Vijeća: Milan Rončević

Općina Fužine

Dr. Franje Račkog 19,
51322 Fužine
T +385 51 829 510
F +385 51 835 768
opcina-fuzine@ri.t-com.hr
www.fuzine.hr
Načelnik: David Bregovac
Predsjednik Vijeća: Valentin Crljenko

Grad Novi Vinodolski

Trg Vinodolskog zakona 1,
51250 Novi Vinodolski
T +385 51 554 360
F +385 51 554 374
tomislav.cvitkovic@novi-vinodolski.hr
www.novi-vinodolski.hr
Gradonačelnik: Tomislav Cvitković
Predsjednik Vijeća: Neven Pavelić

Grad Crikvenica

Kralja Tomislava 85,
51260 Crikvenica
T +385 51 455 400
F +385 51 242 009
info@crikvenica.hr
www.crikvenica.hr
Gradonačelnik: Damir Rukavina
Predsjednica Vijeća: Vesna Car Samsa

Općina Vinodolska

Bribir 34,
51253 Bribir
T +385 51 422 540
F +385 51 248 007
pravna@vinodol.hr
www.vinodol.hr
Načelnik: Daniel Grbić
Predsjednik Vijeća: Dean Barac

Općina Lopar

Lopar 289 A,
51281 Lopar
T +385 51 775 593
F +385 51 775 597
info@opcina-lopar.hr
www.opcina-lopar.hr
Načelnik: Zdenko Jakuc
Predsjednik Vijeća: Damir Paparić

Općina Vrbnik

Trg Škujica 7,
51516 Vrbnik
T +385 51 857 099
F +385 51 857 310
info@opcina-vrbnik.hr
www.opcina-vrbnik.hr
Načelnik: Dragan Zahija
Predsjednik Vijeća: Ivan Jurančić

Općina Baška

Palada 88,
51523 Baška
T +385 51 750 550
F +385 51 750 560
opcina-baska@ri.t-com.hr
www.baska.hr
Načelnik: Toni Jurančić
Predsjednica Vijeća: Tanja Grlj

Općina Dobrinj

Dobrinj 103,
51514 Dobrinj
T +385 51 848 344
F +385 51 848 141
opcina-dobrinj@ri.t-com.hr
www.dobrinj.hr
Načelnik: Neven Komadina
Predsjednik Vijeća: Ivan Šamanić

Općina Punat

Novi put 2,
51521 Punat
T +385 51 854 140
F +385 51 854 840
opcina@punat.hr
www.punat.hr
Načelnik: Daniel Strčić
Predsjednik Vijeća: Goran Gržančić

*Radi lakšeg ažuriranja molimo
prijaviti svaku promjenu
prikazanih podataka u
Općinama i Gradovima
s područja PGŽ na tel.
051/351-612*

Upravni odjel za poslove Župana i Županijske skupštine

Adamićeva 10/V, Rijeka
T ++385 51 351-612
F ++385 51 351 613
ured.zupanije@pgz.hr, skupstina@pgz.hr
Pročelnik: Goran Petrc

Upravni odjel za proračun, financije i nabavu

Slogin kula 2/IV, Rijeka
T ++385 51 351-672
F ++385 51 351-673
proracun@pgz.hr, financije@pgz.hr
Pročelnik: Krešimir Parat

Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša

Riva 10/I, Rijeka
T ++385 51 351-202
F ++385 51 351-203
graditeljstvo@pgz.hr
Pročelnica:
Koraljka Vahtar-Jurković

Upravni odjel za zdravstvo

Slogin kula 2/II, Rijeka
T ++385 51 351-922
F ++385 51 351-923
zdravstvo@pgz.hr
Pročelnica: Vesna Čavar

Upravni odjel za odgoj i obrazovanje

Slogin kula 2/I, Rijeka
T ++385 51 351-882
F ++385 51 351-883
obrazovanje@pgz.hr
Pročelnica: Edita Stilin

Upravni odjel za opću upravu i upravljanje imovinom

Slogin kula 2/V, Rijeka
T ++385 51 351-822
F ++385 51 351-803
imovina@pgz.hr
Pročelnica: Branka Mimica

Upravni odjel za pomorsko dobro, promet i veze

Slogin kula 2/VI, Rijeka
T ++385 51 351-952
F ++385 51 351-953
pomorstvo@pgz.hr
Pročelnica: Izabela Linčić Mužić

Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Slogin kula 2/II, Rijeka
T ++385 51 351-260
F ++385 51 351-263
gospodarstvo@pgz.hr
Pročelnica: Alessandra Ban

Upravni odjel za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima

Adamićeva 10/III, Rijeka
T ++385 51 351-900
F ++385 51 351-909
razvoj@pgz.hr
Pročelnik: Ljudevit Krpan

Upravni odjel za socijalnu politiku i mlade

Slogin kula 2/I, Rijeka
T ++385 51 351-920
F ++385 51 351-935
socijalna.skrb@pgz.hr
Pročelnica: Dragica Marač

Upravni odjel za kulturu, sport i tehničku kulturu

Ciottina 17b/I, Rijeka
T ++385 51 351-881
F ++385 51 351-802
kultura@pgz.hr, sport@pgz.hr
Pročelnica: Sonja Šišić

Ustanove u kulturi i javne ustanove PGŽ

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja

Trg Riccarda Zanelle 1, 51000 Rijeka
T ++385 51 553 667, 553 666
F ++385 51 213 578
pomorski-povijesni-muzej@ri.t-com.hr
www.ppmhp.hr
Ravnateljica: Tamara Mataija

Prirodoslovni muzej Rijeka

Lorenzov prolaz 1, 51000 Rijeka
T ++385 51 553-669 • F ++385 51 553-669
info@prirodoslovni.com
www.prirodoslovni.com
Ravnateljica: Željka Modrić Surina

Ustanova Ivan Matetić Ronjgov

Ronjgi 1, 51516 Viškovo
T ++385 51 352-340 • F ++385 51 503-790
ustanova@ri.t-com.hr
www.ustanova-ronjgov.hr
Ravnatelj: Darko Čargonja

Javna ustanova Priroda Ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode u PGŽ

Grivica 4, 51000 Rijeka
T ++385 51 352-400 • F 00385-51-352-401
info@ju-priroda.hr
www.ju-priroda.hr
Ravnatelj: Marko Modrić

Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije

Splitska 2/II, Rijeka
T ++385 51 351 772 • F ++385 51 212 436
zavod@pgz.hr
www.zavod.pgz.hr
Ravnatelj: Adam Butigan

Život u dosegu morske pjene na obalama Kvarnera

Na udaljenijim dijelovima kvarnerskih otoka još se može naići na prirodna pješčana morska žala

Vegetacija muljevite obale u području gornjeg dosega plime na otočiću Košljunu

Tekst i fotografije: mr.sc. Marko Randić,
Javna ustanova „Priroda“

Po mnogim se skrovitijim i teže pristupačnim zakutcima, procjepima, pukotinama i udubljenjima, na nazupčanim i razjedenim hridinastim obalama kvarnerskih otoka, a ponegdje i duž „kopnenog“ dijela obala Kvarnerskog zaljeva neprestano odvijaju bezbrojna, često iznimno raznolika i za opažača najčešće skrivena i skrovišta, ponekad bi mogli reći gotovo tajanstvena prirodna zbivanja.

Sva ta priobalna zbivanja, ili većina njih, imaju snažnija ili manje snažno izražena, često složena uzajamna međudjelovanja sa živim svijetom – morskim i kopnenim. To je uočljivo i na primjenu „morske pjene“. U obalnim se, krajnjim, naizgled pustim okolišima, već i malo mreškanje mora

najčešće odražava na nizove bića, stvorenja ili se pak upleću u mnoga zbivanja i pojave nežive prirode, kao što se vidi na primjerima nastanka „morske pjene“. A povratno djeluju na mnogolikost života. Ponekad su sile prirode žestoko oslobođene, nezadržive i u njima se kovitlaju dugo nakupljane energije. Val koji dopre do obalne lokvice svježom morskom vodom oplakne pokoji algi, puža ili brumbuljka, koji možda istražuju krajnje dosege i omogućiti im postojanost i trajanje. Silina oluje izbaci daleko na kopneni dio obale slanu morsku vodu djelujući na živi i neživi svijet. Sve ovisi o trenutku – ponekad se umiješa pljusak i bujice pa speru sol, a ponekad žar sunca omogućiti da se u obalnoj udubini iskristaliziraju krupni kristali morske soli. Ali i u takvim se uvjetima, i u jednom i u drugom slučaju, nastanjuju i više ili manje uspješno i

Štitarka mesnatih, oporo-trpkih i aromatičnih listova – petrovac, motar, ščulac – raširena je na mnogim mjestima duž kvarnerskih obala

trajno nastane pojedina, posebno prilagođena živa bića.

Izvjescnost, raznolikost, stalnost i nepokolebljiva učestalost priobalnih zbivanja, čak i usprkos uključivanju u njihove tijekove ljetnih pretjerivanja turista, daje izniman čar obalama Kvarnera. Možda je i to jedan od razloga zbog kojih su ovdašnje hridinaste, šljuncane, čak i pojedine pjeskovite obale na visokoj cijeni.

Biljke slanuše često su mesnatih listova i stabljika – naselile su staništa s mnogo soli u tlu

Lončina u Kostreni – susreću se šljunkovita prirodna plaža i vapnenački odsječci obale s oskudnom vegetacijom slanuša. Geološka zbivanja i djelovanje slatke i utjecaje morske vode doveli su do oblikovanja slikovite polušpilje